

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Libor Šťastný

**Spolupráce rodiny a školy v primární prevenci rizikového
chování u dětí staršího školního věku v regionu
Zlatohorsko**

OLOMOUC 2014

Vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem jen uvedenou literaturu.

V Olomouci dne 24. 4. 2014

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji PhDr. Vladimíře Kocourkové, Ph.D., za trpělivost, ochotu, podporu a odborné rady při vytváření závěrečné práce. Poděkování patří také za lidský přístup a čas, který mi věnovala. Dále děkuji základním školám ve Zlatých Horách, Mikulovicích a Supíkovicích, jejím pedagogům a rodičům žáků za spolupráci při získávání dat průzkumného šetření k empirické části diplomové práce.

OBSAH

Úvod

1	Vymezení základních pojmů	8
1.1	Prevence a její druhy	8
1.2	Rizikové chování a jejich stručné vymezení	10
1.3	Rizikovní žáci a rizikové skupiny	12
1.4	Starší školní věk	14
1.5	Mikroregion Zlatohorsko a jeho základní školy	16
2	Prevence rizikového chování ve školách	18
2.1	Legislativní ukotvení primární prevence	19
2.2	Školní preventivní program	20
2.3	Minimální preventivní program a jeho cílové skupiny	21
2.4	Školní metodik prevence	23
2.5	Třídní učitel a jeho role v primární prevenci	24
2.6	Pozitivní klima třídy	26
3	Spolupráce rodiny a školy v procesu socializace	28
3.1	Funkce rodiny v procesu socializace	28
3.2	Funkce školy v procesu socializace	31
3.3	Vztah a komunikace mezi rodinou a školou	33
3.4	Spolupráce rodiny a školy při řešení problémů	36
3.5	Spolupráce pedagogů s poradenskými odborníky při řešení problémů	39
4	Empirická část	42
4.1	Cíl průzkumu	42
4.2	Charakteristika cílové skupiny	43
4.3	Popis užitých metod	43
4.4	Popis vlastního průzkumu	45
4.5	Vlastní výsledky	46
4.5.1	Výsledky dotazníkového šetření u pedagogů	46
4.5.2	Výsledky dotazníkového šetření u rodičů	61
4.6	Shrnutí empirické části	79
4.7	Diskuse a závěr průzkumu	84
	Závěr	87

Souhrn (Summary)	88
Literatura	89
Seznam zkratek	93
Seznam grafů	94
Seznam tabulek	95
Seznam příloh	97
Anotace	

Úvod

„Člověk vytváří člověka ke svému obrazu, ale ne vždy ho pak ve skutečnosti pozná“.

Pierre Reverdy

V této diplomové práci jsem si zvolil téma, které se zabývá vzájemnou spoluprací rodiny a školy v oblasti primární prevence u dětí staršího školního věku. Nepřímo tím navazuji na svou bakalářskou práci, zabývající se příčinami kriminality mládeže.

S danou problematikou jsem měl možnost setkávat se v souvislosti s výkonem svého povolání policisty na obvodním oddělení ve Zlatých Horách, z pozice člena školské rady na základní škole, ale zejména z pozice rodiče, který má dvě děti na druhém stupni základní školy a umožnilo mi to tak částečně vycházet v dané práci ze svých poznatků a zkušeností.

Úspěšnou spoluprací školy, rodičů a ostatních institucí v oblasti primární prevence vnímám jako jednu ze základních složek k tomu, aby mohlo dojít k pozitivnímu vývoji dětí, žáků a mladých lidí a jednotlivá preventivní témata se stala účinnou mozaikou her, technik či rolí, vedoucích k posílení sebedůvěry, sebepoznání, rozvoji komunikace a respektu. Úspěšná prevence především předchází rizikovému chování, jehož rozmach se projevuje v kontextu celé společnosti a má výrazný vliv na naši mládež a děti na základní škole. Bohužel mnohdy se stává, že rodiče selhávají jako autorita a vzor dítěte, jeví se jako nekompetentní a dezorientovaní. K efektivnímu předcházení rizikového chování je ideální být pozitivní autoritou a vzorem, věnovat dětem dostatek času a vést děti k samostatnosti. V rámci spolupráce se školou na poli výchovném se snažit spolupodílet na správném utváření a formování jejich postojů a vést děti ke svobodě rozhodování a zodpovědnosti. Jeden z nejdůležitějších činitelů vnímám zapojení či vtažení rodičů do dění školy a jejich aktivní vzájemnou spoluprací.

Cílem této diplomové práce je analyzovat stav spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence rizikového chování u dětí staršího školního věku v regionu Zlatohorsko. Dílčími cíli je zjistit, do jaké míry jsou spokojeni pedagogové a rodiče s komunikací ve vztahu rodina a škola, kdo je v tomto vztahu aktivnější, zda se rodiče podílí na preventivních akcích školy, zda mají přehled o jednotlivých programech primární prevence a zda jsou zapojeni do jejich tvorby.

Samotná práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a následně empirické. V teoretické části se zabývám zjištěnými poznatky a okolnostmi vztahujícími se k primární prevenci rizikového chování na základních školách. V první kapitole jsem objasnil základní pojmy, které jsou důležité ke správnému pochopení a výkladu celé diplomové práce a seznamuji zde čtenáře s regionem Zlatohorsko a jejich jednotlivými základními školami. Druhá kapitola je exkurzí do oblasti preventivních programů, ukotvení legislativy a rolí jednotlivých činitelů v primární prevenci. V třetí kapitole, která je nejvýznamnější v teoretické části diplomové práce, se zaměřuji na problematiku spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence, jejich funkce, vztahy, komunikace, a přibližuji spolupráci rodičů a školy v možnostech řešení rizikového chování a také spolupráci s poradenskými odborníky.

V druhé, empirické části, se věnuji interpretaci dat průzkumného šetření z oblasti primární prevence u žáků II. stupně základních škol v regionu Zlatohorsko, identifikuji spolupráci rodiny a školy z pohledu rodičů i pedagogů, zjišťuji míru jejich vzájemné spolupráce, aktivity a přehledu rodičů o programech primární prevence.

V diplomové práci se snažím vycházet z různých zdrojů české odborné literatury, aktuálních internetových článků a částečně také ze zdrojů zahraniční literatury, která se váže k výše uvedenému tématu.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Pro objektivní pochopení níže uvedeného textu, kterými se budu v textu zabývat, považuji za nezbytné vysvětlit a obeznámit čtenáře s několika základními pojmy.

1.1 Prevence a její druhy

Slovo prevence je latinského původu a představuje předem učiněná opatření, včasnou ochranu nebo obranu.¹ Prevencí rozumíme soubor určitých opatření, která jsou zaměřena na předcházení nežádoucích jevů, jako např. onemocnění, poškození či sociálně patologických jevů.

Přibližně od konce 50. let se prevence dělí na primární a sekundární. Cílem primární prevence je předcházet nemoci či negativnímu jevu před tím, než vznikne. Je zaměřena na celou sledovanou populaci. Jedná se např. o prevenci delikvence zaměřenou na celou mládež. Zde rozdělujeme prevenci na specifickou a nespecifickou.

Specifická primární prevence – programy a aktivity zaměřené na populaci, u níž lze v případě chybějící prevence předpokládat negativní vývoj v oblasti rizikového chování. Provádí se formou spolupráce v menších skupinách dětí a dospívajících, kde dochází k formulování vlastních názorů, předávání zkušeností s cílem učit se zvládat zátěžové a stresové situace, odolávat tlaku, úzkosti apod.

Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity, které podporují zdravý životní styl, napomáhající snižovat riziko vzniku a rozvoje rizikového chování. Jedná se o programy zaměřené na zlepšení dosavadního životního stylu, např. zájmové, sportovní aktivity, které vedou k dodržování stanovených společenských pravidel a zdravému rozvoji osobnosti.²

Sekundární prevencí rozumíme provedená opatření po vzniku nemoci, ale ještě před tím, než nemoc či negativní jev způsobil poškození, např. prevence delikvence zaměřená na děti ze sociálně slabých a znevýhodněných skupin. Od 60. let se v odborné literatuře hovoří také o terciální prevenci, která je používána v případě, že již došlo k nějakému negativnímu

¹ NEŠPOR, K., CSÉMY, L., SOVINOVA, H. *Programy prevence závislosti a možnosti jejich hodnocení*. 1. vyd. Praha : Státní zdravotní ústav, 1998. str. 4. ISBN 80-7071-110-8.

² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha : Portál, 2009. str. 25. ISBN 978-80-7367-647-6.

jevu a jejím úkolem je především předejít dalším škodám, minimalizovat následky nebo pokračování nežádoucích jevů u jedinců, u nichž se již nežádoucí sledovaný jev vyskytl.³

V pedagogice je významná prevence násilného jednání, užívání návykových látek a vzniku těchto závislostí. Takto prevenci můžeme rozdělit na:

- prevenci sociální – opatření, kterými se předchází sociálnímu selhání a zároveň i kriminálnímu chování u lidí, u kterých ještě k sociálnímu selhání nedošlo, to je tzv. primární sociální prevence, u lidí s vyšším rizikem sociálního selhání, to je tzv. sekundární sociální prevence a také u lidí, u kterých již došlo k sociálnímu selhání, to je tzv. terciální sociální prevence,
- prevenci situační – to jsou různá technická opatření, jimiž se případným pachatelům ztěžuje provedení negativního jevu nebo se jim v něm brání,
- prevenci viktimmnosti – rozumí se tím informační kampaně adresované organizacím, skupinám a občanům, pomáhající zvyšovat jejich bezpečnost a bezpečnost jejich majetku neboli řečeno preventivní informování veřejnosti.⁴

V oblasti školství je základním principem primární prevence předcházení a minimalizace rizikových projevů chování žáků ve školách a školských zařízeních. Jedná se o vedení k pozitivnímu sociálnímu chování, ke zdravému životnímu stylu a zvládání zátěžových situací s cílem zabránit vzniku rizikového chování. V této oblasti se prevence dále rozděluje:

- specifická primární prevence – jsou to programy a aktivity, specificky zaměřené na předcházení výskytu jednotlivých rizikových forem chování ve školách a školských zařízeních. Jedná se o:
 - a) všeobecnou prevenci – zaměřená na širší spektrum populace bez zjišťování rozsahu problému,
 - b) selektivní prevenci – zaměřená na žáky, u nichž lze předpokládat výskyt problémového či rizikového chování,
 - c) indikovanou prevenci – zaměřená konkrétně na jednotlivce či skupiny, u nichž již byl zaznamenán výskyt rizikových forem chování ve škole, v rodině či mezi vrstevníky.

³ NEŠPOR, K., CSÉMY, L., SOVINOVÁ, H. *Programy prevence závislostí a možnosti jejich hodnocení*. 1. vyd. Praha : Státní zdravotní ústav, 1998. str. 4. ISBN 80-7071-110-8.

⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. str. 317. ISBN 80-7178-771-X.

- nespecifická primární prevence – jedná se o veškeré aktivity a programy směřující ke zdravému životnímu stylu, dodržování určitých společenských pravidel, smysluplného využívání volného času, vedoucí k odpovědnosti za sebe a své jednání.⁵

Závěrem lze tedy říci, že cílem působení v prevenci rizikových jevů je dosáhnout stavu, aby jedinec byl odpovědný za vlastní chování a způsob jeho života byl přiměřený jeho věku. Rozumí se tím posílená duševní odolnost vůči stresu, negativním vlivům, schopnost dělat pokud možno správná a samostatná rozhodnutí, schopnost řešit a případně nalézt pomoc při řešení problémů. Úspěšná prevence předpokládá řadu spolupracujících složek (rodinu, školu, školská zařízení, zdravotnická zařízení, poradenské instituce, místní samosprávy, neziskové organizace, policie, kulturní střediska, zájmové organizace apod.).⁶

1.2 Rizikové chování a jejich stručné vymezení

Pojem rizikové chování je označení pro všechny typy jednání, které jsou v rozporu se zájmy společnosti, jejich platnými normami, a to jak právními, tak obecně platnými. Vymezují určitý stav, kdy jedinci, skupiny, národy dodržují společensky stanovené systémy hodnot.⁷ Jedná se o takové formy chování, které nejsou společností nebo kulturou, v níž jedinci žijí, akceptovány a často bývají zakázány. Pojem rizikové chování lze také chápat jako pojem, který zastřešuje a je současně nadřazeným pojmem pro tyto druhy chování:

- problémové chování – je chápáno jako zdroj obav a je nepřijatelné vzhledem k normám obecné společnosti,⁸
- disociální chování – nespolečenské chování s nepřiměřenými reakcemi, které lze změnit běžnými výchovnými prostředky (neposlušnost, lži, vzdorovitost, apod.),
- asociální chování – jednání, které neodpovídá společenské morálce a normám dané společnosti, nedosahuje úrovně antisociálního chování,⁹
- antisociální chování – protispolečenské chování kriminálního charakteru, které zahrnuje veškeré protispolečenské jednání dané trestním řádem společnosti,¹⁰

⁵ MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže*. [online]. 2010. vyd. [cit. 2013-09-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani> >.

⁶ PEŠATOVÁ, I. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2007. str. 90. ISBN 978-80-7372-291-3.

⁷ DOLEJŠ, M. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. vyd.1. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, str. 12. ISBN 978-80-244-2642-6.

⁸ Tamtéž, str.23.

⁹ KLÍMA, P. *Základy etopedie*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1978. s 41.

¹⁰ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1 vyd. Praha : Portál, 2000. s.212. ISBN 80-7178-303-X.

- delikventní chování – všechny typy chování, které porušují sociální normy chráněné právními předpisy, a to včetně přestupků.¹¹

Rizikové chování zahrnuje rozmanité formy chování, které ohrožují sociální nebo psychologické fungování jedince a má negativní dopady na jeho sociální okolí. Představuje kategorii různých typů jednání, které se pohybují od provozování běžných adrenalinových sportů až po projevy na hranici patologie.¹² Obecně lze uvést, že za takové projevy chování se považují:

- rizikové sportovní hry a aktivity (provozování adrenalinových sportů),
- rizikové zdravotní návyky (pití alkoholu, užívání drog, kouření, ale také malá nebo nadměrná pohybová aktivita),
- interpersonální agresivní chování (např. šikana, týrání, rasová nesnášenlivost a extremismus),
- sexuální chování (promiskuita, pohlavní styk s rizikovými jedinci, předčasné mateřství, nechráněný pohlavní styk apod.),
- delikventní chování (krádeže, vandalismus, sprejerství apod.),
- problémové chování ve škole (záškoláctví, neplnění povinností a školních úkolů, nedokončení studia),
- nepatologické hráčství.

Koncept rizikového chování se vyvíjí, a proto členění těchto oblastí není jednoduché. Některé typy chování způsobují výchovné, sociální, trestněprávní či zdravotní následky. Historickým vývojem vznikla skupina vzorců, které dokazují, že mohou způsobovat následky ve všech výše uvedených oblastech, ale také mohou mít zcela různé příčiny takového chování, s čímž mohou souviset mnohem složitější fenomény.¹³

Mezi hlavní faktory, které ovlivňují riziko vzniku rizikového chování, se považuje:

- využití, množství a obsah volného času,
- osobnostní charakteristiky jednotlivců,
- rodinné prostředí,
- vrstevníci a jejich vztahy,
- školní prostředí,
- sociální vztahy a prostředí,

¹¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. str. 315. ISBN 80-7178-771-X.

¹² MIOVSKÝ, M. a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. vyd. 1. Praha : TOGGA, 2012. str. 127. ISBN 978-80-87258-89-7.

¹³ MIOVSKÝ, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2010. str. 24. ISBN 978-80-87258-47-7.

- duševní zdraví a sociální zdatnost.

Na jedince působí hned několik výše uvedených rizikových činitelů a pokud se jedná o dítě, je zřejmé, že z důvodů nedostatečných adaptačních schopností a mála životních zkušeností nemůže se účinně těmto faktorům bránit. Z těchto důvodů je potřeba pomoc dospělého člověka, zejména však rodičů, aby došlo co nejdříve k eliminaci těchto rizikových faktorů.¹⁴

Dá se předpokládat, že člověk, který se chová rizikově jedním způsobem, bude mít tendenci chovat se rizikově i v dalších oblastech. Vzájemná propojenost těchto jednotlivých projevů rizikového chování má často charakter životního stylu. Tyto projevy tvoří tzv. *syndrom problémového chování*. Pro praxi to zejména znamená, že je nutno dívat se na rizikové chování jako na komplexní celek, nikoli pouze na jeho konkrétní projevy.¹⁵

Pojem rizikové chování nahradil předchozí terminologicky vyjádřený pojem sociálně patologické jevy. V odborné literatuře se setkáváme s oběma pojmy a důvodem pro nahrazení dřívějšího pojmu byla potřeba minimalizovat stigmatizaci jedince a zejména snaha o zlepšení konkrétní problémové situace, ve které se daný jedinec nachází.

Na základě těchto informací lze obecně definovat rizikové chování jako souhrn vnějších projevů, aktivit a reakcí adolescenta, které vykazují zvýšený výskyt negativních důsledků a jsou nebezpečné jak pro aktéra, tak pro jeho sociální okolí.¹⁶

1.3 Rizikovní žáci a rizikové skupiny

Pojem rizikovní žáci je označení, které se používá ve školách a školských zařízeních pro ty žáky, kteří mají špatný prospěch, mají negativní vztah ke škole, špatné či nefunkční rodinné zázemí, u kterých je větší potenciálnost, že nedokončí školu nebo nezískají dostatečné vzdělání, aby se mohli uplatnit v reálném životě a na trhu práce. Pro takové žáky se organizují speciální programy, věnuje se jim zvláštní pozornost apod.¹⁷ V odborné literatuře se setkáváme také s méně používaným pojmem problémové dítě, kterým se zpravidla rozumí dítě, které se svým chováním, svými sociálními kontakty a reagováním na výchovné

¹⁴ POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů*. 3. vyd. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., 2003. str. 25. ISBN 80-86568-04-0.

¹⁵ JESSOR, R. & JESSOR, S. (1977). *Problem Behaviors and Psychosocial Development: A Longitudinal Study of Youth*. Academic Press, New York.

¹⁶ DOLEJŠ, M. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. str. 23. ISBN 978-80-244-2642-6.

¹⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha : Portál, 2009. str. 201. ISBN 978-80-7367-647-6.

působení, ocitá mimo normu. Jeho zvýšená motivace k problémovému či rizikovému chování vychází z hledání dobrodružství a touhy po vzrušení.¹⁸

Rizikovou skupinou se v socio-pedagogických teoriích a výzkumech rozumí sociální skupina, která má problémy se vzděláváním a má ztížený přístup ke vzdělávání a to z důvodu své kulturní deprivace. Obecně se dá nazvat skupina ohrožená určitým negativním jevem ve větší míře nežli ostatní populace.¹⁹

Období pubescence a následné adolescence je velmi bohaté na bouřlivé konflikty v rodinném prostředí. Tyto projevy nepochopení, zrady, konfliktů, jsou často uváděny jako hlavní příčinou rizikového chování.²⁰ V rámci této diplomové práce se zaměřuji na rizikové skupiny dětí staršího školního věku a tím je třeba chápat „dětství“ jako důležitou životní etapu významnou pro prožívání kvalitního života v dospělosti. V průběhu dětství se dítě setkává s mnohými impulsy, které jej přibližují k optimálnímu zapojení do společenského života. V tomto období však děti čeká spousta překážek a nástrah, které ohrožují jejich úspěšnou socializaci. Tato úskalí lze členit do skupin rizik spojených:

- s osobností dítěte – tím se rozumí jejich individuální fyzická, psychická konstituce a sociální zkušenost, např. nedonošenost, postižení, nemoc, nízká inteligence, hyperaktivita, malá schopnost řešit problémy, egocentrismus, obdiv k násilí, nedostatek empatie, nízká sebeúcta apod.²¹
- s rodinou dítěte – jedná se o rizika spojená se strukturou a hierarchií rodiny, např. úplná, neúplná, početná rodina, absence jednoho z rodičů, nezaměstnanost, ekonomická situace rodiny, dále fungování systému rodiny, tím je myšlena vyváženost vztahů v rodině, spory, rodinné násilí, disharmonie, sociální izolace, dále chování rodičů jako je např. kriminalita, antisociální chování, zneužívání návykových látek, rodičovský vzor a také výchovný styl, odmítání dítěte, nedostatečné vedení nebo kontrola dítěte, autoritativní přístup, zanedbávání týrání apod.²²

¹⁸ GULLONE, E., & MOORE, S. (2000). *Adolescent risk-taking and the five-factor model of personality*. *Journal of Adolescence*, 23(4), pp.393-407.

¹⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha : Portál, 2009. str. 201. ISBN 978-80-7367-647-6.

²⁰ WHITLOCK, J., POWERS, J., ECKENRODE, J. The virtual cutting edge: Adolescent Self-Injury and the Internet. *Developmental Psychology*. 2007, 42 (3), 407-417. DOI: 10.1037/0012-1649.42.3.407.

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2001. str. 221. ISBN 80-246-0181-8.

²² VOJTOVÁ, V. *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008. str. 73. ISBN 978-80-210-4573-6.

- se školou – jedná se o aspekty spojené se školním neúspěchem, osobností učitele a jeho neangažovaností či agresivitou, slabou vazbou na školu, nevyhovující kázní, negativním klimatem třídy, šikanováním, odmítáním vrstevníky apod.,
- s vrstevníky a společenským prostředím – v období dospívání se význam vrstevníků stupňuje a stává nejvýznamnější referenční skupinou, zde se jedná zejména o způsob vyjadřování, k úpravě zevnějšku, k postojům ke škole, sexu, drogám, alkoholu a jiným návykovým látkám, kriminalitě, apod.²³

1.4 Starší školní věk

Jedná se o věk, který se dá charakterizovat jako období dospívání, zahrnující prepubertu i pubertu a dá se časově vymezit jako období přibližně od 11 do 15 let.²⁴ Na takové věkové období je pohlíženo jako na léta „bouří a stresů“, které provází přechod mezi dětstvím a dospělostí. V tomto období jsou na jedince kladeny požadavky dospělé populace a dítě se v takových situacích musí podřídít normám chování, které se u dospělého člověka vyžadují. Dítě by se mělo v tomto období stát nezávislé na rodičích, vytvářet heterosexuální vztahy, umět se přizpůsobovat vrstevníkům, vytvořit si vlastní filozofii života a také volit budoucí povolání. Mezi těmito společenskými tlaky dochází ke střetu s intenzivně působícími vlivy biologickými a psychologickými, čímž dochází k rozkolísanosti a konfliktům v osobnosti jedince.²⁵

Typickým rysem pro toto období je rozdílná akcelerace vývoje nejen mezi chlapci a dívkami, ale taktéž u stejného pohlaví. Hranice nástupu prepuberty i puberty je velmi individuální. O době nástupu této fáze rozhodují různé vlivy jako např. pohlaví, stimulační vlivy prostředí, klima, výživa apod. Jedná se však o dobu zrychleného a nerovnoměrného růstu, vývojových změn, které se odráží v tělesné i duševní oblasti. V tomto období roste zejména kostra, svalstvo a hormonální změny se projevují změnou funkce genitálií a také rozvojem sekundárních pohlavních znaků. V posledním století fyzické změny nastupují dříve

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. str. 81-84. ISBN 80-7178-771-X.

²⁴ VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 1991. str. 97. ISBN 80-7066-384-7.

²⁵ ČÍŽKOVÁ, J., a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. str. 101. ISBN 80-244-0629-2.

a narůstá výška i hmotnost dětí. Tyto jevy se dají charakterizovat jako urychlený nástup dospívání, tento trend je nazýván sekulární akcelerací.²⁶

Prepuberta je pojem přípravného období dospívání, ve kterém se začínají postupně objevovat první vývojové změny v tělesné i duševní oblasti. U děvčat nastupuje okolo 10. roku a u chlapců s mírným zpožděním okolo 11. roku. Toto období je zejména znatelné v oblasti chování, kdy proměnlivost citů a jejich labilita mají až afektivní ráz. Různorodost citových projevů je však závislá na dosavadních zkušenostech, které daný jedinec získal především ve vlastní rodině a mezi svými vrstevníky. Prepubescenti se brání projevit city ke svým rodičům a chovají se někdy odmítavě, až hrubě. To však neznamená, že nemají touhu citového kontaktu, mají potřebu uznání a být akceptováni.

Po tomto období v přesně neurčenou dobu nastupuje puberta, která však u každého dítěte neprobíhá stejně. U děvčat nastupuje přibližně mezi 12. a 13. rokem a u chlapců o rok později. Puberta je především období pohlavního dozrávání, dochází ke zpomalení fyzického růstu a rozvoji psychických funkcí. Je to období krizí a vzpurnosti, které s sebou přináší konflikty s dospělými. Problematické chování však může proběhnout i bez výrazných chaosů, pokud dosavadní výchova v rodině neznamenal vážnější konflikty a přístup rodičů respektoval jejich individuálnost. Velmi důležité je v tomto období pro pubescenta, který má výkyvy nálad, emoční nestabilitu, jak v takovém období na jeho chování reagují dospělí. Sociální vývoj dospívajících jedinců směřuje k nezávislosti, kdy se snaží uplatnit svůj názor v diskusi s dospělými. Potřeba nezávislosti se však může projevit tím, že napodobují negativní chování dospělých, jako např. kouření, pití alkoholu či používání vulgarismů. Dalším projevem je navazování nových kontaktů a hraní různých rolí ve skupinách jedinců. Skupinový vliv má důležitou roli pro vyžívání osobnosti, sebevědomí, sebepojetí pro další střety ve společnosti.²⁷

V souvislosti se školním prostředím se u žáka ve středním školním věku mění vztah ke škole. Jeho změnu ovlivňuje vliv zkušeností, kdy žák je adaptován na školní prostředí, dokáže odlišit vhodné chování i požadovaný způsob komunikace. Rozdílná úroveň adaptace je výsledkem vzájemného působení osobnostních dispozic a sociálních vlivů, kterým je dítě

²⁶ VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 1994. str. 98. ISBN 80-7066-384-7.

²⁷ ČÍŽKOVÁ, J., a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci. str. 105. ISBN 80-244-0629-2.

vystaveno. Jeho chování se projevuje také větší kritičností, ale děti tohoto věku nedokážou zcela odolávat různým emočním tlakům.²⁸

1.5 Mikroregion Zlatohorsko a jeho základní školy

Mikroregion Zlatohorsko se nachází v okrese Jeseník, v severovýchodní části Moravy, v příhraniční oblasti s Polskou republikou, a náleží pod Olomoucký kraj. Jedná se o svazek obcí, který vznikl v roce 2001 a v současné době do tohoto regionu spadá šest členských obcí. Jedná se o obce Zlaté Hory, Mikulovice, Supíkovice, Hradec – Nová Ves, Písečná a Velké Kunětice. Svůj název převzal po největší obci v mikroregionu - Zlaté Hory. Podle statistických údajů k 1. 1. 2013 měl tento region 9574 obyvatel. Jeho největší obec, Zlaté Hory, měla k tomuto datu 4002 obyvatel. Město Zlaté Hory se rozkládá asi 20 kilometrů od Jeseníku a tvoří přirozené centrum tohoto regionu. Jedná se o významné poutní místo a turisticky atraktivní lokalitu. Rozloha mikroregionu je 15122 ha. K obci Zlaté Hory náleží přidružené části Horní Údolí, Dolní Údolí, Ondřejovice, Rejvíz, Rožmitál a Salisov. Mikroregion se rozprostírá v Chráněné krajinné oblasti Jeseníky, která se vyznačuje vysokými přírodními srážkami. Povrch území je dán především svou hornatostí a zalesněností celého území, kdy zde převažuje nezemědělská půda. Potenciál daného regionu je výrazně limitován okrajovostí regionu, nízkou hustotou obyvatel, špatnou dopravní obslužností a zejména vysokým procentem nezaměstnanosti v celé České republice.²⁹

Ve Zlatých Horách využívají děti pro školní docházku základní školu vyššího stupně a pro předškoláky je zde také mateřská škola. Základní škola je charakterizována jako úplná škola s devíti postupnými ročníky, kdy na prvním i druhém stupni je zpravidla po dvou paralelních třídách. Tuto školu navštěvuje přibližně 290 žáků, kdy 30 z nich dojíždí z okolních vesnic.³⁰ Ve Zlatých Horách se dále nachází základní škola a mateřská škola při sanatoriu Edel, kdy vyučování je důležitou složkou komplexní zdravotní péče o dětské pacienty. Tato škola umožňuje během léčebného pobytu udržovat tempo se svou kmenovou školou.³¹

²⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2001. str. 237. ISBN 80-246-0181-8.

²⁹ MIKROREGION ZLATOHORSKO. *Oficiální internetové stránky*. [online]. 2011 [cit. 2013-10-10]. Dostupné z <http://www.zlatohorsko.cz/>.

³⁰ ZŠ Zlaté Hory. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://www.skolazh.cz/>

³¹ ZŠ při sanatoriu Edel Zlaté Hory. [online]. 2013 [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://www.zssanatoriumedelzh.cz/>.

Základní škola v Mikulovicích patří mezi spádové školy Olomouckého kraje a jedná se o úplnou školu s 1. až 9. postupným ročníkem. Škola vzdělává 240 žáků a výuka probíhá vždy v jedné třídě v ročníku, pouze 5. třída je paralelní.³²

V obci Supíkovice je plně organizovaná základní škola s 9 třídami se spojenými ročníky, do které dochází přibližně 135 žáků. Vzhledem k nízké hustotě obyvatel do této školy dojíždějí děti z okolních obcí z Písečné, Velkých Kunětic, České Vsi a z Červené Vody.³³

V obci Písečná se nachází málotřídní základní škola, ve které vzdělává okolo 50 dětí a průměrná naplněnost těchto tříd je kolem 14 žáků. Výuka probíhá ve třech třídách od 1. do 5. ročníku.³⁴

V obcích Velké Kunětic a Hradec – Nová Ves se základní škola nenachází, děti z těchto obcí navštěvují nejbližší základní školy v Supíkovících, Písečné či Mikulovicích.

³² ZŠ Mikulovice. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://skola.mikulovice.cz/>.

³³ ZŠ a MŠ Supíkovice. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://skola-supikovice.info/wordpress/>.

³⁴ Mateřská a Základní škola Písečná. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://www.zs-pisecna.cz/>.

2 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ VE ŠKOLÁCH

Základním resortem, který zastřešuje a koordinuje aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže, je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dále jen MŠMT. Při své činnosti vychází z elementárních dokumentů národní povahy, a to zejména z platné legislativy a národních strategií. Tato úloha logicky vyplývá jednak ze samotného institucionálního rámce a jednak z velikosti cílové skupiny, v níž samotná prevence probíhá. Z pohledu formování procesu formování vlastností a osobností dítěte a z hlediska délky a významu působení školního prostředí je právě školní docházka nejdůležitějším a klíčovým obdobím z pohledu smysluplnosti vůbec nějaké preventivní strategie realizovat.³⁵ MŠMT má vytvořen vertikální i horizontální systém prevence rizikového chování ve školách a školských zařízeních.

Na horizontální či meziresortní úrovni má MŠMT zřízen poradní orgán, kterým je Výbor pro koordinaci primární prevence, kde aktivně spolupracuje s příslušnými resorty Ministerstva vnitra, Ministerstvem obrany, Ministerstvem financí a Ministerstvem práce a sociálních věcí. Dále tento výbor spolupracuje s nadresortními orgány zejména s Úřadem vlády, kterými jsou Republikový výbor pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra a Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Cílem Výboru pro koordinaci primární prevence je sjednocení přístupů, koordinace a spolupráce činností v dané oblasti napříč rezorty.³⁶ Těžištěm horizontální spolupráce je preventivní politika vlády ve vztahu k obecní kriminalitě.

Na vertikální úrovni zabezpečuje koordinaci ve spolupráci s krajskými školskými koordinátory prevence, na úrovni bývalých okresů spolupracuje prostřednictvím pedagogicko – psychologických poraden s metodiky prevence a současně v úzké vazbě s realizátory programů primární prevence rizikového chování škol a školských zařízení se školními metodiky prevence. Díky takto nastavenému systému má MŠMT vytvořen stabilní systém koordinace vedoucí od státní úrovně, přes samosprávné až po úroveň místní.³⁷

MŠMT ve své strategii vychází z terénu získaných informací výše uvedených koordinátorů a metodiků a z aktuálních výzkumů a dat realizovaných platnými institucemi při

³⁵ PAVLAS MARTANOVÁ, V. a kol. *Standarty odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha : Klinika adiktologie. 2012. str. 9. ISBN 978-80-87258-0.

³⁶ MIOVSKÝ, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2010. str. 63. ISBN 978-80-87258-47-7.

³⁷ MŠMT. *Prevence rizikového chování: Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 -2018*. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://www.bezpecnemesto.eu/Files/bezpecnaplzen/prevence/prevence_kriminality/strategie.pdf.

realizaci opatření k minimalizaci či zamezení výskytu rizikového chování u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních. Tato strategie je plně v souladu s návrhem Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů odborné primární prevence rizikového chování na školách a školských zařízeních.³⁸

2.1 Legislativní ukotvení primární prevence

Oblast primární prevence byla do roku 2005 vymezena Metodickým pokynem MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů z roku 2001. Vzhledem k tomu, že celková délka působení školního prostředí a celkový počet dětí má velký vliv v oblasti formování osobnosti mladých lidí a zejména přijetím nového školského zákona č. 561/2001 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento zákon se stal základním legislativním dokumentem, který upravuje oblast primární prevence rizikového chování ve školách a školských zařízeních. Tento zákon vymezuje zásady primární prevence a ukotvuje komplexní systém jednotlivých subjektů podílejících se na primární prevenci, včetně její dokumentace. Dále ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů zejména tím, že bude předcházeno vzniku rizikového chování.³⁹

V návaznosti na výše uvedený zákon byla schválena vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školních zařízeních, kde mají školy vymezenou povinnost realizovat primárně preventivní aktivity. Tato vyhláška ukotvuje funkci metodika prevence, který zabezpečuje systém primární prevence na regionální úrovni a funkci školního metodika prevence, který výše uvedený systém zabezpečuje ve školách a školských zařízeních. Současně tato vyhláška vymezuje kompetence v rámci školy a stanovuje metodické řízení ve spolupráci poradna versus škola.⁴⁰

Dalším legislativním dokumentem je vyhláška č. 317/2005 Sb. O dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, který zasahuje do oblasti primární prevence a stanovuje mimo jiné kvalifikační předpoklady pro výkon specifických činností, mezi které primární prevence patří.

³⁸ PAVLAS MARTANOVÁ, V. a kol. *Standarty odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha : Klinika adiktologie. 2012. ISBN 978-80-87258-0.

³⁹ MŠMT. *Prevence rizikového chování: Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 -2018*. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://www.bezpecnemesto.eu/Files/bezpecnaplzen/prevence/prevence_kriminality/strategie.pdf.

⁴⁰ MIOVSKÝ, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2010. str. 65. ISBN 978-80-87258-47-7.

Oblast primární prevence je dále upravena zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, který přiznává pedagogickému pracovníkovi, který mimo jiné vykonává činnost metodika prevence příplatek za svou činnost.⁴¹

Dalším legislativním dokumentem je vyhláška č. 73/2005 Sb. O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, která se vztahu k primární prevenci zabývá problematikou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, a to zejména v oblasti sociálního znevýhodnění.

Primární prevence je také upravena ustanovením § 2 vyhlášky č. 279/2012 Sb., O zájmovém vzdělávání, kterou byla novelizována vyhláška č. 74/2005 a kde je stanoveno, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat osvětovou činnost vedoucí k prevenci rizikového chování.

2.2 Školní preventivní program

Školní preventivní program je pro školy a školská zařízení dlouhodobým preventivním programem, který vychází z rámcového vzdělávacího programu a je součástí školního vzdělávacího programu, popř. jeho dosud platných osnov či učebních plánů. Jeho realizace vychází zejména z finančních a personálních možností a je třeba při jeho tvorbě dbát na co nejvyšší efektivitu při existujících zdrojích. Jeho cíle jsou přizpůsobeny kulturním, sociálním či politickým okolnostem, struktuře školy a jsou stanoveny tak, aby byly řádně provedeny. Školní preventivní program především respektuje rozdíly ve školním prostředí a zejména brání nebo snižuje riziko výskytu rizikového chování a naopak zvyšuje u žáků činit schopná a legitimizovaná rozhodnutí. Tento program by měl pomáhat minoritám, cizincům či nejvíce ohroženým dětem při ochraně lidských práv a doba trvání jeho efektivity by měla být co nejdelší. Dále by měl podporovat zdravý životní styl a snažit se o rovnováhu tělesných a duševních funkcí s efektivním pocitem spokojenosti, chuti do života a být zdrojem pro tvorbu a realizaci minimálního preventivního programu.⁴²

⁴¹ Zákon č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů v platném znění.

⁴² MIOVSKÝ, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2010. str. 101. ISBN 978-80-87258-47-7.

2.3 Minimální preventivní program

Minimální preventivní program (dále jen MPP) vychází z rámcového vzdělávacího programu a koresponduje s podmínkami dané školy a jejím školním řádem. Obsahuje složitou a komplexní intervenci, která začíná vstupem dítěte na základní školu a končí jeho odchodem ze základní školy.⁴³ MPP je součástí školního vzdělávacího programu a je konkrétním dokumentem školy, který zahrnuje programy zaměřené na osobnostní a sociální rozvoj žáků, jejich výchovu ke zdravému životnímu stylu a obsahuje také programy, které efektivně snižují riziko výskytu, případně rozvoje jednotlivých forem rizikového chování. Je založen na vlastní aktivitě žáků, pestrosti preventivních programů a zapojení celého pedagogického sboru ve spolupráci se zákonnými zástupci školy. MPP je zpracováván na období jednoho školního roku a zodpovídá za něj školní metodik prevence.⁴⁴ Tento program je průběžně vyhodnocován a je součástí výroční zprávy o činnosti školy. Kontrola realizace MPP je standardní činností školního metodika prevence, který dle potřeby úzce spolupracuje s metodikem prevence příslušné pedagogicko - psychologické poradny. K uplatňování realizace jednotlivých preventivních programů může škola využít dotačních titulů na podporu aktivit v oblasti prevence rizikového chování u dětí v působnosti resortu MŠMT.

Základní rámec pro realizaci preventivních aktivit pro realizaci MPP tvoří:

- platné školské dokumenty v rámci primární prevence,
- standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek,
- celonárodní, krajská a místní koncepce primární prevence,
- vnitřní řád školy,
- postup školy při výskytu rizikového chování u dětí a mládeže
- sankční řád.⁴⁵

K efektivitě a optimalizaci tvorby preventivního programu je třeba vyžadovat participaci a odpovědnost pedagogických i nepedagogických pracovníků školy na všech úrovních, z nichž nejdůležitější je postavení školního metodika prevence vůči ostatním

⁴³ MIOVSKÝ, M. a kol. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2012. str. 13. ISBN 978-80-87258-74-3.

⁴⁴ MIOVSKÝ, M. a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. vyd. 1 Praha: TOGGA, 2012. str. 71, 83. ISBN 978-80-87258-89-7.

⁴⁵ MIOVSKÝ, M. a kol. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2012. str. 14. ISBN 978-80-87258-74-3.

pracovníkům školy, vymezení jeho kompetencí, standardních činností a jejich vzájemná spolupráce.

Minimální preventivní program by se měl zabývat všemi typy rizikového chování dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy, které je rozděleno do dvou oblastí:

a) *předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:*

- *záškoláctví,*
- *šikana, násilí,*
- *divácké násilí,*
- *kriminalita, delikvence, vandalismus,*
- *závislost na politickém a náboženském extremismu,*
- *rasismus, xenofobie,*
- *užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky),*
- *onemocnění HIV/AIDS a dalšími nemocemi šířícími se krevní cestou,*
- *poruchy příjmu potravy,*
- *netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling),*

b) *rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:*

- *domácího násilí,*
- *ohrožování výchovy mládeže,*
- *týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání,*
- *poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).⁴⁶*

Cílem minimálního preventivního programu je rozvoj klíčových kompetencí u žáka, jeho zdravý rozvoj osobnosti a také zapojení žáka do procesu utváření pravidel ve škole a vedení k zodpovědnosti a pravidlům, které vyplývají z jeho práv a povinností. MPP slouží k vytváření pozitivní atmosféry ve škole, kdy k realizaci těchto všech cílů je nutná spolupráce všech žáků, pedagogů, spolupráce mezi rodiči, školou a dalšími institucemi, podporovaná vzájemnou důvěrou, respektem a pocitu bezpečí ve škole.

Zásadním požadavkem pro tvorbu minimálního preventivního programu je jasně definovaná cílová skupina. Tuto skupinu lze popsat např. prostřednictvím základních znaků, jako je věk, pohlaví, vzdělání, projevy rizikového chování, příslušnost k určité etnické skupině apod. Důležitou součástí je také zdůvodnění, proč je daný program vhodný dané

⁴⁶ MŠMT. Prevence rizikového chování. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012.* [online]. 2009 [cit. 2013-11-05]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie-prevence-rizikovych-projevu-chovani_msmt.pdf.

cílové skupině a jakou problematikou či specifikem se zabývá. Standardy MŠMT poskytují v obecné rovině popis několika možných pohledů na třídění jednotlivých cílových skupin:

- věkové kritérium – samo o osobě je nedostatečné, musí být kombinováno s dalšími kritérii jako např. vzdělání, projevy rizikového chování apod.,
- kritérium vzdělání – je významné u edukativně zaměřených programů, z hlediska provádění je velmi důležitým kritériem příslušnost k určité sociální skupině nebo kulturní či náboženská hlediska
- kritérium rozlišující profese – zde je třeba případné zdůvodnění zacílení programu na určitou profesní skupinu doplnit údaji z různých průzkumů jako např. míra stresu, dostupnost návykových látek apod.,
- kritérium místa – je významným kritériem pro cílové skupiny prováděných mimo školy a školská zařízení, jako např. diskotéky, taneční kluby apod.⁴⁷

2.4 Školní metodik prevence

Školním metodikem prevence lze popsat osobu, která studentům přináší prostřednictvím přednášek, kurzů a setkání posláním sdělit jim informace, které pomohou žákům v obtížných situacích řešit problematiku rizikového chování a vést je ke zdravému životnímu stylu.

Metodik prevence je pedagog, který z hlediska pedagogické, psychologické a sociální normy věnuje prevenci a chování mládeže v oblasti výchovného poradenství zvláštní pozornost a realizuje preventivní opatření negativních jevů a jejich napravování.⁴⁸

Mezi standardní činnosti školního metodika prevence patří:

- a) metodické a koordinační činnosti
- realizace a kontrola preventivního programu,
- odborné vedení činnosti a koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikových jevů,
- koordinace a spoluúčast na preventivních realizacích školních aktivit,
- koordinace spolupráce školy s ostatními orgány státní správy a samosprávy,
- koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikových jevů,

⁴⁷ MIOVSKÝ, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2010. str. 52-54. ISBN 978-80-87258-47-7.

⁴⁸ TYŠER, J. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006. str.7. ISBN 80-86654-17-6.

- v případě výskytu patologického chování kontaktování odborného pracoviště a spolupráce na intervenci a jeho následné péči,
- vedení záznamů v oblasti činnosti metodika prevence.
 - b) informační činnosti
 - informování ostatních pedagogů o nabídkách programů a metodách v oblasti prevence,
 - prezentace výsledků školy v oblasti prevence,
 - vedení databáze spolupracovníků školy v oblasti rizikového chování
 - c) poradenské činnosti
 - spolupráce s třídními učiteli při výskytu varovných signálů sociálně patologického chování,
 - poskytování poradenských služeb žákům a jejich zákonným zástupcům, u nichž je riziko patologického chování,
 - participace na integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských služeb školou s ostatními školskými zařízeními.⁴⁹

Školní metodik prevence na začátku školního roku sestavuje minimální preventivní program, který vychází z preventivní strategie dané školy. Tento program má ujasněná pravidla a vnitřní řád, kde jsou stanoveny postupy v případě výskytu rizikového chování a na třídních schůzkách s nimi seznamuje zákonné zástupce. Také seznámí žáky i zákonné zástupce s funkcí výchovného poradce a školního metodika prevence a možnostech jejich kontaktování. Zpravidla uvede jejich konzultační hodiny, informační nástěnku nebo schránku důvěry. Na konci školního roku provede závěrečné vyhodnocení minimálního programu, které zašle metodikovi prevence příslušné pedagogicko- psychologické poradny.

2.5 Třídní učitel a jeho role v primární prevenci

Učitelem by měla být osobnost, která děti ve školách bude především dobře vyučovat a vychovávat. Takovou osobností se stane pedagog, který je nositelem výchovných idejí a ideálu vzdělanosti.⁵⁰

Vzhledem k tomu, že v poslední době stále sílí tlak na učitele v oblasti předcházení sociálně patologickým jevům, je důležité, aby tento tlak ustál svojí připraveností zvládat krizové situace a získávat si tak důvěru rodičů i žáků v pocitu bezpečného a spravedlivého

⁴⁹Vyhláška č. 72/2005 Sb., O poskytování poradenských služeb ve školách a školských a poradenských zařízeních v platném znění.

⁵⁰ VALIŠOVÁ, A. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha : Grada, 2011. str. 16. ISBN 978-80-247-3357-9.

prostředí. Je to nejčastěji první osoba v pedagogickém sboru, která se ocitá v problémové situaci a z těchto důvodů je patrné, že jeho role tváří v tvář by měla být profesionálně zvládnuta tak, aby došlo k zabránění výskytu rizikového chování nebo případně jeho eliminaci.

Učitel se pohybuje v síti různých vztahů mezi žákem a učitelem, mezi žáky navzájem a mezi učitelem a jejich rodiči. Téměř každodenně se ocitá v situacích, kdy je požádán o radu či pomoc žáků nebo rodičů. Obecně se uvádí, že místo pro řešení problémů je domov, ovšem je také zjištěno, že zejména někteří třídní učitelé se těší důvěře žáků natolik, že se jim svěřují nejen se školními problémy, ale také v oblasti osobních, vztahových problémů či v oblasti rizikového chování svých spolužáků. Třídní učitel tak sehrává důležitou roli a jeho přístup je velmi podstatný, aby nezklamal neprofesionální a necitlivou intervencí důvěru těchto dětí. Učitel se však může dostat k řešení náhlé krizové situace, jako je např. útěk, rvačka, zneužívání psychotropních látek apod. V takovém případě musí jednat okamžitě a profesionálně, aby v první fázi zejména zajistil bezpečí pro ohrožené žáky a poté teprve volí strategie a oslovuje odborníky.⁵¹

Problémoví žáci potřebují učitele, který dokáže přistupovat k těmto problémům pozitivně, dokáže podpořit jeho rozvoj, ocení jeho úsilí v oblasti chování, i když neočekává ihned zázračné výsledky. Školní adolescent tak může získat od svého okolí důvěru, zlepšit své výsledky a změnit své chování. Tento pozitivistický přístup umožní žákovi popravít způsob, jakým vnímá sebe sama a může u něho nastartovat proces změny.⁵²

Pro úspěšnou práci třídního učitele by měl zvládnout tyto samostatné činnosti:

- mít dostatečné teoretické znalosti o sociálně psychologických jevech, které se objevují ve třídě,
- dokázat diagnostikovat klima školní třídy,
- na základě zjištěných skutečností umět provést vhodnou intervenci.⁵³

U třídního učitele je důležité, aby zejména na počátku školního roku pojal třídu za svou jako kolektiv, věnoval jim dostatečný prostor při vzájemném seznámení a stanovení společných cílů. Snažil se ve třídě vytvářet situace podporující vzájemnou komunikaci a společně s žáky se shodl na tom, co vytváří lepší a příjemnou atmosféru ve třídě. Stanovili si dále společné hodnoty, které budou jako kolektiv a třída respektovat. Třídní učitel pak následně stanoví určitý řád a pravidla ve třídě, aby každý žák s nimi byl seznámen a věděl,

⁵¹ LAZAROVÁ, B. *Netradiční role učitele*. 1. vyd. Brno : Paido, 2005. Str. 11,20. ISBN 80-7315-115-4.

⁵² AUGER, Marie – Thérèse. *Eleves „difficiles“, profs en difficulté*. 1. vyd. Lyon : Edition Chronique Sociale, 2001. str. 64. ISBN 80-7178-907-0.

⁵³ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 565. ISBN 80-7178-463-X.

jaké má práva a povinnosti. Je to právě škola, kde si dospívající mládež osvojuje v intelektuální a společenské rovině určitá pravidla. Nároky, které na ně učitel klade, jim pomáhají budovat a strukturovat vlastní osobnost.⁵⁴

Dlouhodobý, systematický a konstruktivistický přístup učitele, který si dokáže uvědomit změny své role, podporuje otevřenost, povzbuzování, tvůrčí atmosféru, preferuje vzájemnou komunikaci mezi žákem a učitelem, dokáže prezentovat a argumentovat pojetí své výuky, podílí se na rozvoji školy, komunikuje s rodiči, usnadňuje žákovi proces učení a vytváří tak příznivé podmínky k jeho zdravému a osobnostnímu rozvoji.⁵⁵

2.6 Pozitivní klima třídy

Klima třídy lze považovat za sociální fenomén, jedná se o pochopení pracovního prostředí, tzn. školního prostředí aktivně zúčastněných osob. Klima třídy se tvoří ve výuce, přestávkách, na výletech a dalších společenských akcích třídy. V takovém klimatu dochází ke konfrontaci objektivní reality se subjektivním vnímáním a prožíváním žáků. Bez pozitivního klimatu lze těžko vytvořit školy, které by efektivně pracovaly. Toto tvrzení pocítují zejména samotní učitelé, dle kterých je štěstím, když mohou pracovat v pozitivně orientovaném prostředí.⁵⁶

Pozitivní klima třídy je výraznou podmínkou úspěšného učení, kdy si děti společně s učitelem formulují pravidla chování, která se pak snaží dodržovat a řídit se jimi.⁵⁷ Vzájemně spolupracují na způsobu soužití ve třídě a prostřednictvím komunikace a interakce tak vzniká příznivé prostředí. Žáci jsou vtaženi do plánování a tvorby výuky, aktivně se zapojují do spolupráce ve skupinách, uplatňují vlastní nápady, předkládají různé návrhy, impulsy a svoje zkušenosti. Při všech těchto výše uvedených činnostech se respektují pravidla, na kterých se domluvili. Pozitivní klima ve třídě znamená, že žáci pracují jako tým, cítí se v třídním kolektivu dobře a mají menší školní absenci. Žáci prožívají pozitivní přijetí od učitelů, jejich akceptování a i díky tomuto jsou projevy jejich chování méně agresivní a problémové.⁵⁸

Učitelé však ze zkušenosti vědí, že každá třída má své zvláštnosti a chová se ve vyučování i o přestávkách trochu jinak. Neexistují dvě stejné třídy a každý učitel má třídu, ve

⁵⁴ AUGER, Marie – Thérèse. *Élèves „difficiles“, profs en difficulté*. 1. vyd. Lyon : Edition Chronique Sociale, 2001. str. 64. ISBN 80-7178-907-0.

⁵⁵ DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ, M. *Učitel příprava na profesi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. str. 103. ISBN 978-80-247-2863-6.

⁵⁶ GRECMANOVÁ, H. *Klima školy*. 1. vyd. Olomouc : Hanex, 2008. str. 48-49. ISBN 978-80-7409-010-3.

⁵⁷ VALIŠOVÁ, A. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha : Grada, 2011. str. 99. ISBN 978-80-247-3357-9.

⁵⁸ GRECMANOVÁ, H. *Klima školy*. 1. vyd. Olomouc : Hanex, 2008. str. 87. ISBN 978-80-7409-010-3.

kteře řád učí a třídu kam chodí učít nerad. Pedagogové si informace předávají mezi sebou a na základě těchto toků vzniká tzv. „pověst třídy“. Stejně tak nejsou dva učitelé stejní, každý má své zvláštnosti a vytváří tak specifické klima pro žákovu chování a učení. Reakce takové třídy je na různé učitele odlišná.⁵⁹

Proto je velmi důležité, aby se učitelé snažili probudit komunikaci všech se všemi, horizontálně i vertikálně mezi žáky navzájem a mezi žáky a učiteli. Různá třídní setkávání, organizace volného času a společných aktivit podněcují u žáků vyjadřování jejich názorů ve skupině a posilují pozitivní usměrnění problémového chování. Základním trendem je, aby problémy i úkoly byly řešeny společně, které povedou ke konsensu většiny a posilují tak schopnost demokraticky řešit vzniklé problémy.⁶⁰

Obsahově pojem klima třídy tedy zahrnuje postupy prožívání, vnímání a reagování všech účastníků na to, co se stalo, děje nebo má se stát. Časově se pojem dá vymezit jako dlouhodobý, typický jev pro danou třídu a učitele. Prostředí třídy však také zahrnuje aspekty architektonické (např. úroveň vybavení, velikost), hygienické (např. osvětlení, vytápění), ergonomické (např. uspořádání pracovního místa), či akustické (např. hluk, šum), které by měly doprovázet žáka k jeho zdravému růstu.⁶¹

Mezi klíčové dovednosti pedagogů patří i to, jak dokážou vytvářet pozitivní klima ve třídě. Rozpoznává to každý učitel a zejména jeho vlastním postojem k třídě, jestli se mu ve třídě učí dobře, těší se do výuky apod. Naproti tomu žáci mohou vytvářet odlišné klima tím, jak se chovají, jaký mají přístup k učení a k pedagogovi. „*Klima třídy, které učitel navodí, může mít zásadní vliv na motivaci žáků a jejich postoj k učení. Proto jsou učitelovy dovednosti uplatňované při vytváření kladného klimatu třídy velmi důležité.*“⁶²

⁵⁹ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 566. ISBN 80-7178-463-X.

⁶⁰ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 107. ISBN 80-7178-513-X.

⁶¹ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 566. ISBN 80-7178-463-X.

⁶² PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha : Portál, 2002. str. 344. ISBN 80-7178-631-4.

3 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY V PROCESU SOCIALIZACE

Aktuální situace vztahů mezi rodiči a školou je ústředním tématem různých článků a publikací. Rodiče jsou v ní chápáni jako neopomenutelní aktéři výchovy, kteří částečně své povinnosti předávají na učitele a jsou tak v pomyslném trojúhelníku mezi žákem a pedagogem významným článkem, kteří svými postoji a názory ovlivňují chod školy a podílí se společně na socializaci dětí.⁶³

3.1 Funkce rodiny v procesu socializace

Rodinu lze charakterizovat jako primární společenskou skupinu, ve které jsou lidé svázáni vzájemnými emocionálními vztahy a v jejímž nitru se utvářejí základní charakteristiky našeho duševního života. Rodina je považována za základní zprostředkující skupinu mezi jedincem a společností, jejichž vztahy jsou determinovány vnějšími vlivy, které na ně působí.

Česká rodina prošla v posledních desetiletích vzhledem politickým a ekonomickým poměrům určitým vývojem, kdy byla vnímána zejména jako oblast seberealizace. V dnešní rodině však přestávají platit tradiční pravidla a její vymezení jako malé primární skupiny je velmi obtížné. Výrazně přibývá soužití, kdy především institucionální spojení manželským svazkem není naplněno a přibližně třetina dětí se v současné době rodí v takovýchto podmínkách. I takovéto rodiny však mohou fungovat a splňovat hlavní znaky rodiny, zejména tím, že společně bydlí pod jednou střešou a spolupracují mezi sebou v rámci společensky uznávaných pravidel. Rodina má nezastupitelnou roli v socializačním procesu, kdy stojí při zrodu rozvoje osobnosti a v jeho průběhu jej významně ovlivňuje.⁶⁴

Mezi základní funkce rodiny patří:

- *ekonomicko-zabezpečovací funkce* – rodina je mikroekonomickou jednotkou, která rozhoduje o způsobech získávání a využívání finančních prostředků,
- *biologicko-reprodukční funkce* – rodina je legislativně i eticky uznaným prostředím pro uspokojování sexuálních potřeb partnerů, zajišťující reprodukci lidského potenciálu,

⁶³ RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. str. 7. ISBN 80-210-3598-6.

⁶⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. s. 79 - 83. ISBN 978-807367-383-3.

- *emocionální funkce* – rodina vytváří citové pouto k rodičům, sourozencům k rodinným tradicím a je velmi významným faktorem, který kladně a dlouhodobě ovlivňuje vývoj dítěte,
- *relaxační a regenerační funkce* – rodina touto funkcí usiluje o vhodné využívání volného času v rámci společných, sportovních, kulturních nebo jiných zájmových aktivit a je nazývána také zdravým životním stylem,
- *výchovná funkce* – rodina nese hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí, tato funkce je také kodifikována v zákoně o rodině, který ukládá rodičům povinnost pečovat o své děti a vychovávat je.⁶⁵

Funkce rodiny lze rozdělit také na primární, zprostředkující a socializační. Mezi primární funkce rodiny, které ovlivňují vývoj dítěte a trvale se zapisují do duševního života, řadíme již od narození rozvoj citových vazeb, kdy jedinec si do života odnáší modely chování a elementární pojetí citů jako vlastní dispozice. Mezi zprostředkující funkce rodiny patří postupné získávání stupnice hodnot, jejichž prostřednictvím se dítě připravuje na společenský život. Velice široké pojmáme socializační funkce. Do této oblasti se řadí uspokojování biologických potřeb, připravování na přijetí různých rolí a vzorů chování a zajišťování celkových podmínek pro jeho vývoj a růst. Na základě těchto funkcí se rozvíjí vědomě řízená výchova, sebekontrola, utváření návyků, učení, přijetí odměn či trestů apod. Tyto základy rozvoje osobnosti v rodině jsou následně významné pro výchovu mimo rodinu.⁶⁶ Na základě výše uvedených faktorů má rodina klíčovou roli v procesu socializace.

V oblasti rizikového chování má nejvyšší rozměr výchovná a socializační funkce. Mezi tyto funkce patří rodičovský dohled, který má prokazatelnou souvislost s patologickým chováním dítěte. Míra informovanosti o tom, co dítě dělá ve svém volném čase, s kým se stýká, kdy se vrací domů a v jakém stavu, kvantifikují tento ukazatel k predeliktivnímu chování. Dalším prediktorem rizikového chování je nepochybně absence rodičovské postavy v rodině. Zpravidla to v rodinách bývá otec, chlapeč tak postrádají vzor a autoritu, se kterou by se mohli identifikovat. Děvčatům chybí model mužského chování a zdroj opory. Matky jsou nepřítomností otce více zatíženy nároky svých dětí a výchovu plně nezvládají. Pokud je v rodině náhradní rodič, může to být komplikací, ale také přínosem. Opačná situace může nastat v tzv. úplné rodině, kde se rodiče nezajímají o své děti, nadměrně pijí alkohol, jsou nezaměstnaní, kdy u takovýchto dětí se zvyšuje pravděpodobnost, že budou mít větší sklon

⁶⁵ MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*, 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského Praha s.r.o., 2007. s. 81. ISBN 978-80-86723-29-7.

⁶⁶ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha : Themis, 2004. s. 38.

k rizikovému chování.⁶⁷ V této souvislosti je třeba také uvést, že na vliv a funkce rodiny může mít vliv kultura, do které jedinec patří. Pro dítě je důležitá citová vazba, s potřebou udržovat a vyhledávat emoční pouto neboli blízkost s určitou osobou, a to zejména v podmínkách stresu.⁶⁸

V oblasti výchovné funkce je důležitým atributem styl výchovy. Pokud je v rodině používáno ve zvýšené míře hrubé násilí, nadměrné používání trestů a křik, vede to k odporu ze strany dítěte a rozvoji jeho stupňujícího agresivního chování, které přebírá od svých rodičů. Optimální však není ani příliš liberální výchova, kdy rodiče naopak neomezují a nezasahují do agresivních projevů nebo nevhodnému chování dítěte. Rodiče vždy působí ve výchově jako vzor jednání a podstatné je, aby dokázali u dítěte potlačit dětský hněv a zlost a dokázali přeorientovat antisociální projevy chování na prosociální.⁶⁹ Další příčinou nevhodného chování dětí je nízké vzdělání rodičů, kteří nejsou schopni ve většině případů dětem pomoci se školními úkoly, nespolupracují se školou a celkové jejich dysfunkční pojetí rodiny souvisí se sociální narušeností dítěte a jeho neuspokojováním základních životních potřeb.⁷⁰

Na konferenci Národního centra pro rodinu v oblasti prevence patologického chování v rodině je také zmíněno tzv. pozitivní rodičovství. „*Jedná se o chování rodičů založené na nejlepším zájmu dítěte, které je výchovné, posilující a nenásilné a které poskytuje uznání a vedení včetně stanovení mezí umožňujících plný rozvoj dítěte*“. Rodiče, kteří tuto výchovu praktikují, dokážou poskytovat dítěti lásku, bezpečí a podporu, tráví s ním dostatek času a zároveň stanovují jasné hranice chování, při jejichž překročení reagují vysvětlováním a pokud je to nevyhnutelné, vhodnou formou trestu. Uvědomují si zásadní důležitost prvního nosného vztahu a utváří se tak pevný a stabilní vztah pro vznik primární důvěry ve svět jako bezpečné místo.⁷¹

Pokud by se to dalo shrnout, rodina je považována za základní prvek socializace, která poskytuje dítěti pocit bezpečí, respektuje jej, dodává mu emoční a instrumentální podporu a je

⁶⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. str. 44-45. ISBN 80-7178-771-X.

⁶⁸ ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj residence v dětství a dospělosti*. Praha : Grada 2009. str. 38. ISBN 978-80247-2947-3.

⁶⁹ JEDLIČKA, R. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů mládeže*. Praha : Karolinum, 1998. str. 70. ISBN 80-7184-555-8.

⁷⁰ PEŠATOVÁ, I. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2007. str. 315. ISBN 978-80-7372-291-3.

⁷¹ Národní centrum pro rodinu: *Rodinná politika a faktory ovlivňující autonomní chování rodiny při naplňování jejich společensky nezastupitelných funkcí*. [online]. 2012 [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: http://rodiny.cz/f/file/Sbornik_senat_2012.pdf.

jedinečným symbolem vyjádření místa, kde dítě nachází bezpodmínečné přijetí a uznání vlastní hodnoty.⁷²

3.2 Funkce školy v procesu socializace

Školy a školské zařízení jsou instituce, ve kterých probíhá výchovná a vzdělávací činnost, v nichž dochází k záměrné výchově a socializaci dětí a mládeže. Tyto zařízení plní určité cíle vycházející z potřeb žáků a společenských požadavků a zaměřují se na jejich hlavní funkce výchovně vzdělávací, socializační, intervenční, poradenskou, kvalifikační, preventivní a integrační.⁷³

Škola není jen místem výuky, nýbrž také místem společenského života dětí.⁷⁴ Škola jako instituce přispívá formou vzdělávání a výchovy nemalou měrou ke zdravému psychickému vývoji, emancipaci a úspěšné socializaci. Školní prostředí je obecně jedním z nejbezpečnějších, avšak i zde je velká snaha zajistit ještě vyšší úroveň bezpečnosti žáků proti rizikům, které mohou vznikat uvnitř školy nebo také vycházet z vnějšího prostředí. Rodiče si pro své děti vybírají školy podle různých ukazatelů, ale vždy usilují o to, aby dítě mohlo docházet do školy, kde jsou nastavena pravidla komunikace mezi učiteli a žáky, mezi sebou a učiteli tak, aby došlo k vytvoření optimální vztahové sítě a dosáhlo kvalitního vzdělání.

Vstupem dítěte do školy se radikálně mění život. Vstupuje do nové sociální role, která je vymezena pevnými požadavky. Přejít od hry k systematickému a povinnému učení nemusí být vždy bezproblémový. Proto je nutné včas diagnostikovat a rozpoznat děti, které budou potřebovat individuální, pedagogickou či psychologickou pomoc.⁷⁵

Od počátku má velký vliv na vývoj žáka nejen zařazení do kolektivu a jeho přijetí, ale také prospěch žáka. U dětí špatně prospívajících je daleko větší riziko sociálního selhání než u dětí bezproblémových. Takové děti mají větší potenciál k negativnímu až patologickému chování, mají svou subkulturu napojenou na asociální vlivy (např. herny, kriminální party, zdroje alkoholu apod.) a odpojenou od vlivu učitele a školy.⁷⁶

⁷² Národní centrum pro rodinu: *Jaké klima vytváří Rada Evropy pro dnešní rodinu?*. [online]. 2010. vyd. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: http://www.rodiny.cz/f/file/MO_PSP_010.pdf

⁷³ ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. str. 210-211. ISBN 978-80-247-2993-0.

⁷⁴ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. str. 63. ISBN 978-80-262-0398-8.

⁷⁵ VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. str. 74. ISBN 80-7066-384-7.

⁷⁶ PEŠATOVÁ, I. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2007. Str. 118-119. ISBN 978-80-7372-291-3.

Velký význam v oblasti socializace a adaptace žáka na školní prostředí má osoba pedagoga, jehož práce spočívá nejen v míře odbornosti, vedení žáků k samostatnému myšlení, práci, ale také ve schopnosti postřehnout různé citové konflikty a ovlivňovat kultivaci mezilidských vztahů ve školním prostředí.⁷⁷ Vzájemná interakce patří mezi klíčové faktory úspěšného zařazení jedince do školního prostředí. Učitelova funkce se dělí na vzdělávání a výchovu. Není však snadné pro všechny pedagogy sloučit oba momenty. Žáci potřebují učitele jako komplexní osobnost s lidskou tváří, porozuměním pro třídu i osobní problémy jednotlivců. Děti mají radost, když jim učitel pomůže s určitými obtížemi a v některých případech pedagog nahrazuje i chybějící rodičovskou postavu, otce nebo matku.⁷⁸

Základem úspěšné prevence rizikového chování je nastavení vnitřních pravidel školy, která jsou specifikována ve školním řádu. Tento školní řád je tedy základním dokumentem, který vymezuje povinnosti žáků i pedagogů školy ve vztahu k organizaci školního života. Obsah školního řádu je ovlivněn typem školy, její velikostí, skladbou žáků, zkušenostmi školy, očekáváním pedagogů i vedení školy. S danou normou jsou seznamováni rodiče i žáci tak, aby byla zajištěna vzájemná součinnost mezi školou a rodinou.⁷⁹

K dalším preventivním funkcím školy patří sociální klima školy, mezi něž patří vedení školy, učitelský sbor, jednotliví žáci, konkrétní školní třídy a nepedagogičtí zaměstnanci školy. Obecně termín klima obsahuje postupy vnímání, reagování, prožívání a hodnocení všech jeho aktérů, které zahrnují procesy probíhající ve škole, způsob řízení školy i výuky, zvláštnosti žáků i učitelského sboru, morální kvality učitelů apod. Škola neprodukuje jen známky a vysvědčení, ale významným ukazatelem je také spokojenost žáků. Na základě srovnávací studie (Ash, Hubner, 1998) je konstatováno, že talentovaní žáci druhého stupně základní školy se neliší od běžných spolužáků v míře spokojenosti s rodiči, či vrstevníky. Liší se však v míře spokojenosti se školou, kterou navštěvují, jejím konkrétním klimatem a pro jejich osobní rozvoj je důležitý pocit pohody plynoucí z dobrého klimatu ve škole.⁸⁰

Všeobecně se uznává, že školy nemohou být izolovanými světy samy pro sebe, ale musí kooperovat s prostředím, v němž působí. Rodiče žáků se považují za hlavního a nejpočetnějšího partnera a školy samy v podmínkách současné civilizace vyvíjejí různé aktivity směřující ke kontaktům se svým prostředím, především s rodiči.⁸¹ Není snadné vždy skloubit zájmy společnosti, rodiny a školy, škola má vychovávat děti k občanské

⁷⁷ ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. 3. vyd. Brno : Sursum, 1997. str. 118. ISBN 80-85799-03-0.

⁷⁸ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 264-5. ISBN 80-7178-463-X.

⁷⁹ MIOVSKÝ, M. a kol. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2012. str. 31. ISBN 978-80-87258-74-3.

⁸⁰ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 582-591. ISBN 80-7178-463-X.

⁸¹ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha : Portál, 2002. str. 410. ISBN 80-7178- 631-4.

angažovanosti a kvalifikovat je pro budoucí zaměstnání, a to ve vzájemné spolupráci s rodinou. Škola má přihlížet k potřebám dítěte a připravovat je na dospělost, měla by být chráněným prostředím a otevřenou institucí, kam vnější svět může a má vstupovat.⁸²

3.3 Vztah a komunikace mezi rodinou a školou

V této kapitole se snažíme na základě dostupné literatury pojmenovat a charakterizovat základní úhly pohledů na vztahy a vzájemnou komunikaci mezi školou a rodinou v jejím postupném vývoji.

Vztahy mezi výše zmíněnými subjekty byly po dlouhou dobu omezeny na jednostranný přenos informací ze strany učitelů rodičům, a to zejména z důvodů řešení problémů, např. docházky, chování apod. Teprve v 70. a v 80. letech byli rodiče vyzýváni k tomu, aby překračovali častěji brány školy, a to za účelem formálních diskusí o výsledcích jejich dětí a postupně tak dostávali příležitost se zapojit do učebních aktivit ve třídě. V 90. letech dochází vlivem tlaku státních institucí na ještě větší posílení vztahu komunikace a spolupráce rodičů a školy. Rodiče jsou velmi nesourodou skupinou s různými zájmy, jsou neorganizováni a snaha spolupracovat se školou vychází především z individuálních očekávání vůči škole a mají různorodé důvody, jak se angažovat ve školním prostředí. Mezi ně patří zejména úspěšnost dětí ve škole, komunikace ve smyslu „co se děje ve škole“, podpora školy apod. Postupně se tedy mění názory na oblast vztahů a komunikace a v současné době se už nehovoří o rodičovském zapojení, nýbrž o partnerství mezi rodinou a školou.⁸³ Partnerství nabízí rovnoprávný vztah oběma subjektům, které přináší vzájemné uznání přínosu partnera pro rozvoj dítěte. Jednotlivé pohledy rodičů učitelům obohacuje svou práci i přesto, že nejsou nijak odborně vzděláni, ale mají s výchovou své zkušenosti, své děti znají nejlépe a jejich sdělení má nespornou hodnotu pro práci učitele.⁸⁴

Zapojení rodičů do výchovně vzdělávacího procesu především spočívá:

- v rodičovské roli ve vztahu ke škole,
- v komunikaci mezi školou a rodinou, respektive mezi učiteli a rodiči,

⁸² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. str. 67. ISBN 80-7178-771-X.

⁸³ RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. str. 9. ISBN 80-210-3598-6.

⁸⁴ ŠEĎOVÁ, K., *Komunikace: Základ vztahů rodiny a školy* In RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. str. 35. ISBN 80-210-3598-6.

- v aktivitách školy ve snaze zapojení rodičů do různých forem vzájemné spolupráce mezi učiteli a rodiči
- v rodičovském vzdělávání
- v přímé účasti vzdělávacího procesu ve škole.

Bohužel, často se však stává, že rodič (rodina) jako vzor a autorita dítěte selhává a vůči rizikovému chování se jeví jako nekompetentní, dezorientovaná a někdy dokonce znevažující výchovné působení ze strany učitele. Rodina není připravena přijímat podněty školy a zapojovat se do aktivit školy. Výchovná spolupráce tak selhává na nezájmu rodičů, kteří se docházkou dětí do školy zbavují své odpovědnosti za dítě.

Rodiče můžeme dle výše uvedených parametrů dělit na:

- a) rodiče jako zákazníci – školu si zvolili záměrně a přejí si, aby jejich dítě mělo co nejkvalifikovanější učitele,
- b) rodiče jako problém (špatní rodiče) – nezajímají se o výsledky svých dětí, nezajímají se o jejich chování a nereagují ani na výzvy školy,
- c) rodiče jako problém (snaživí rodiče) – tito naopak přehnaně pomáhají svému dítěti s plněním školních povinností, s pedagogy by chtěli řešit každou maličkost a kritizují práci učitelů,
- d) rodiče jako výchovní partneři – rádi si vyměňují informace, jaké jejich dítě je, vytváří dítěti optimální podmínky pro učení, aby ve škole pracovalo co nejlépe, a nabízí svou pomoc celé třídě, např. zapojení se do třídních akcí,
- e) rodiče jako občané – tito zdůrazňují důležitost občanské výchovy ve škole a přejí si, aby škola sloužila i jiným účelům, jako jsou např. vzdělávací kurzy pro dospělé, poradenská činnost pro rodiče apod.⁸⁵

Velmi důležité jsou proto kroky rodiny směrem k efektivnímu předcházení rizikového chování, kdy rodiče dokáží se spolupodílet na utváření volného času dítěte. Být mu pozitivním vzorem, vést ho k samostatnosti, svobodě rozhodování a zodpovědnosti, postavené na správném utváření postojů dítěte. Rodinu je však třeba na tyto kroky připravit a jako stěžejní se ukazuje aktivní spolupráce mezi rodinou a školou a vtažení rodičů do dění školy.⁸⁶

V roce 1991 byl na objednávku MŠMT proveden výzkum agenturou AISA, kdy bylo zjištěno, že sami rodiče shledávají svou významnou roli při ovlivňování školní edukace,

⁸⁵ ŠEĎOVÁ, K. *Role rodičů ve vztahu ke škole* In RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. str. 40. ISBN 80-210-3598-6.

⁸⁶ ŘEHULKA, E. et al. *Prevence závislosti ve škole*. 1. vyd. Brno : MSD, 2008. s. 12. ISBN 978-80-7392-077-7.

jakožto partnerů učitelů.⁸⁷ Avšak takové zjištění není v souladu s výzkumem, který byl proveden v roce 1996 na některých školách v Brně, kdy autoři uvádí, že stále existuje bariéra v komunikaci mezi školou a rodinou zaviněná především nedostatkem důvěry a respektu. Dospívají k názoru, že na školách existuje povědomí o důležitosti vzájemné participace mezi rodinou a školou zejména v oblasti komunikace, ale lze pochybovat o jejich efektivitě.⁸⁸

Jedná se tedy o různé zjištění a k objasnění by mohly pomoci poznatky v oblasti vzájemné percepce a očekávání mezi rodiči a pedagogy.

Očekávání učitelů vztahující se k rodičům:

- vzájemná ochota společně řešit problémy,
- pozitivní rodinné prostředí a kontrola úkolů, které děti plní,
- zájem rodičů o volný čas dětí,
- plnění požadavků učitele a snaha a ochota setkávat se s učitelem,
- zajištění nošení školních pomůcek atd.

Očekávání rodičů vztahující se ke škole a učitelům:

- aby měl učitel jejich dítě rád a naučil je dělat domácí úkoly bez problémů,
- dokázal vyřešit problémy s chováním sám a ve škole,
- dokázal poradit rodičům, když má nějaké problémy,
- sděloval informace rodičům taktně a soukromě,
- byl spravedlivý ke všem stejně,
- dokázal děti naučit ve škole a ne, aby to zůstalo na nich.⁸⁹

Jak je výše uvedeno, vzájemná očekávání se liší. Základem fungujícího vztahu je vzájemná komunikace, která tvoří páteř každé situace a je také určitou metou, ke které by jak školy, tak rodiče jejich žáků měli směřovat.⁹⁰ Je třeba však uvést určité limity a rizika, které mohou ohrozit tento vzájemný vztah. Jedná se o nedostatek času na straně rodičů, který brání rodičům, aby byli častěji ve škole nebo se zúčastnili nějaké školní akce. Dalším limitem mohou být sociální důvody rodičů, kdy u rodičů zejména z nižších vrstev mohou mít nedůvěru ve školu jako instituci a vycházet z vlastních negativních zkušeností. Určitá rizika mohou však být i na straně učitelů, např. v jejich velké pracovní zátěži či v nedostatečné připravenosti na práci s rodiči.

⁸⁷ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha : Portál, 2002. str. 412. ISBN 80-7178- 631-4.

⁸⁸ POL, M., RABUŠICOVÁ, M. *Řízení a správa škol: Rady škol v mezinárodní perspektivě*. 1. vyd. Brno : Paido, 1996. str. 115. ISBN 80-85931-32-X.

⁸⁹ POL, M., RABUŠICOVÁ, M. *Řízení a správa škol: Rady škol v mezinárodní perspektivě*. 1. vyd. Brno : Paido, 1996. str. 113. ISBN 80-85931-32-X.

⁹⁰ ŠEĎOVÁ, K. *Komunikace: Základ vztahů rodiny a školy* In RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. str. 71. ISBN 80-210-3598-6.

Závěrem lze uvést, že zapojování rodičů a škol a jejich vzájemná participace je ovlivňována řadou faktorů včetně osobnostních charakteristik všech jeho aktérů. Jednotlivé podoby vztahů, partnerství či komunikace mohou být rozmanité. Nelze jednoznačně říci, která ze stran měla převzít iniciativu, ale musí se najít dobrá vůle o prospěchu takového konání, které je především určeno dětem. Je zřejmé, že ze vzájemného pozitivního vztahu, respektu a podpory mohou profitovat všichni zúčastnění aktéři.⁹¹

3.4 Spolupráce rodiny a školy při řešení problémů

Škola zdaleka není jen prostorem pro předávání vědomostí, ale také místem, kde může docházet k celé řadě konfliktních situací.⁹² V takových případech je spolupráce rodiny a školy důležitým předpokladem eliminace různých projevů rizikového chování. Ovšem nezdědka bývá tato spolupráce narušována nedůvěrou rodičů k názorům učitele, které neodpovídají představám rodičů. Jakákoliv kritika dítěte ze strany učitele, ať už je to za jeho problematické chování či informace o jeho špatném prospěchu, přijímají rodiče velmi často jako útok na jejich rodičovské kvality. Reakce rodičů v takovém případě je neadekvátní racionální úvaze a jedná se spíše o emoční projev, který neodpovídá dané realitě.

Příčiny těchto problémů také mohou spočívat v nesprávném hodnocení dítěte ze strany rodičů, v jejich nepřiměřených nárocích, a pokud nedovedou přiznat jejich nesplnitelné požadavky, hledají viníka jinde, např.:

- v dítěti – v jejich nedostatečné motivaci a špatných pracovních návycích, odmítají informace, které by tomu odporovaly, neberou ohled na možnosti dítěte a přetrvává riziko v převažujícím negativním hodnocení,
- v učitelích – jedná se zpravidla o obranný mechanismus, problémy jsou interpretovány méně realisticky, nevedou k řešení a převažuje pozitivní hodnocení dítěte i celé rodiny.⁹³

Jádro konfliktního vývoje rizikového chování dětí a mládeže leží v rodině. Je tedy neobyčejně důležité zkvalitnění života rodin, vhodně propagovat a realizovat kurzy pro rodiče, zapojit do této oblasti také sdělovací prostředky, aby docházelo k osvětě vzdělávacích aktivit v této oblasti. Oproti tomu škola nikdy nemůže nahradit rodinné prostředí a její výchovu, ale měla by vynaložit co nejvyšší úsilí k odstraňování projevů rizikového chování,

⁹¹ TRNKOVÁ, K.. *Partnerství rodičů a škol: jeho podoby a podmínky* In RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. str. 68-69. ISBN 80-210-3598-6.

⁹² JEDLIČKA, R. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů mládeže*. Praha : Karolinum, 1998. s. 71. ISBN 80-7184-555-8

⁹³ VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2001. str. 229. ISBN 80-246-0181-8.

a to ve vzájemné spolupráci s rodiči. V dnešní výchově lze použít mnoho nových technik, které u dítěte mohou přivést zájem o učení, kdy se jedná zejména o prvky herního učení, dramatické výchovy, sportovních aktivit, různých zájmových kroužků apod. Takové metody mohou nastartovat zájem dětí a dovést je až k procesu sebevzdělávání. V těchto aktivitách mohou být nezdědka zapojeni také rodiče, a to nejen v roli diváka či posluchače, ale také spolu realizátora či realizátora. Pokud děti dokážou kvalitně vyplnit svůj volný čas, při kterém dochází k učení sebeovládání a překonávání obtíží, dochází ke zdravé sebedůvěře, adaptaci, zvyšování tolerance na zátěž a vytváří se tak profylaktické faktory proti rizikovým projevům chování dětí a mládeže.⁹⁴

Mezi další možnosti spolupráce při řešení problémů, je práce třídního učitele s rodiči. Zve rodiče na akce pořádané školou (např. besídky, jarmark, dny otevřených dveří, sportovní hry, apod.). Na třídních schůzkách výhradně věnuje čas rizikovému chování a jeho jednotlivých projevech, sděluje rodičům směřování školy v této oblasti, ptá se na jejich názory a jak jsou spokojeni s dosavadními akcemi v oblasti primární prevence. Při konzultacích osobně s rodiči projednává problémové chování žáka, seznamuje je s pravidly chování, klasifikací, řešení omluvenek a vzájemně si ujednávají postup k odstranění nežádoucího chování a řešení výchovných problémů. Mezi takové postupy patří např. naplánovat postupné úkoly, které by měl žák zvládnout. Důležité je si vzájemně stanovit pravidla a průběžně hodnotit, zda dochází k jejich plnění. Na začátku je však vhodné, aby každý účastník sdělil, co očekává, aby se stav zlepšil.

Vzhledem k tomu, že se jedná o aktuální téma současné problematiky rizikového chování, MŠMT doporučuje využití individuálního výchovného programu jako formu spolupráce mezi školou, žákem a zákonným zástupcem. Individuální výchovný program nabízí prostor pro vzájemný dialog s možností vyhledat a nastavit vhodnou podporu pro žáka, potřebnou k získání kompetencí směřujících k odstranění rizikového chování. Na základě praxe bylo zjištěno, že spousta rodin, které byly označeny školou za nespolupracující, se v jejím průběhu ukázaly, že jsou přístupné, ale především bezradné a potřebující podporu. Pokud však nedojde přes veškerou podporu k očekávané změně, je rodina indikována pro spolupráci s ostatními odborníky, které mohou poskytnout odborné či právně vymahatelné nástroje.

Individuální výchovný program by se dal charakterizovat jako nástroj komunikace a spolupráce s cílem pojmenování problému a označení slabých míst, která podněcují rizikové

⁹⁴ JEDLIČKA, R. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů mládeže*. Praha : Karolinum, 1998. s. 112-115. ISBN 80-7184-555-8.

chování. Spolupráce pro všechny zúčastněné je dobrovolná a její dokumentace je uceleným přehledem, který slouží k indikaci rodiny a pro její případné předání jiné straně, např. k represivnímu řešení. Jedná se tedy o postupy mající pevně vymezený rámec s jasně definovaným a uplatňovaným kontrolním mechanismem. Vzhledem k tomu, že je třeba přihlížet ke specifikům jednotlivých případů, je někdy třeba realizovat postupy vyvíjejících tlak na rodinu, jindy je třeba se přiklonit spíše k podpurným postupům, ale nikdy by nemělo docházet k pouhým represivním opatřením. Jednotlivé stupně opatření nabízí tabulka č. 1.⁹⁵

Tabulka č. 1 Řešení rizikového chování žáka

Stupeň	Forma spolupráce	Popis spolupráce	Specifika spolupráce
1.	Pohovor se žákem	Rizikové chování žáka je řešeno pouze v rámci školy mezi pedagogickými pracovníky a žákem.	K dosažení žádoucí změny vychází škola zejména z motivovanosti žáka a jeho kompetencí. Kontrola a tlak na změnu jsou mírné. Spolupráce probíhá na bázi domluvy
2.	Jednání se žákem a jeho rodičem (zákonným zástupcem)	Rizikové chování žáka je řešeno v rámci školy mezi pedagogickým pracovníkem školy, žákem a jeho zákonným zástupcem.	K dosažení žádoucí změny vychází škola z motivovanosti a kompetencí zákonných zástupců žáka, s jejichž pomocí vytváří kolem žáka pevně vymezený a ohraničený prostor. Probíhá zvýšená kontrola a zvyšuje se také tlak na změnu, žákova autonomie začíná být omezována. Spolupráce probíhá na bázi domluvy.
3.	Individuální výchovný program	Jednotlivé subjekty se prostřednictvím IVÝP zavazují k plnění stanovených úkolů. Dokument obsahuje konkrétní opatření, která budou průběžně naplňována, pokud ani za podpory všech zúčastněných stran nedojde k odstranění rizikového chování žáka (a to z důvodu, že žák není schopen za dané podpory na svém chování pracovat či jedna/více stran není schopna danou podporu v potřebné míře poskytovat).	Zvýšení kontroly a tlaku na změnu, a to nejen u žáka, ale v určité míře u všech zúčastněných stran. Je zde předpoklad, že jedna či více zapojených stran není motivována k požadované změně či k poskytování potřebné podpory. Spolupráce probíhá na bázi závazku.
4.	Postoupení případu další straně	Škola využila všech dostupných způsobů řešení rizikového chování žáka a možností podpory zákonných zástupců, případ je předán do kompetence další straně.	

⁹⁵ MŠMT: *Metodické doporučení MŠMT pro práci s individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků*. [online]. 2013. vyd. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicke-doporuceni-msmt-pro-praci-s-individualnim>.

Na základě výše uvedené tabulky může docházet dle individuálních případů k tomu, že řešení rizikového chování ve stupni č 1 je kontraproduktivní, a tak se přistoupí ihned ke spolupráci se zákonnými zástupci ve stupni č. 2 nebo 3. K využití Individuálního výchovného programu může na základě závažnosti rizikového chování podat podnět kterákoli ze zainteresovaných stran (škola, rodiče, orgán sociálně právní ochrany dětí, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče apod.).⁹⁶

Tento systém péče o žáka byl testován v průběhu dvou let 2011-2013 na 63 základních školách, pracovalo se celkem se 1489 žáky a bylo uzavřeno celkem 265 individuálních výchovných programů. Na základě vyhodnocení Národního ústavu pro vzdělávání bylo zjištěno, že v necelých 20 % případů došlo k úplné eliminaci rizikového chování a přibližně v 60 % došlo k částečnému pozitivnímu posunu v chování. Celkově vyhodnocení dvouletého pokusného ověřování potvrdilo přínos této metody a byl doporučen všem základním školám⁹⁷

3.5 Spolupráce pedagogů s poradenskými odborníky

V rámci spolupráce školy v oblasti řešení více či méně závažných projevů rizikového chování se zástupci školy prostřednictvím svého výchovného poradce nebo vedení školy obrací se žádostí o pomoc či spolupráci na vnější subjekty, nejčastěji psychology, speciální pedagogy, sociální pracovníky z oddělení sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), lékaře, policisty apod. Mezi organizace, které úzce spolupracují se školou v této oblasti, patří pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra nebo další školské instituce, jako jsou např. střediska výchovné péče nebo diagnostické ústavy.

Poradenské služby ve škole nejčastěji zajišťují výchovný poradce a školní metodik prevence. V posledním desetiletí se ve školách postupně začíná využívat služeb školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga. Tito pracovníci škol jsou odborníci, kteří realizují školní pedagogicko-psychologické poradenství, vnášejí do škol specifika poradenské práce a především vytváří systém včasné identifikace žáků s projevy rizikového chování, na jejichž základě vytváří strategie používané na školách. Jejich standardní činnosti jsou vymezeny v příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005, která navazuje na školský zákon z roku 2004. Součástí týmu školního poradenského pracoviště jsou také třídní učitelé, kteří s jednotlivými

⁹⁶ MŠMT: *Metodické doporučení MŠMT pro práci s individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků*. [online]. 2013. vyd. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicke-doporuceni-msmt-pro-praci-s-individualnim>.

⁹⁷ MŠMT: *Smlouvy s rodiči budou k využití pro všechny školy* [online]. 2013 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/smlouvy-s-rodici-budou-k-vyuziti-pro-vsechny-skoly>.

odborníky úzce spolupracují a jejich role je zaměřena především na vytváření otevřené, bezpečné atmosféry a pozitivního klimatu ve třídě.⁹⁸

Nejčastěji se učitelé při řešení problému obracejí na pedagogicko-psychologické poradny (dále jen PPP). Jsou typem školního poradenského zařízení, které ambulantně a návštěvami ve školách realizují pomoc při výchově a vzdělávání žáků. PPP jsou primárně zaměřeny na poskytování služeb rodinám s dětmi a školám poskytují odbornou pomoc a konzultační servis. Spolupráce mezi učitelem a poradenským psychologem zpravidla probíhá na základě písemné žádosti. V zájmu úspěšného vyšetření by měl pedagog formulovat bližší specifikaci problému, snažit se o přesný popis školních problémů jedince a jeho chování a také informace o dosavadních opatřeních ze strany školy či rodiny. Od poradenského psychologa nelze očekávat okamžité zlepšení situace na základě jedné návštěvy, k té může dojít postupně v přirozeném prostředí žáka, a to ve škole nebo v rodině. Psycholog vnáší do celé problematiky nové odborné pohledy, informace a jeho závěr může přinést doporučení administrativního charakteru (např. změna třídy, školy, opakování ročníku apod.). K naplnění těchto doporučení a návrhů je však třeba souhlas rodičů. Vyšetření žáka v PPP může být pro některé rodiče ponižující nebo jim mohou být zaskočeni a z jejich strany může dojít k odmítnutí spolupráce s poradenským psychologem. Pro úspěšnou realizaci spolupráce s PPP je důležitá informovanost rodičů o primárně preventivních posláních poradenských institucí, o práci psychologů a podobách jejich vzájemné spolupráce.⁹⁹

Další organizací, která úzce spolupracuje v oblasti primární prevence se školou i rodinou, je OSPOD. Sociálně právní ochrana je poskytována dětem mladším 18 let a kromě tohoto výkonu ochrany se pracovníci OSPOD věnují také preventivním činnostem. Mezi pracovníky OSPOD řadíme zejména sociální pracovníky, kurátory pro mládež, koordinátory prevence kriminality nebo protidrogové koordinátory. V praxi spolupráce probíhá různě, ovšem často je zaměřena pouze na represi a ne na prevenci. Dochází k situacím, kdy se školy na pracovníky OSPOD obracejí až tehdy, kdy už si nevědí s žákem rady a vnímají ho jako poslední možný krok. Tímto se však školy často připravují o možnost využití potenciálu OSPOD na poli prevence a předcházení tak nežádoucím projevům rizikového chování. Škola může usilovat zejména prostřednictvím vedení škol nebo výchovných poradců o následující spolupráci:

⁹⁸ ZAPLETALOVÁ, J. *Školní poradenské pracoviště*. In MIOVSKÝ, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2010. str. 79. ISBN 978-80-87258-47-7.

⁹⁹ LAZAROVÁ, B. *Netradiční role učitele*. 1. vyd. Brno : Paido, 2005. Str. 35-38. ISBN 80-7315-115-4.

- pravidelné setkání pracovníků OSPOD s rodiči – pracovníci jsou pozváni např. na třídní schůzky, jsou s nimi seznámeni, je jim vysvětleno jejich poslání a mohou zodpovědět případné dotazy rodičů,
- organizace preventivních programů oblasti rizikového chování žáka – tento program mohou zajistit sami pracovníci OSPOD nebo mohou doporučit spolupráci i s dalšími organizacemi, kromě preventivních dopadů dochází k příležitosti osobního kontaktu mezi zástupci škol a pracovníky OSPOD,
- účast kurátorů pro mládež ve výchovných komisích školy – samotnou účastí se může zvýšit vážnost komise, je třeba také zmínit fakt, že komise by neměla mít pouze represivní charakter, ale měla by být předcházena s nabídkou podpory,
- zprostředkování další pomoci a podpory v rodině – pracovníci OSPOD informují další organizace, které v blízkém okolí poskytují sociální služby v oblasti prevence.¹⁰⁰

Ve školách by měl být vypracovaný systém spolupráce s vnějšími subjekty a mělo by docházet k pravidelnému využívání jejich služeb. Obsahem kompetence učitele je využívat odborné poradenské zdroje a mít přehled o jednotlivých institucích poskytujícím školám poradenský servis. Škola s dalšími institucemi nemá za cíl omezit spolupráci s rodinou a přebírat tak další odpovědnost, naopak vyžaduje jejich aktivní zapojení. Určitým rizikem však je, pokud vzájemná spolupráce je aktivována po vzniku konfliktní situace a pro konstruktivní řešení může být již pozdě.

¹⁰⁰ Zasítování a spolupráce s institucemi a nevládními organizacemi: *Podpora učitele* [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.majinato.cz/25-zasitovani-a-spoluprace-s-institucemi-a-nevladnimi-organizacemi.php>

4 EMPIRICKÁ ČÁST

V empirické části této diplomové práce je proveden průzkum v regionu Zlatohorsko na třech vybraných školách., který je pojat jako sonda do povědomí vzájemné spolupráce rodičů a pedagogů v oblasti primární prevence, jak jednotliví účastníci, rodiče i pedagogové vnímají vzájemnou spolupráci v dané oblasti.

4.1 Cíl průzkumu

Cílem této diplomové práce je analyzovat stav spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence rizikového chování u dětí staršího školního věku v regionu Zlatohorsko.

Dílejšími cíli je zjistit:

- do jaké míry jsou spokojeni pedagogové a rodiče s komunikací ve vztahu rodina a škola,
- kdo je v tomto vztahu aktivnější,
- zda se rodiče podílí na preventivních akcích školy,
- zda rodiče mají přehled o jednotlivých programech primární prevence,
- zda jsou rodiče zapojeni do jejich tvorby.

Na základě výše uvedeného cíle byly k objasnění dané problematiky vytvořeny průzkumné otázky, jejichž zodpovězení nám přiblíží odpovědi uvedené v cíli práce.

Průzkumné otázky:

1. Jaká je frekvence spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence?
2. Jaký je nejčastější způsob komunikace mezi rodinou a školou v oblasti primární prevence?
3. Kdo podněcuje zpravidla komunikaci v oblasti primární prevence?
4. Podílí se rodiče na preventivních akcích pořádané školou?
5. Mají rodiče přehled o jednotlivých programech primární prevence?
6. Jsou rodiče zapojeni do tvorby programů primární prevence?
7. Jaká je celková spokojenost spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence z pohledu pedagogů i rodičů?

4.2 Charakteristika cílové skupiny

V mikroregionu Zlatohorsko se nachází tři základní školy, kde probíhá výuka na II. stupni. Na základě těchto faktů byly ke zjištění závěrů průzkumného šetření vybrány školy ve Zlatých Horách, Supíkovcích a Mikulovicích. Dalším parametrem posuzování zjištěných závěrů byla větší objektivita, a proto byly za respondenty vybrány dva okruhy respondentů. První skupinu tvořili učitelé výše zmíněných škol a druhou skupinu tvořili rodiče žáků II. stupně na těchto školách. Jedná se o dva soubory, které jak je uvedeno v odborné literatuře (viz kapitola 3), by měly společně participovat v oblasti primární prevence (dále jen PP) rizikového chování tak, aby docházelo k maximální eliminaci rizikových projevů a aby z jejich pozitivního vztahu respektu a podpory profitovali všichni zúčastnění aktéři.

Charakteristika jednotlivých škol je blíže vymezena v kapitole 1.5, co se týká jednotlivých respondentů z oblasti pedagogů, tak na základní škole ve Zlatých Horách působí celkem 19 pedagogů, na základní škole v Mikulovicích působí celkem 16 pedagogů a v Supíkovcích působí celkem 11 pedagogů. Tyto počty zahrnují také ředitele a jejich zástupce, neboť se všichni aktivně podílí na výchově a vzdělávání. Co se týká počtu dětí II. stupně výše uvedených škol, ve Zlatých Horách studuje na II. stupni celkem 115 žáků, v Mikulovicích 80 žáků a v Supíkovcích celkem 55 žáků. Celkem tedy bylo v rámci průzkumného šetření v regionu Zlatohorsko osloveno 46 pedagogů a rodiče 250 žáků.

4.3 Popis užitých metod

K pedagogickému průzkumu byl zvolen pro obě skupiny respondentů kvantitativní průzkum formou dotazníkového šetření. „*Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně.*“¹⁰¹ Velmi důležité je, aby otázky byly respondentům srozumitelné. Položky v dotazníku byly převážně uzavřené a polytomické s výběrem odpovědi. V dotazníku se dále nacházely pro každou skupinu respondentů dvě škálové otázky. Škálou neboli „posuzovací stupnicí“ se rozumí soubor symbolů nebo čísel, jejichž pomocí lze posoudit určitou skutečnost v rámci vymezeného kontinua.¹⁰² Existuje několik typů škál, v našem

¹⁰¹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. str. 163. ISBN 978-80-247-1369-4.

¹⁰² BŘICHÁČEK In VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. str. 372. ISBN 80-7178-542-8.

případě byla použita škála numerická, kdy posuzovatel vybíral hodnotu na stupnici 1 až 5, kdy 1 znamenala negativní pól a 5 znamenala pozitivní pól. Dotazník byl dále sestaven tak, aby kromě výběrových odpovědí mohli respondenti vyjádřit i svůj vlastní pohled na danou problematiku.

V dotazníku pro pedagogy byly první tři otázky zaměřeny na zjištění základních údajů o respondentech. Otázky 4, 5, 6, 7 se vztahují k první průzkumné otázce a zjišťují, jaká je frekvence spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence. Otázka č. 8 se vztahuje na problematiku komunikace mezi rodinou a školou, a prostřednictvím škály se zjišťoval, jaký způsob komunikace v rámci primární prevence je z pohledu pedagogů nejčastější. Otázky č. 9 a 10 se dotazují, kdo zpravidla podněcuje komunikaci v rámci primární prevence. Otázky č. 11 až 13 se vztahují k čtvrté průzkumné otázce a odpovídají, zda a jak se rodiče podílí na preventivních akcích pořádaných školou. Otázky č. 14 a 15 zjišťují, zda pedagogové považují za důležité, aby rodiče měli přehled o jednotlivých programech primární prevence a proč. Otázky č. 16 a 17 zkoumají, zda jsou rodiče zapojeni do tvorby programů primární prevence a pokud ano, tak jak. U otázek č. 18 až 20 se zjišťuje celková spokojenost spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence a ptá se respondentů, co by uvítali pro zlepšení vzájemné participace.

Dotazník pro rodiče byl podobně sestaven jako u pedagogů. Otázky 1 a 2 byly určeny ke zjištění základních údajů o rodičích. Otázky č. 3 až 6 zjišťují pohled rodičů na frekvenci spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence. U otázky č. 7 bylo u rodičů prostřednictvím škály zjišťováno, jaký je jejich pohled na četnost vzájemné komunikace v oblasti primární prevence u různých forem komunikace. Otázky č. 8 a 9 posuzují, kdo z pohledu rodičů zpravidla podněcuje komunikaci v oblasti primární prevence. Otázky č. 10 až 14 byly zaměřeny na zjištění, zda a jak se rodiče podílí na preventivních akcích pořádané školou. Otázky č. 15 až 17 zkoumají, zda byli rodiče seznámeni s programy primární prevence a odkud se o nich dověděli. Otázky 18 a 19 zjišťují názor rodičů, zda se podílí na tvorbě programů primární prevence. Poslední kategorií otázek jsou otázky č. 20 až 22, kde se posuzuje celková spokojenost spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence z pohledu rodičů.

Zpracování vyplněných dotazníků proběhlo ihned po jejich získání. K vyhodnocení bylo použito počítače, do kterých byly přeneseny údaje z dotazníků. Výsledky byly poté pro větší přehlednost pomocí programu Microsoft Excel zpracovány do tabulek a grafů.

4.4 Popis vlastního průzkumu

Přípravě dotazníku bylo věnováno nejvíce času z celé empirické části. Otázky a jejich obsah se v průběhu tvorby několikrát měnily tak, aby respondentům byla jeho struktura jednoznačná a přehledná. Z tohoto důvodu a z důvodu předejití případným chybám bylo rozhodnuto o provedení předvýzkumu.

Předvýzkum proběhl na malém vzorku respondentů ke zjištění, zda dotazník je jasný, srozumitelný a otázky jsou položeny jednoznačně. U pedagogů byl předvýzkum uskutečněn v průběhu dvou dnů u pěti pedagogů, z toho dvou pedagogů, kteří vedle vzdělávací činnosti jsou na školách zařazeni jako metodici prevence. V rámci dotazníku pro pedagogy zde došlo k mírné úpravě, a to u otázky č. 4, kde pedagogové měli odpovědět prostřednictvím škály číselných hodnot 1 až 5, jak vnímají frekvenci spolupráce rodiny a školy v jednotlivých oblastech spolupráce. Na základě připomínek všech pěti zúčastněných byla z dotazníku vyjmuta možnost „d“, kde se měřila spolupráce v oblasti přijímacího řízení na střední školy. Všichni uvedli, že výsledky uvedené oblasti by byly značně zkreslené, neboť výše uvedeným problémem se společně s rodiči zabývají převážně u žáků 8. a 9. tříd.

Taktéž u dotazníku pro rodiče byl proveden předvýzkum, kdy v průběhu následujících dvou dnů bylo osloveno celkem 10 rodičů, a to část z okruhu přátel examinátora a náhodně vybraných rodičů ze Zlatých Hor, jejichž děti jsou na II. stupni základní školy. Taktéž zde došlo k mírným úpravám, a to v otázce č. 3 (stejná problematika jako u dotazníku pro pedagogy „spolupráce rodiny a školy v oblasti přijímacího řízení na střední školy“) a dále zde bylo zjištěno, že většina z těchto rodičů nerozumí pojmu primární prevence. Na základě těchto připomínek byl k otázkám v úvodu dotazníku připojen krátký komentář k danému pojmu tak, aby jej rodiče dokázali rozlišit od ostatních oblastí.

Samotný průzkum formou dotazníkového šetření byl realizován na počátku měsíce března 2014. Nejdříve došlo k osobnímu setkání examinátora s jednotlivými řediteli škol a následně dohodnuta forma zpracování dotazníkového šetření. Průzkum probíhal ve všech školách stejně. Dotazníky pro pedagogy byly zpracovány v elektronické podobě na disku služby gmail a zaslány na emailové adresy jednotlivých ředitelů škol. Tito jej následně prostřednictvím vnitřní sítě školy přeposlali jednotlivým pedagogům, kteří jej zpracovali. Vyplněním dotazníků a jejich odesláním došlo k automatickému zpracování u examinátora v přehledných tabulkách služby Microsoft Excel. U rodičů tento postup nebyl realizován z důvodu absence emailových adres a také z důvodu pravděpodobnosti nízké návratnosti. Z těchto důvodů byl dotazník pro rodiče zpracován v písemné podobě a tento předán

ředitelům škol, kteří jej následně prostřednictvím svých třídních učitelů předali žákům II. stupňů daných škol. Žáci byli třídními učiteli požádáni o předání dotazníků rodičům a jejich vyplnění. Na zpracování dotazníků byl jak u pedagogů, tak u rodičů stanoven 1 týden.

Po uplynutí jednoho týdne od rozdání dotazníků examinátor u pedagogů uzavřel dotazník v elektronické podobě, čímž už nemohly být přijímány další odpovědi a přes jednotlivé ředitele škol si examinátor osobně vyzvedl doručené vyplněné dotazníky od rodičů. U pedagogů bylo vyplněno celkem 30 dotazníků z celkových 46 oslovených pedagogů, **návratnost** těchto dotazníků tedy činila **65,2 %**. Z oslovených 250 rodičů se přes jejich žáky navrátilo 135 vyplněných dotazníků, návratnost tedy u rodičů činila **54 %**.

4.5 Vlastní výsledky

V této kapitole jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, a to nejdříve vyhodnocením dotazníku pro pedagogy a následně vyhodnocením dotazníku pro rodiče.

4.5.1 Výsledky dotazníkového šetření u pedagogů

Průzkumného šetření se celkem zúčastnilo 30 pedagogů, z nichž převážnou většinu tvoří ženy a délka učitelské praxe u všech zúčastněných pedagogů je ze 2/3 více jak 15 let (viz tabulka č. 2). Vzhledem k tématu diplomové práce se tedy jedná o zkušené pedagogy s letitou praxí a zkušeností v oblasti primární prevence na základních školách.

Tabulka č. 2 **Přehled pedagogů na jednotlivých ZŠ zúčastněných průzkumného šetření**

Pedagogové	Pohlaví pedagogů		n _i	f _i %	délka praxe				n _i	f _i %
	muž	žena			0-5 let	5-10 let	11-15 let	více let		
ZŠ Zlaté Hory	6	11	17	57%	3	1	2	11	17	57%
ZŠ Mikulovice	3	5	8	27%	1	0	0	7	8	27%
ZŠ Supíkovice	0	5	5	17%	2	0	0	3	5	17%
Celkem	9	21	30	100%	6	1	2	21	30	100%

Pro větší přehlednost byly otázky vyhodnoceny po skupinách otázek z dotazníku pro pedagogy (viz příloha č. 1), které se vážou na jednotlivé průzkumné otázky.

Průzkumná otázka č. 1 Jaká je frekvence spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence?

Cílem u této otázky bylo srovnat jednotlivé oblasti a následně zjistit, jak častá je komunikace v oblasti primární prevence. U škálové otázky č. 4 (viz příloha č. 1) bylo postupováno tak, že nejdříve pomocí čárkovací metody byly sečteny jednotlivé odpovědi (absolutní četnost - n_i) a vyjádřeny zjištěné výsledky v procentuálním znázornění (relativní četnost - f_i %). Pro větší validitu byly provedeny dva postupy zjištěných výsledků, a to pomocí průměrných hodnot (\bar{x}) a stanovením modusu (\hat{x}). „Modus je ta hodnota, která se v daném souboru dat vyskytuje nejčastěji.“¹⁰³ Nejdříve byla použita metoda zprůměrování jednotlivých oblastí, kdy absolutní četnost jednotlivých škál se vynásobila hodnotou přiřazenou na stupnici - x_i (hodnota 1 – žádná spolupráce, 2 – nízká spolupráce, 3 – uspokojivá spolupráce, 4 – vysoká spolupráce, 5 – velmi intenzivní spolupráce). Jednotlivé součiny hodnot byly sečteny a vyděleny celkovým počtem odpovědí. Na základě zjištěných průměrných hodnot jednotlivých oblastí bylo vše znázorněno graficky. Poté byla stanovena hodnota modusu a ve srovnávací tabulce vyjádřena s hodnotou aritmetického průměru.

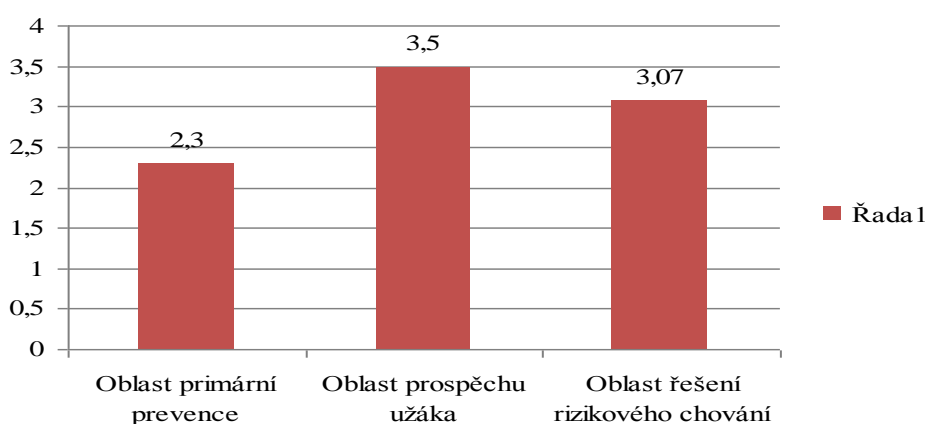
Tabulka č. 3 Pedagogové - frekvence spolupráce rodiny a školy v jednotlivých oblastech

hodnota úrovně (x_i)	oblast prevence rizikového chování			oblast prospěchu žáka			oblast řešení rizikového chování		
	n_i	f_i %	$n_i \times x_i$	n_i	f_i %	$n_i \times x_i$	n_i	f_i %	$n_i \times x_i$
1	9	30%	9	2	7%	2	4	13%	4
2	10	33%	20	4	13%	8	8	23%	16
3	6	20%	18	8	27%	24	5	20%	15
4	3	10%	12	9	30%	36	8	27%	32
5	2	7%	10	7	23%	35	5	17%	25
A	30	100%	69	30	100%	105	30	100%	92
B	69/30		2,30	105/30		3,50	92/30		3,07

legenda: 1 - žádná spolupráce (přiřazená hodnota na stupnici -1), 2 - nízká spolupráce, 3 - uspokojivá spolupráce, 4 - vysoká spolupráce, 5 - velmi intenzivní spolupráce, A - celkem, B - průměr, n_i - absolutní četnost, f_i - relativní četnost v %

¹⁰³ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. str. 50. ISBN 978-80-247-1369-4.

Graf č. 1 **Pedagogové - frekvence spolupráce rodiny a školy v jednotlivých oblastech**



Tabulka č. 4 **Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 3**

srovnání	\hat{x}	\bar{x}
oblast primární prevence	2	2,3
oblast prospěchu žáka	4	3,5
oblast řešení rizikového chování	3	3,07

legenda - \hat{x} - modus, \bar{x} - aritmetický průměr

Přibližné charakteristiky polohy stanovené modusem v jednotlivých oblastech se shodují s naměřenými hodnotami hodnoty stanovené aritmetickým průměrem. Znamená to tedy, že největší četnost v jednotlivých úrovních daného kritéria se přibližně shoduje s polohami aritmetického průměru jednotlivých oblastí.

V této oblasti nás zajímalo, v jaké oblasti je nejfrekventovanější spolupráce z pohledu pedagogů. Na výše zmíněných výsledcích je možno vyzorovat, že rodiče se školou spolupracují zejména v oblasti prospěchu žáka, neboť je pro ně velmi důležité, jaké studijní výsledky jejich dítě dosahuje a zda je úspěšné. Ukazuje to na fakt, že rodiče vnímají školu jako vzdělávací institut a studijní výsledky považují za prioritní. V oblasti řešení rizikových projevů a jejich spolupráce s rodiči je z pohledu 2/3 pedagogů uspokojivá a vyhovující. Rodiče se často o dítě ve škole začnou zajímat tehdy, až dojde k nějakému problému. Zde pak rodiče začnou projevovat větší zájem o chování dítěte a zjišťují ve spolupráci se zástupci školy příčiny problematického chování. Ovšem je třeba si všimnout v této oblasti také rodičů, kteří se školou nespolupracují vůbec. Zpravidla se jedná o patologické rodiče, kde selhává výchovná funkce rodiny (viz kapitola 3.1). Tito rodiče jsou často nezaměstnaní, závislí na alkoholu, s kriminální minulostí a mají celkový nezájem o své děti. Na žádosti pedagogů o spolupráci nereagují, nedostavují se na konzultace s pedagogy ohledně chování, neúčastní

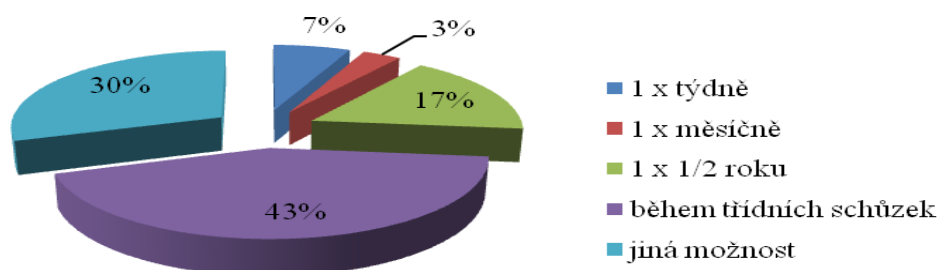
se třídních schůzek a svým způsobem života jsou špatným vzorem pro své děti, čímž dochází k závažnějším druhům rizikového chování, které zpravidla v dospělosti přechází ke kriminálnímu chování. Výsledky spolupráce v oblasti primární prevence naznačují celkovou problematiku této oblasti. Podprůměrná hodnota 2,3 poukazuje na to, že spousta rodičů má určité limity, které jim v tom brání a nemají čas se věnovat této oblasti (viz kapitola 3.3). Příčiny mohou vycházet z demografické polohy daného regionu, kde je vysoká nezaměstnanost a spousta rodičů vyjíždí za prací až za hranice okresu. Dalším ukazatelem minimální spolupráce v této oblasti je to, že rodiče nejsou připraveni přijímat podněty školy a zapojovat se do aktivit školy. Výchovná spolupráce tak selhává na nezájmu rodičů, kteří se docházkou dětí do školy zbavují své odpovědnosti za dítě (viz kapitola 3.3).

V této problematice dále mohli pedagogové uvést jinou možnost spolupráce s rodiči, zde byly uvedeny 2 názory, např. organizace společných akcí pro třídu, které by se daly zahrnout pod pojem primární prevence. Specifický názor byl uveden od pedagoga, který uvedl, že by se měla řešit řádně omluvená absence anebo příprava žáka do školy a jeho hygiena a péče o školní pomůcky.

Tabulka č. 5 **Pedagogové - četnost vzájemné komunikace s rodiči v oblasti PP**

komunikace s rodiči	n_i	f_i %
1 x týdně	2	7%
1 x měsíčně	1	3%
1 x 1/2 roku	5	17%
během třídních schůzek	13	40%
jiná možnost	9	33%
celkem	30	100%

Graf č. 2 **Pedagogové - četnost vzájemné komunikace s rodiči v oblasti PP**

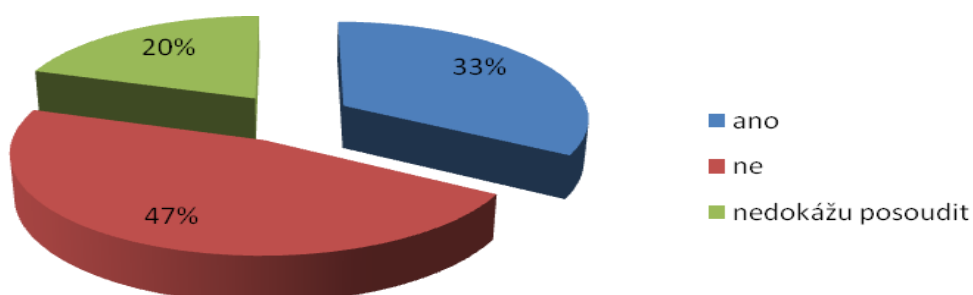


Výsledky v grafickém znázornění jednoznačně ukazují, že komunikace s rodiči v oblasti primární prevence probíhá zejména na třídních schůzkách. V kategorii „jiná možnost“ bylo převážně uváděno, že spolupráce probíhá individuálně a také dle potřeby. Byl také prezentován názor, že komunikace někdy probíhá telefonicky i denně. Spolupráce zejména probíhá, když je potřeba pozvat rodiče na besídky, společenské akce třídy, výlety s eventuální žádostí o pomoc při realizaci.

Tabulka č. 6 **Pedagogové - spokojenost s četností komunikace s rodiči v oblasti PP**

je četnost komunikace dostačující?	n_i	f_i %
ano	10	33%
ne	14	47%
nedokážu posoudit	6	20%
celkem	30	100%

Graf č. 3 **Pedagogové - spokojenost s četností komunikace s rodiči v oblasti PP**



Téměř polovina pedagogů se nedomnívá, že komunikace s rodiči v oblasti primární prevence je dostatečná. Názor této části respondentů lze dle odborné literatury chápat tak, že rodiče nejsou připraveni přijímat podněty školy a zapojovat se do jejich aktivit (viz kapitola 3.3). Je tedy neobyčejně důležité zkvalitnění života rodin, vhodně propagovat a realizovat kurzy pro rodiče, zapojit do této oblasti také sdělovací prostředky, aby docházelo k osvětě vzdělávacích aktivit v této oblasti (viz kapitola 3.4).

Pedagogové mohli následně uvést v otevřené otázce, pokud nejsou spokojeni s četností komunikace s rodiči v oblasti primární prevence, jestli by něco změnili. Někteří učitelé se ztotožňují s odbornou literaturou a uvádí jako možnost realizovat školení pro rodiče v této

oblasti. Další názor uvedl jeden pedagog: „Rodiče příliš nejeví zájem o prevenci, spíše dochází až k řešení rizikového chování. Na třídní schůzky docházejí převážně rodiče méně ohrožených žáků.“ Další názor: „Komunikace ze strany rodičů se odsunula většinou jen na konzultační dny. V některých případech rodiče vůbec neznám...“. Pedagogové vnímají tuto komunikaci jako problém, který vychází od rodičů, čemuž odpovídá sdělení: „Rodiče nemají žádný výrazný postih za zanedbávání péče o dítě. To já bohužel nezměním“.

Průzkumná otázka č. 2 Jaký je nejčastější způsob komunikace mezi rodinou a školou v oblasti primární prevence?

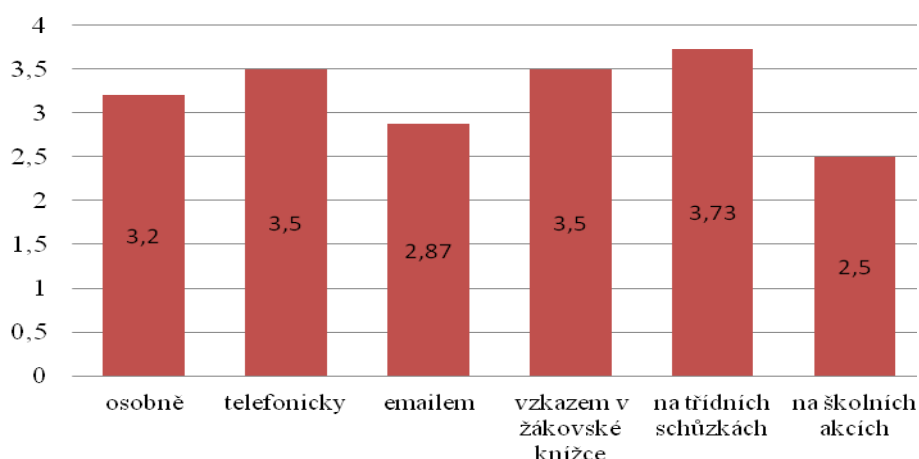
Cílem bylo přiblížit čtenářům jednotlivou četnost u různých možností komunikace a dále, kterou možnost považují pedagogové za nejintenzivnější. Postup vyhodnocení této otázky byl stejný jako u otázky č. 4, tedy srovnání aritmetickým průměrem a modusem.

Tabulka č. 7 Pedagogové - srovnání četnosti vzájemné komunikace v oblasti PP

x _i	osobně			telefonicky			emailem			vzkazem v žákovské knížce			na třídních schůzkách			na školních akcích		
	n _i	f _i %	$\frac{n_i}{x_i}$	n _i	f _i %	$\frac{n_i}{x_i}$	n _i	f _i %	$\frac{n_i}{x_i}$	n _i	f _i %	$\frac{n_i}{x_i}$	n _i	f _i %	$\frac{n_i}{x_i}$	n _i	f _i %	$\frac{n_i}{x_i}$
1	1	3%	1	4	13%	4	4	13%	4	4	13%	4	1	3%	1	9	30%	9
2	11	37%	22	5	17%	20	7	23%	14	2	7%	4	3	10%	6	8	27%	16
3	8	27%	24	8	27%	24	11	37%	33	7	23%	21	8	27%	24	6	20%	18
4	5	17%	20	8	27%	32	5	17%	20	9	30%	36	9	30%	36	3	10%	12
5	5	17%	25	5	17%	25	3	10%	15	8	27%	40	9	30%	45	4	13%	20
A	30	100%	92	30	100%	105	30	100%	86	30	100%	105	30	100%	112	30	100%	75
B	92/30		3,23	105/30		3,5	86/30		2,87	105/30		3,5	112/30		3,73	75/30		2,5

legenda: 1 - žádná komunikace, 2 - nízká komunikace, 3 - uspokojivá komunikace, 4 - vysoká komunikace, 5 - velmi intenzivní komunikace, A - celkem, B - průměr, n_i - absolutní četnost, f_i - relativní četnost, x_i - hodnota úrovně

Graf č. 4 **Pedagogové -srovnání četnosti vzájemné komunikace v oblasti PP**



Tabulka č. 8 **Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 7**

srovnání	\hat{x}	\bar{x}
osobně	2	3,23
telefonicky	3,5	3,5
emailem	3	2,87
vzkazem v žákovské knížce	4	3,5
na třídních schůzkách	4,5	3,73
na školních akcích	1	2,5

legenda - \hat{x} - modus, \bar{x} - aritmetický průměr

Na základě vyhodnocení dle parametrů aritmetického průměru i modusu bylo zjištěno, že rozdíly mezi charakteristikami poloh nejsou velké, pouze u oblasti komunikace „osobně“ je rozdíl téměř 1,5 stupně a to lze přičíst tomu, že hodnoty v této oblasti byly velmi asymetrické. Nevýhodou aritmetického průměru je, že je značně citlivý k extrémním hodnotám, tj. k hodnotám, které se od ostatních značně odchyľují.¹⁰⁴ Na základě zjištěných dat tedy lze uvést, že pedagogové používají pro komunikaci s rodiči v oblasti primární prevence všechny možnosti, a to dle individuálních potřeb. Nejčastější je však způsob předávání informací na třídních schůzkách, kdy pedagog očekává maximální účast rodičů a snaží se s nimi konzultovat jednotlivé problémy a také si vyslechne jejich názory. Bohužel u této formy komunikace je velká pravděpodobnost, že zde dochází minimum rodičů a to zpravidla ti, kteří zde dochází pravidelně. Na třídních schůzkách je pro pedagoga nejlepší stav vyslechnout

¹⁰⁴ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. str. 47. ISBN 978-80-247-1369-4.

očekávání rodičů a sdělit jim také očekávání pedagogů v oblasti nejen vzdělávací, ale i výchovné, která se přímo vztahuje k primární prevenci (viz kapitola 3.3). Naopak nejmenší způsob komunikace probíhá na školních akcích. Je to dáno převážně nízkým zapojením rodičů do těchto aktivit, čímž je tak komunikace značně omezená.

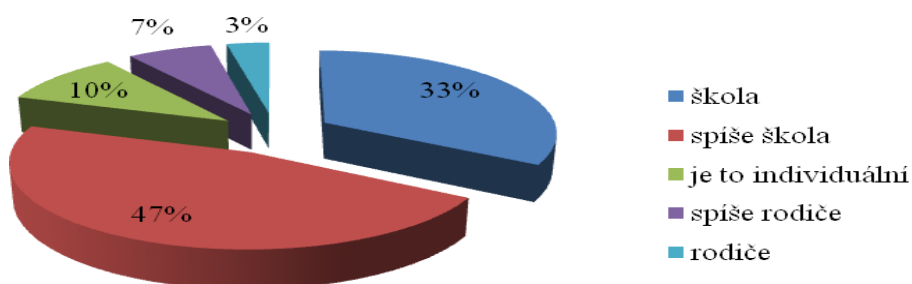
Průzkumná otázka č. 3 Kdo podněcuje zpravidla komunikaci v oblasti primární prevence?

Zde bylo cílem examinátora zjistit, kdo z pohledu pedagogů podněcuje komunikaci v oblasti primární prevence mezi rodiči a školou a následně, kdo je v této komunikaci aktivnější.

Tabulka č. 9 Pedagogové - podněcování komunikace mezi školou a rodiči v oblasti PP

kdo podněcuje komunikaci	n_i	f_i %
škola	10	33%
spíše škola	14	47%
je to individuální	3	10%
spíše rodiče	2	7%
rodiče	1	3%
celkem	30	100%

Graf č. 5 Pedagogové - podněcování komunikace mezi školou a rodiči v oblasti PP

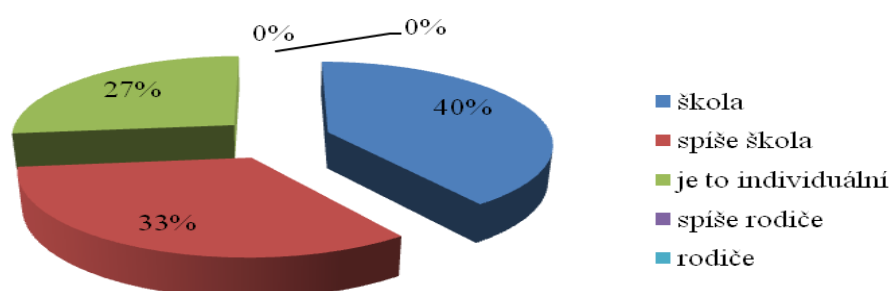


Názory pedagogů jsou téměř jednoznačné a domnívají se, že zpravidla komunikaci v oblasti primární prevence podněcuje škola. Jak již bylo výše uvedeno, nejčastěji to probíhá na třídních schůzkách, kde se učitelé snaží předat informace o programech a možnostech zapojení do primární prevence.

Tabulka č. 10 **Pedagogové - následná aktivita v oblasti PP**

kdo je následně aktivnější	n_i	f_i %
škola	12	40%
spíše škola	10	33%
je to individuální	8	27%
spíše rodiče	0	0%
rodiče	0	0%
celkem	30	100%

Graf č. 6 **Pedagogové – názor na následnou aktivitu v oblasti PP**



Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že následná aktivita vychází převážně od pedagogů. Jsou však konkrétní jednotlivci (rodiče), kteří se podílí na primární prevenci jako vedoucí zájmových kroužků, pořádají besídky či jezdí jako dohled na školní výlety. Těchto rodičů je však minimum a zpravidla se jedná o ty samé.

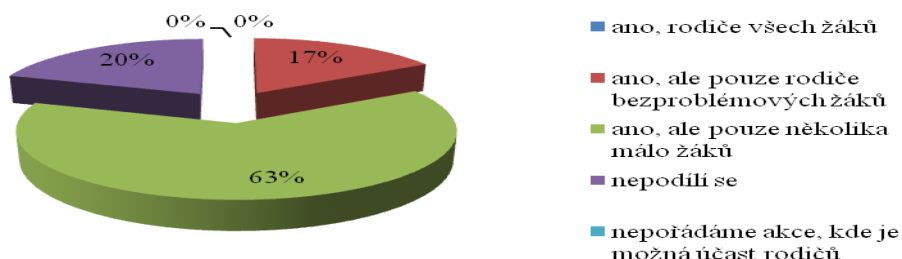
Průzkumná otázka č. 4 Podílí se rodiče na preventivních akcích pořádané školou?

U této průzkumné otázky bylo cílem zjistit, zda se z pohledu pedagogů rodiče zapojují do programů primární prevence, pokud ano, tak jakých a jak často.

Tabulka č. 11 **Pedagogové - účast rodičů na akcích školy v rámci PP**

Účast rodičů na akcích školy	n_i	f_i %
ano, rodiče všech žáků	0	0%
ano, ale pouze rodiče bezproblémových žáků	5	17%
ano, ale pouze několika málo žáků	19	63%
nepodílí se	6	20%
nepořádáme akce, kde je možná účast rodičů	0	0%
celkem	30	100%

Graf č. 7 **Pedagogové – názor na účast rodičů na akcích školy v rámci PP**

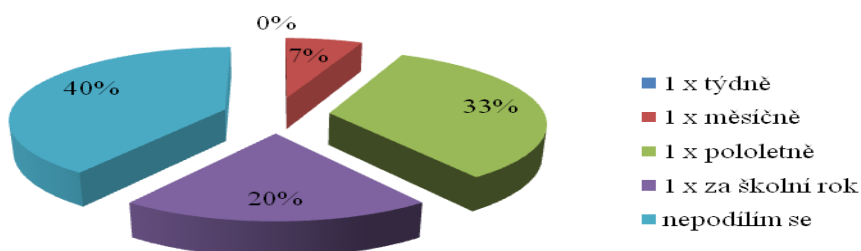


Dle odborné literatury (viz kapitola 3.3) jsou rodiče velmi nesourodou skupinou s různými zájmy. Jedná se o neorganizovanou skupinu a snaha spolupracovat se školou vychází především z individuálních očekávání vůči škole a mají různorodé důvody, jak se angažovat ve školním prostředí. Mezi ně patří zejména úspěšnost dětí ve škole, komunikace ve smyslu „co se děje ve škole“, podpora školy apod. Nehovoří se už o rodičovském zapojení, nýbrž o partnerství. Dle výše uvedených výsledků se to v regionu Zlatohorsko týká pouze úzké skupiny rodičů. Tyto ukazatele potvrzují specifičnost tohoto regionu danou demografickou polohou a nízkou zaměstnaností, které mají významný vliv na to, že rodiče se z časových důvodů nemohou podílet na akcích školy.

Tabulka č. 12 **Pedagogové - četnost účasti rodičů na aktivitách školy v oblasti PP**

Četnost účasti rodičů na aktivitách školy	n_i	f_i %
1 x týdně	0	0%
1 x měsíčně	2	7%
1 x pololetně	10	33%
1 x za školní rok	6	20%
nepodílím se	12	40%
celkem	30	100%

Graf č. 8 **Pedagogové - četnost účasti rodičů na aktivitách školy v oblasti PP**

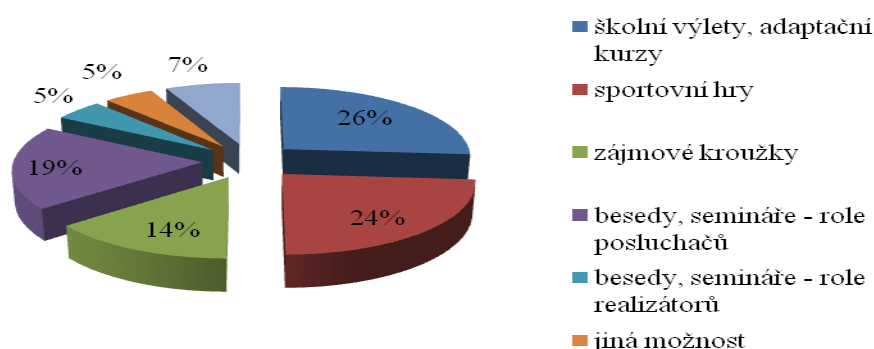


Rodiče se na aktivitách školy spojených s primární prevencí objevují velmi zřídka nebo se nepodílí vůbec. Příčinou mohou být určité limity a rizika, které mohou ohrozit tento vzájemný vztah. Jedná se o nedostatek času na straně rodičů, který brání rodičům, aby byli častěji ve škole nebo se zúčastnili nějaké školní akce. Dalším limitem mohou být sociální důvody rodičů, kdy rodiče zejména z nižších vrstev mohou mít nedůvěru ve školu jako instituci a vycházet z vlastních negativních zkušeností. Určitá rizika mohou však být i na straně učitelů, např. v jejich velké pracovní vytíženosti či v nedostatečné připravenosti na práci s rodiči. (viz kapitola 3.3).

Tabulka č. 13 **Pedagogové - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejčastěji účastní**

akce, kterých se rodiče účastní	n_i	f_i %
školní výlety, adaptační kurzy	11	26%
sportovní hry	10	24%
zájmové kroužky	6	14%
besedy, semináře - role posluchačů	8	19%
besedy, semináře - role realizátorů	2	5%
jiná možnost	2	5%
neúčastní se	3	7%
celkem	42	100%

Graf č. 9 **Pedagogové - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejčastěji účastní**



U výše zpracované tabulky č. 13 a vyhodnocení grafu č. 9 se nejedná o absolutní četnost respondentů, ale absolutní četnost voleb. Pokud se rodiče účastní jednotlivých akcí, nejčastěji se jedná o sportovní hry a školní výlety. Pedagogové sami oslovují rodiče, aby jim v případě školního výletu či organizace sportovních her pomohli s jejich realizací nebo je požádali o pomoc na školním výletu při dohledu celé třídy. V jiné možnosti pedagogové uvedli aktivity organizované Sdružením rodičů a přátel dětí a školy a jeden pedagog zde uvedl

názor: „Rodiče nemají zájem, dobrá je spolupráce se SRPDŠ při pořádání některých akcí pro rodiče a děti a protože si rodiče myslí, že to neorganizuje škola, tak se akcí s větší radostí a ve větším počtu zúčastňují, co se týká školy spíš stále to berou jako povinnost a škola si stále něco vymýšlí, akcí pro rodiče - např. setkání s rodiči 1x za čtvrt roku se účastní v průměru 4 rodiče - jedni a ti samí, besed pro rodiče v průměru 5 rodičů - stále ti samí (z celkového počtu asi 120 rodičů)“.

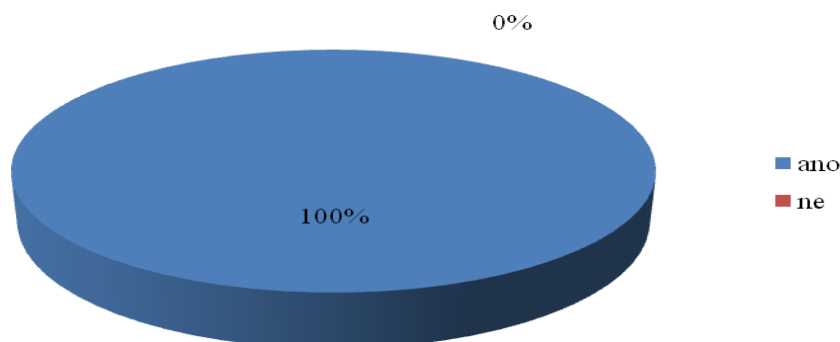
Průzkumná otázka č. 5 Mají rodiče přehled o jednotlivých programech primární prevence?

V otázkách bylo snahou přiblížit čtenářům, zda považují pedagogové za důležité, aby byli rodiče seznámeni s programy primární prevence a případně, aby uvedli proč.

Tabulka č. 14 **Pedagogové - Významnost seznámení rodičů s programy PP**

mají být rodiče seznámeni s programy PP	n_i	f_i %
ano	30	100%
ne	0	0%
celkem	30	100%

Graf č. 10 **Pedagogové - Významnost seznámení rodičů s programy PP**



Plný graf jednoznačně ukazuje, že pedagogové kladou nezbytný význam této oblasti a považují vzájemnou spolupráci s rodiči v oblasti primární prevence za velmi důležitou. Názory pedagogů, proč se domnívají, že spolupráce v oblasti primární prevence nedůležitá, je velmi rozmanitá. Nejčastěji se objevil názor, aby rodiče vůbec pochopili, co primární prevence znamená, neboť ne všichni mají povědomí o problematice primární prevence. Aby

věděli, jak reagovat na různé podněty, které doma zjistí, a aby pochopili důležitost primární prevence pro jejich osobnostní rozvoj. Examinátora zaujal názor: „Aby obohatili pedagogický sbor, neboť rodiče své děti znají nejlépe“. Tento názor vystihuje vzájemnou důležitost participace obou stran. Byly zde uvedeny také názory, že se jedná o nadčasové problémy, neboť se s rizikovým chováním mohou setkat nejen na základní škole, ale i později na střední škole, v práci apod. Velká většina pedagogů se však domnívá, že důležitost spočívá v kontaktu mezi pedagogem a rodičem, aby každý mohl vyjádřit své názory a očekávání a jak zlepšit vzájemnou informovanost, neboť každé dítě se může objevit v roli záškoláka, agresora či oběti.

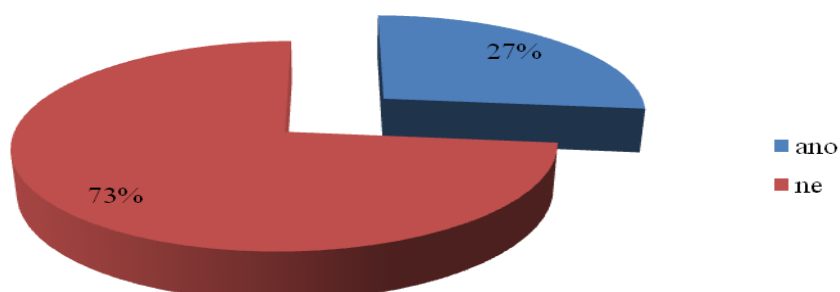
Průzkumná otázka č. 6 Jsou rodiče zapojeni do tvorby programů primární prevence?

V rámci této průzkumné otázky bylo cílem zjistit, zda z pohledu pedagogů jsou rodiče zapojeni do tvorby programů primární prevence a jakou formou.

Tabulka č. 15 **Pedagogové - zapojení rodičů do tvorby programů PP**

zapojení rodičů do tvorby programů PP	n_i	f_i %
ano	8	27%
ne	22	73%
celkem	30	100%

Graf č. 11 **Pedagogové - zapojení rodičů do tvorby programů PP**



Dle výše zjištěných údajů převážná většina rodičů není zapojena do tvorby programů primární prevence. Následující otevřená otázka měla odpovědět, proč jsou rodiče zapojeni do

tvorby programů primární prevence, anebo nejsou. Názory pedagogů v oblasti proč nejsou zapojeni se různí např.: „Škola to rodičům nenabízí“, „Rodiče velkou většinou se školou nijak nespolupracují“, „Programy primární prevence jsme zatím pro třídy měly zprostředkovaně společností Madio Zlín“, „Snažili jsme se zjistit, jaké by byly představy, ale rodiče spíše čekají, co se jim předloží“. Další pedagogové uvedli, že u mnoha rodičů je vůbec problém, aby se dostavili vůbec do školy, natož aby byli zapojeni do tvorby programů primární prevence. Část pedagogů, která uvedla, že jsou rodiče zapojeni programů primární prevence, sdělila, že spolupráce a aktivita rodičů probíhá ve většině případů formou vedení zájmového kroužku nebo organizace turnajů. V těchto případech se jedná ovšem o jednotlivce.

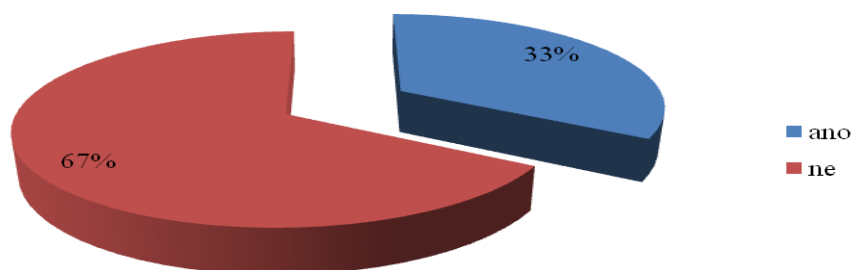
Průzkumná otázka č. 7 Jaká je celková spokojenost spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence?

Závěrečná průzkumná otázka čtenářům měla odpovědět, jak jsou celkově spokojeni se spoluprací v oblasti primární prevence pedagogové a rodiče a co by uvítali pro zlepšení této spolupráce. Názor rodičů je vyhodnocen v kapitole pro vyhodnocení dotazníku pro rodiče.

Tabulka č. 16 **Pedagogové - celková spokojenost se spoluprací s rodiči v oblasti PP**

Celková spokojenost se spoluprací s rodiči	n_i	f_i %
ano	10	33%
ne	20	67%
celkem	30	100%

Graf č. 12 **Pedagogové - celková spokojenost se spoluprací s rodiči v oblasti PP**

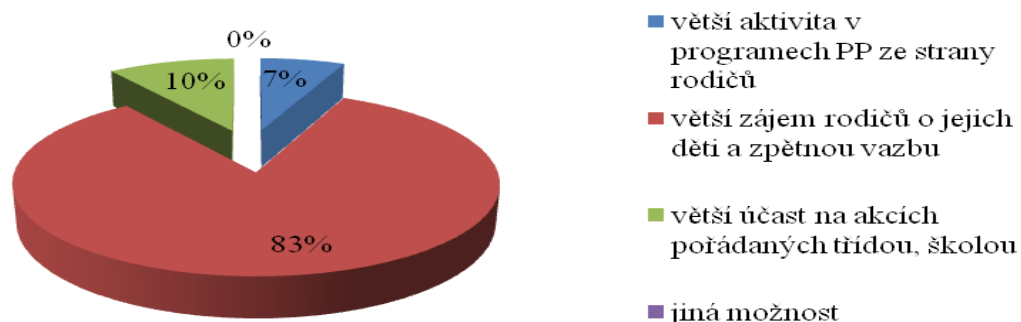


Z výše uvedeného grafu je patrné, že pouze třetina pedagogů je spokojena v oblasti primární prevence se spoluprací s rodiči. Tento údaj je ale také zkreslený tím, že většina pedagogů spolupracuje pouze s úzkou skupinou rodičů, která se aktivně zapojuje do dění a aktivit školy (viz graf č. 11). Na otázku, proč nejsou spokojeni se spoluprací, měla odpovědět následující otevřená otázka. Pedagogové silně vnímají tento problém a jsou přesvědčeni, že nespokojenost má patologické kořeny v rodině, jak rodina své dítě vychovává, jak jej vede k píli, svědomitosti a jak o něj celkově pečuje. Jeden pedagog uvádí: *„Ve škole se snažíme o prevenci, domácí vzory, ale rodiče často naši práci devastují...“*. Jiní tuto problematiku vnímají tak, že když už zorganizují pro rodiče besídku či seminář k danému tématu, tak zde dojde minimum rodičů. Závěrem lze uvést další názor: *„Rodiče se téměř nezapojují do primární prevence, veškerou odpovědnost přenechávají na pedagozích“*. Ukazuje se, že problémy ve spolupráci mohou pramenit z toho, že učitelé se v komunikaci necítí jisti a neví jakým způsobem vůči rodičům vystupovat. Může docházet k oslabování jejich pozice a mají mnoho předsudků a oprávněných pochybností o vstřícnosti a zájmu rodičů plynoucích z dosavadní negativní praxe a zkušenosti.

Tabulka č. 17 **Pedagogové - návrhy pro zlepšení spolupráce s rodiči v oblasti PP**

návrhy na zlepšení spolupráce s rodiči v oblasti PP	n_i	f_i %
větší aktivita v programech PP ze strany rodičů	2	7%
větší zájem rodičů o jejich děti a zpětnou vazbu	25	83%
větší účast na akcích pořádaných třídou, školou	3	10%
jiná možnost	0	0%
celkem	30	100%

Graf č. 13 **Pedagogové - návrhy pro zlepšení spolupráce s rodiči v oblasti PP**



Pedagogové se zde velkou většinou shodují, že primární jev pro zlepšení spolupráce je větší zájem rodičů o své děti. Škola nemůže nahradit rodinné prostředí a její výchovu, ale vynakládá co nejvyšší úsilí k odstraňování projevů rizikového chování, a to ve snaze vzájemné spolupráce s rodiči. V dnešní výchově lze použít mnoho prvků, které u dítěte mohou přivést zájem o učení, kdy se jedná zejména o prvky herního učení, dramatické výchovy, sportovních aktivit, různých zájmových kroužků apod. Takové metody mohou nastartovat zájem dětí a dovést je až k procesu sebevzdělávání. V těchto aktivitách mohou být nezdávka zapojeni také rodiče, a to nejen v roli diváka či posluchače, ale také spolu realizátora či realizátora. Pokud děti dokážou kvalitně vyplnit svůj volný čas, při kterém dochází k učení sebeovládání a překonávání obtíží, dochází ke zdravé sebedůvěře, adaptaci, zvyšování tolerance na zátěž a vytváří se tak profylaktické faktory proti rizikovým projevům chování dětí a mládeže. (viz kapitola 3.4).

4.5.2 Výsledky dotazníkového šetření u rodičů

Forma otázek v tomto dotazníku byla podobná dotazníku pro pedagogy, pouze byly upravené tak, aby byly srozumitelné a jasné rodičům. Postup vyhodnocení jednotlivých otázek byl stejný jako u dotazníku pro pedagogy, postupovalo se dle oblastí otázek, které se vázaly na jednotlivé průzkumné otázky.

Celkový počet rodičů, kteří se podíleli na vyplnění dotazníků, činil 135. Převážnou většinu tvoří ženy, a to zejména jako rodiče dětí navštěvujících základní školu ve Zlatých Horách a Mikulovicích. Jedná se o školy, které jsou početněji více zastoupené.

Tabulka č. 18 **Přehled rodičů zúčastněných průzkumného šetření**

rodiče dětí ze ZŠ	Pohlaví rodičů		n _i	f _i %
	muž	žena		
ZŠ Zlaté Hory	13	44	57	42%
ZŠ Mikulovice	3	51	54	40%
ZŠ Supíkovice	3	21	24	18%
Celkem	19	116	135	100%

Průzkumná otázka č. 1 Jaká je frekvence spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence?

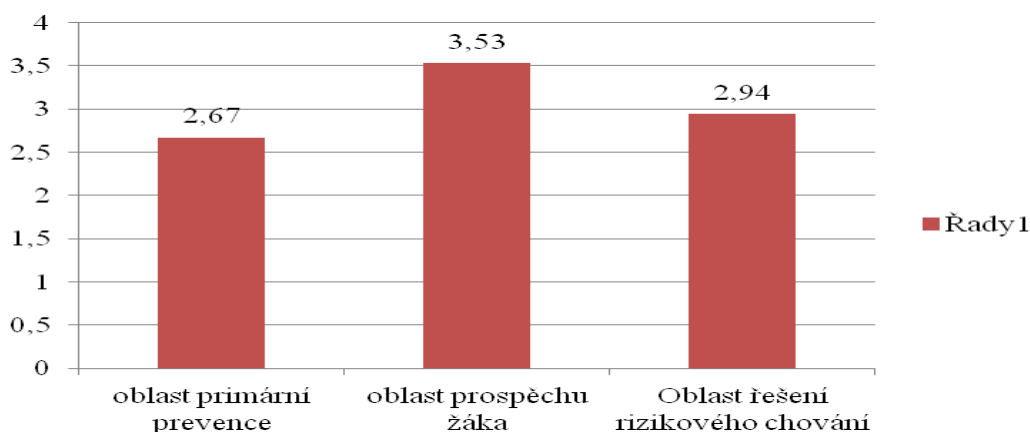
Cílem u této otázky bylo srovnat jednotlivé oblasti a následně zjistit, jak častá je komunikace v oblasti primární prevence z pohledu rodičů. U škálových otázek č. 3 a 7 (viz příloha č. 2) bylo postupováno stejně jako u dotazníku pro pedagogy, taktéž přiřazené hodnoty na stupnici škály měly stejnou hodnotu.

Tabulka č. 19 **Rodiče - frekvence spolupráce rodiny a školy v jednotlivých oblastech**

hodnota úrovně (x_i)	oblast prevence rizikového chování			oblast prospěchu žáka			oblast řešení rizikového chování		
	n_i	f_i %	$x_i \times n_i$	n_i	f_i %	$x_i \times n_i$	n_i	f_i %	$x_i \times n_i$
1	40	30%	40	13	10%	13	30	22%	30
2	18	13%	36	12	9%	24	20	15%	40
3	38	28%	114	34	25%	102	37	27%	111
4	25	19%	100	42	31%	168	24	18%	96
5	14	10%	70	34	25%	170	24	18%	120
A	135	100%	360	135	100%	477	135	100%	397
B	360/135		2,67	477/135		3,53	397/135		2,94

legenda: 1 - žádná spolupráce, 2 - nízká spolupráce, 3 - uspokojivá spolupráce, 4 - vysoká spolupráce, 5 - velmi intenzivní spolupráce, A - celkem, B - průměr, n_i - absolutní četnost, f_i - relativní četnost v %,

Graf č. 14 **Rodiče - frekvence spolupráce rodiny a školy v jednotlivých oblastech**



Tabulka č. 20 **Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 19**

srovnání	\hat{x}	\bar{x}
oblast primární prevence	1	2,67
oblast prospěchu žáka	4	3,53
oblast řešení rizikového chování	3	2,94

legenda - \hat{x} - modus, \bar{x} - aritmetický průměr

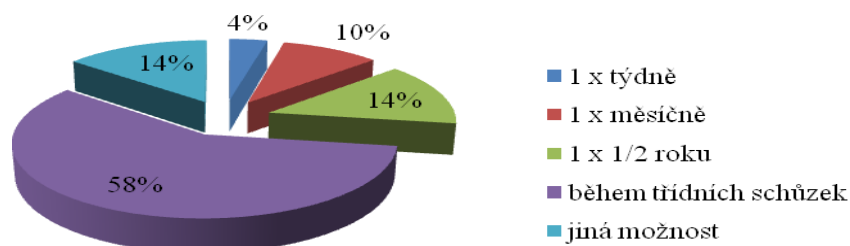
Vyhodnocené charakteristiky poloh stanovených hodnot modusu z tabulky č. 20 odpovídají polohám aritmetického průměru. Největší četnost v jednotlivých úrovních stupnice škály daného kritéria se shoduje s polohami aritmetického průměru jednotlivých oblastí.

Při srovnání jednotlivých oblastí spolupráce rodiny a školy z pohledu rodičů lze uvést, že rodiče zejména kladou důraz na prospěch svých dětí, zajímají se o jejich studijní výsledky, komunikují s učiteli v případě neprospěchu žáka a snaží se zjistit od pedagogů, v čem jejich děti mají problémy a jakým způsobem situaci řešit. V rámci této spolupráce pedagogové nabízí konzultace či doučování mimo rámec svých základních povinností a snaží se vyjít vstříc potřebám dětí ve škole. Úspěch žáka je velmi důležitý pro jeho další motivaci a rodiče ho vnímají jako jeden z významných faktorů dalšího rozvoje dítěte. V rámci těchto tří oblastí rodiče považují nejnižší spolupráci se školou v oblasti primární prevence. Část rodičů to vnímá jako práci navíc, která je důležitá, avšak ne tolik zásadní jako řešení rizikových projevů žáka. Bohužel i z pohledu rodičů je zřejmé, že častěji spolupracují v případech, až se vyskytne problém a snaží se situaci ve spolupráci se školou řešit a ne se aktivně podílet na preventivních akcích a programech tak, aby se projevy rizikového chování maximálně eliminovaly.

Tabulka č. 21 **Rodiče - četnost vzájemné komunikace s učiteli v oblasti PP**

komunikace s rodiči	n_i	f_i %
1 x týdně	5	4%
1 x měsíčně	13	10%
1 x 1/2 roku	19	14%
během třídních schůzek	79	59%
jiná možnost	19	14%
celkem	135	100%

Graf č. 15 **Rodiče - četnost vzájemné komunikace s učiteli v oblasti PP**

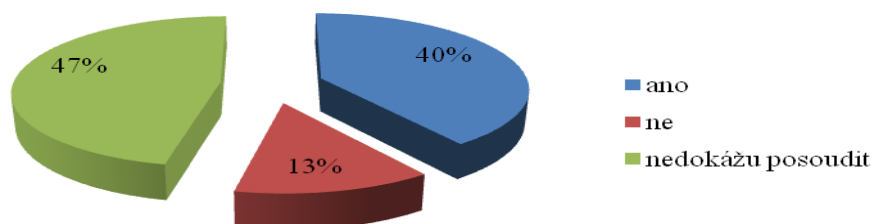


Z daných výsledků jednoznačně vyplývá, že rodiče na téma primární prevence komunikují zpravidla na třídních schůzkách, kde jim učitelé téma přibližují, informují je o připravovaných akcích a eventuelně je žádají o pomoc při realizaci. Zde je však riziko, že třídních schůzek se účastní určité procento rodičů, kteří mají zájem o své děti a také o dění ve škole. Z grafu lze také vyčíst drobné procento jednotlivců, kteří v oblasti primární prevence komunikují velmi často, jedná se zpravidla o vedoucí zájmových kroužků, trenéry mládeže apod. V kategorii jiná četnost spolupráce byla většinou uvedena spolupráce dle potřeby účastníků a vzhledem k tomu, že i pedagogové jsou rodiče dětí, tak u nich byla odpověď: „denně“ a poznámka, že se jedná o učitele.

Tabulka č. 22 **Rodiče - spokojenost s četností komunikace s učiteli v oblasti PP**

je četnost komunikace dostačující?	n_i	f_i %
ano	54	40%
ne	18	13%
nedokážu posoudit	63	47%
celkem	135	100%

Graf č. 16 **Rodiče - spokojenost s četností komunikace s učiteli v oblasti PP**



Z grafu jsou patrné rozdílné vzájemné očekávání mezi pedagogy a rodiči. (viz kapitola 3.3). Z odborné literatury a také ze zjištěných výsledků v tabulce č. 22 lze uvést, že rodiče mají jiný náhled na danou problematiku než učitelé. Sdělení na třídních schůzkách, jaké ve škole budou probíhat preventivní programy v oblasti rizikového chování, případně jiné preventivní aktivity, téměř celé polovině respondentů dostačuje. Rodiče spíše očekávají aktivitu školy a jen málo rodičů se samo aktivně zapojuje do jednotlivých programů.

Část respondentů, která není spokojena s četností, mohla vyjádřit své důvody v následující otevřené otázce. Uvedli: „že by uvítali větší osvětu ve vztahu rodič, škola, dítě“, nebo více individuálních schůzek a informací k této oblasti na webu jednotlivých škol. Ukazuje to na různorodost skupiny rodičů a jejich individuální charakteristiky. Větší osvěta v této oblasti mi pomohla všem aktérům v eliminaci rizikových projevů dětí a mládeže.

Průzkumná otázka č. 2 Jaký je nejčastější způsob komunikace mezi rodinou a školou v oblasti primární prevence?

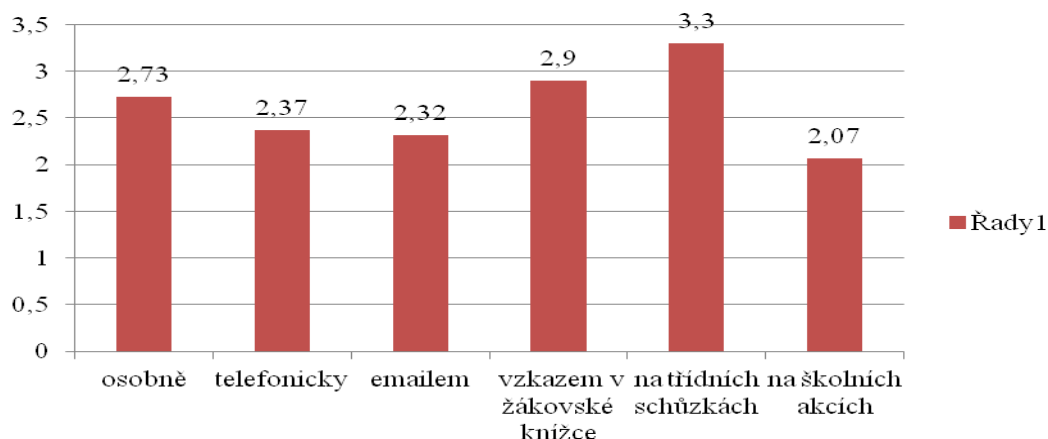
Na základě položené škálové otázky bylo cílem zjistit z pohledu rodičů jednotlivou četnost u různých forem komunikace a kterou formu považují rodiče za nejintenzivnější. Postup vyhodnocení této otázky byl stejný jako u otázky č. 3 (viz příloha č. 2), tedy srovnání aritmetickým průměrem a modusem.

Tabulka č. 23 **Rodiče - srovnání četnosti vzájemné komunikace v rámci PP**

x_i	osobně			telefonicky			emaiem			vzkazem v žákovské knížce			na třídních schůzkách			na školních akcích		
	n_i	$f_i \%$	$x_i \cdot x$ n_i	n_i	$f_i \%$	$x_i \cdot x$ n_i	n_i	$f_i \%$	$x_i \cdot x$ n_i	n_i	$f_i \%$	$x_i \cdot x$ n_i	n_i	$f_i \%$	$x_i \cdot x$ n_i	n_i	$f_i \%$	$x_i \cdot x$ n_i
1	45	33%	45	58	43%	58	63	47%	63	38	28%	38	27	20%	27	73	54%	73
2	13	10%	26	15	11%	30	18	13%	36	18	13%	36	14	10%	28	14	10%	28
3	36	27%	108	30	22%	90	19	14%	57	30	22%	90	29	21%	87	24	18%	72
4	16	12%	64	18	13%	72	18	13%	72	17	13%	68	22	16%	88	13	10%	52
5	25	19%	125	14	10%	70	17	13%	85	32	24%	160	43	32%	215	11	8%	55
A	135	100%	368	135	100%	320	135	100%	313	135	100%	392	135	100%	445	135	100%	280
B	368/135		2,73	320/135		2,37	313/135		2,32	392/135		2,90	445/135		3,30	280/135		2,07

legenda: 1 - žádná komunikace, 2 - nízká komunikace, 3 - uspokojivá komunikace, 4 - vysoká komunikace, 5 - velmi intenzivní komunikace, A - celkem, B - průměr, n_i - absolutní četnost, f_i - relativní četnost, x_i - hodnota úrovně

Graf č. 17 **Rodiče - srovnání četnosti vzájemné komunikace v rámci PP**



Tabulka č. 24 **Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 23**

srovnání	\hat{x}	\bar{x}
osobně	1	2,73
telefonicky	1	2,37
emailem	1	2,32
vzkazem v žákovské knížce	1	2,9
na třídních schůzkách	5	3,3
na školních akcích	1	2,07

legenda - \hat{x} - modus, \bar{x} - aritmetický průměr

Při srovnání hodnot z tabulky č. 24 je patrná asymetrická rozkolísanost hodnot zjištěných v jednotlivých úrovních. Jak již bylo uvedeno, hodnoty aritmetického průměru jsou značně citlivé k extrémním hodnotám. Na základě výše zjištěných výsledků modálních hodnot i aritmetických průměrů lze uvést, že četnost vzájemné komunikace v oblasti primární prevence z pohledů rodičů probíhá nejčastěji na třídních schůzkách. Na třídních schůzkách se řeší nejen prospěch a chování žáků, ale učitelé zde také rodiče seznamují s jednotlivými programy primární prevence na dané škole. Nejnižší hodnota je u komunikace na školních akcích. Lze si to vysvětlit tím, že rodiče se velmi málo zapojují do různých programů a společenských akcí školy. Z toho důvodu zde také nemůže docházet k další komunikaci či organizaci a plánování nějakého podobného programu. V možnosti jiný způsob komunikace rodiče uvedli komunikaci na setkáních OSRPŠ (Občanské sdružení rodičů a přátel školy), kde

se připravují různé akce zaměřené na primární prevenci. Uvedli však, že se to týká velmi úzkého okruhu rodičů a zpravidla pouze členů.

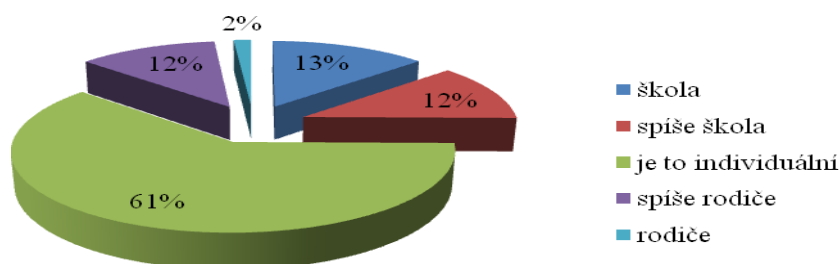
Průzkumná otázka č. 3 Kdo podněcuje zpravidla komunikaci v oblasti primární prevence?

Zde bylo cílem examinátora zjistit, kdo z pohledu rodičů podněcuje komunikaci v oblasti primární prevence mezi rodiči a školou a následně, kdo je v této komunikaci aktivnější.

Tabulka č. 25 **Rodiče - podněcování komunikace mezi školou a rodiči v oblasti PP**

kdo podněcuje komunikaci	n_i	f_i %
škola	18	13%
spíše škola	16	12%
je to individuální	83	61%
spíše rodiče	16	12%
rodiče	2	1%
celkem	135	100%

Graf č. 18 **Rodiče - podněcování komunikace mezi školou a rodiči v oblasti PP**

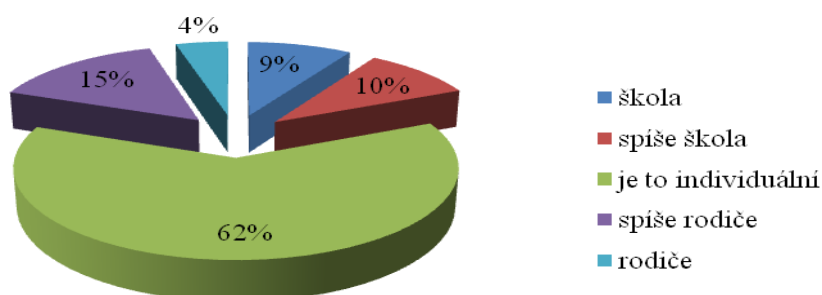


Převážná většina rodičů se domnívá, že komunikaci podněcuje někdy škola a někdy rodiče. Jak již bylo uvedeno, rodiče jsou velmi nesourodá skupina různých charakteristik a je zde několik jednotlivců, kteří nabízejí svou pomoc na jednotlivých programech primární prevence. Je třeba zde však upozornit, jak vnímají rodiče primární prevenci (viz tabulka č. 19). Rodiče se nezajímají tolik o prevenci jako spíše o prospěch dětí a eventuálně v případě vzniku konfliktní situace až jeho řešení. Podněcování oblasti primární prevence tak zůstává v pozadí a jen malé procento rodičů se na něm podílí.

Tabulka č. 26 **Rodiče - následná aktivita v oblasti PP**

následná aktivita v komunikaci	n_i	f_i %
škola	12	9%
spíše škola	13	10%
je to individuální	84	62%
spíše rodiče	20	15%
rodiče	6	4%
celkem	135	100%

Graf č. 19 **Rodiče – názor na následnou aktivitu v oblasti PP**



Na výše uvedeném grafickém znázornění můžeme vyzorovat, že rodiče vnímají následnou komunikaci velmi individuálně, zejména záleží na jednotlivých aktérech (škola, rodiče), kteří se snaží svou spoluprací v oblasti primární prevence rozvíjet a zvyšovat kvalitu v této oblasti. Individuální přístup některých rodičů je velmi aktivní (kroužky, výlety, kurzy apod.), naopak většina rodičů se do těchto aktivit na základě jejich různých limitů nezapojuje. Ve škole se v této oblasti podílí celý kolektiv pedagogů, který se snaží předcházet rizikovým projevům žáka.

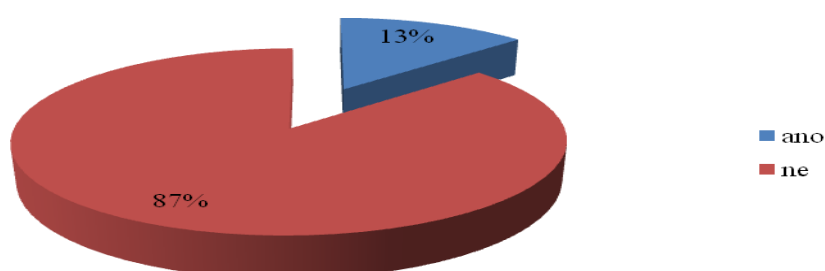
Průzkumná otázka č. 4 Podílí se rodiče na preventivních akcích pořádaných školou?

U této průzkumné otázky bylo cílem zjistit, zda se z pohledu rodičů podílí sami na programech primární prevence, pokud ano, tak jakých a jak často.

Tabulka č. 27 **Rodiče - účast rodičů na akcích školy v oblasti PP**

podílí se rodiče na akcích školy	n_i	f_i %
ano	18	13%
ne	117	87%
celkem	135	100%

Graf č. 20 **Rodiče - účast rodičů na akcích školy v oblasti PP**

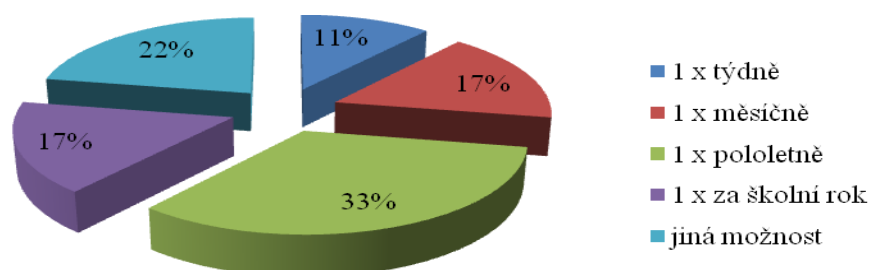


Výsledky jednoznačně ukazují, že pouze 13 % rodičů se podílí na různých aktivitách spojených s primární prevencí organizované školou. Je třeba však uvést oprávněné důvody některých rodičů, které jim brání se podílet na výše uvedených akcích školy. Jedná se o nedostatek času, zejména z důvodu pracovního vytížení nebo i pracovního působiště mimo region Jesenicko. Dalším limitem mohou být sociální důvody rodičů, kdy rodiče, zejména z nižších vrstev, mohou mít nedůvěru ve školu jako instituci a vycházejí z vlastních negativních zkušeností (viz kapitola 3.3). V této skupině se však také nachází rodiče, kteří celkově nespolupracují se školou, nereagují na žádné podněty a tvoří tím velkou bariéru v komunikaci ve všech školních oblastech, včetně primární prevence rizikového chování. Na druhou stranu se musí ocenit několik pár jedinců, kteří mají zájem participovat v této oblasti společně se školou tak, aby docházelo k maximální eliminaci rizikových projevů žáka.

Tabulka č. 28 **Rodiče - četnost účasti rodičů na aktivitách školy v oblasti PP**

Četnost účasti rodičů na aktivitách PP	n_i	f_i %
1 x týdně	2	11%
1 x měsíčně	3	17%
1 x pololetně	6	33%
1 x za školní rok	3	17%
jiná možnost	4	22%
celkem	18	100%

Graf č. 21 **Rodiče - četnost účasti rodičů na akcích školy v oblasti PP**

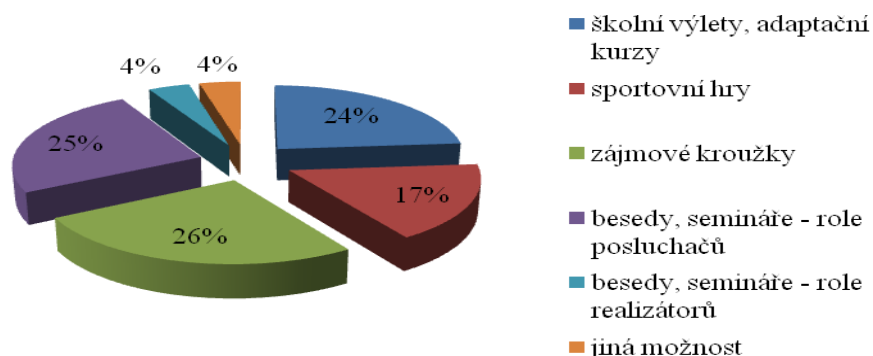


Jak již bylo uvedeno v předchozím grafu, většina rodičů se nepodílí na programech primární prevence. Necelá pětina rodičů se aktivně zapojuje, byť je to 1 x za rok, či půl roku. Podílí se na organizaci různých her, účastní se seminářů na téma primární prevence, pomáhají s dohledem na školním výletě apod. V kolonce jiná možnost respondenti uvedli, že se takovéto akce účastní dle potřeby. Je třeba si vážit každého rodiče, který vyvine jakoukoli snahu zaměřenou k potírání nežádoucího chování. Mnoho těchto rodičů to dělá ve svém volném čase bez jakékoli finanční odměny, tou největší odměnou je dětská radost a úsměv z podařeného programu či akce.

Tabulka č. 29 **Rodiče - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejčastěji účastní**

akce, kterých se rodiče účastní	n_i	f_i %
školní výlety, adaptační kurzy	18	24%
sportovní hry	13	17%
zájmové kroužky	20	26%
besedy, semináře - role posluchačů	19	25%
besedy, semináře - role realizátorů	3	4%
jiná možnost	3	4%
celkem	76	100%

Graf č. 22 **Rodiče - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejčastěji účastní**

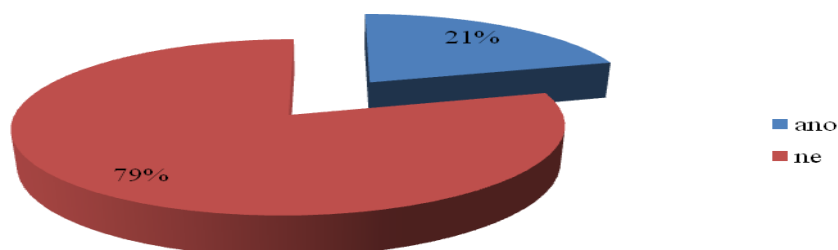


V rámci této otázky respondenti mohli vybírat více odpovědí, celkový součet odpovědí tedy činí absolutní četnost voleb možností. Účast rodičů je rozptýlená mezi všechny nabízené aktivity, z nichž nejvíce se podílí na školních výletech a zájmových kroužcích. Ve volbě jiná možnost bylo uvedeno např. pořádání turnajů nebo mezinárodních výměnných pobytů. Examinátora zaujaly dva podobné názory: „Prevence = prací vozí dřevo, uklízí v domě, žehlí, pomáhá v kuchyni, nemá čas myslet rizikově“, „Nejlepší prevence je doma, věnovat svůj čas dítěti doma a dávat mu svým životem dobrý příklad“. Tyto názory se ztotožňují s odbornou literaturou (viz kapitola 3.3), kde je uvedeno, že jádro konfliktního vývoje rizikového chování dětí a mládeže leží v rodině.

Tabulka č. 30 **Rodiče – názor, zda by se mohli rodiče podílet častěji na akcích PP**

mohli by se účastnit častěji	n_i	f_i %
ano	28	21%
ne	107	79%
celkem	135	100%

Graf č. 23 **Rodiče – názor, zda by se mohli rodiče podílet častěji na akcích PP**



Převážná většina rodičů se nedomnívá, že by se měla podílet častěji. Jejich důvody jsou různorodé, nedostatek času, ale také neochota se podílet na akcích primární prevence. Pro skupinu, která uvedla „ano“, navazovala otevřená otázka, aby uvedla, proč se domnívají, že by se mohli podílet častěji. Výše uvedená problematika rodiče zaujala a uvedli, že by chtěli „mít větší přehled v této oblasti“, ale domnívají se, že by měli být určitým způsobem proškoleni v této oblasti a uvítali by více seminářů pro rodiče. Další skupina respondentů uvedla, že by se chtěli podílet, ale nikdo je nepožádal o spolupráci „nebyli jsme nikým osloveni, na dětech nám velmi záleží a není nám jedno, když si dítě stěžuje a bojí se, že mu někdo ve škole ublíží“. Rodiče si plně uvědomují důležitost prevence, nechtějí být lhostejní k tomuto problému a uvádí, že „téma primární prevence je důležité pro budoucnost našich dětí, sama to na svých dětech vidím, ale bohužel už to nejde vrátit zpět“. Další rodiče nabízí svou možnost spolupráce „ráda něco učím, bavila by mě práce s dětmi např. v zájmovém kroužku“, „velmi ráda sleduji chování žáků při různých kulturních akcích (divadlo, besedy), problém je v tom, že škola není příliš nakloněna těmto akcím, škola argumentuje tím, že žáci jsou ochuzeni o tuto výuku“.

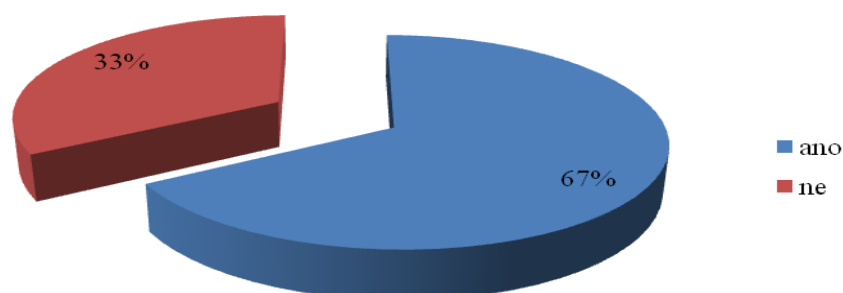
Průzkumná otázka č. 5 Mají rodiče přehled o jednotlivých programech primární prevence?

Cílem bylo zjistit, zda jsou rodiče seznámeni s jednotlivými programy primární prevence, případně z jakých zdrojů se o nich dozvěděli a kterou oblast považují za nejdůležitější.

Tabulka č. 31 **Rodiče – přehled rodičů se seznámením s programy PP**

seznámení s programy primární prevence	n_i	f_i %
ano	90	67%
ne	45	33%
celkem	135	100%

Graf č. 24 **Rodiče – přehled rodičů se seznámením s programy PP**

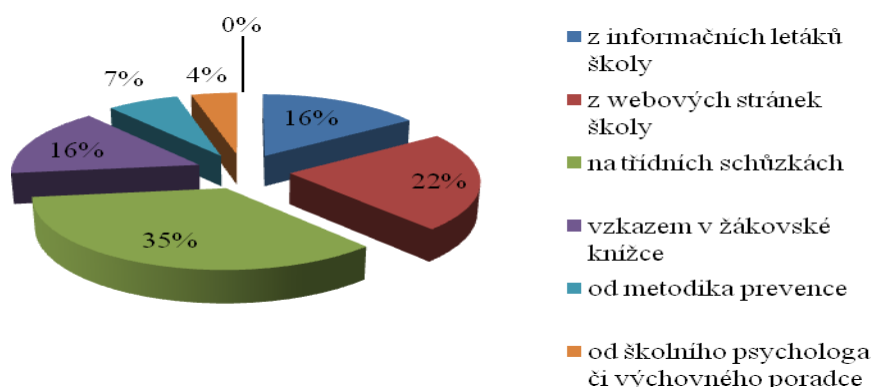


Je patrné, že převážná většina rodičů je seznámena s programy primární prevence. U třetiny rodičů, kteří uvedli, že nebyli seznámeni s programy primární prevence, se můžeme na základě předvýzkumu domnívat, že se neúčastní třídních schůzek, nevěnují dostatek pozornosti informacím, které jejich děti prostřednictvím žákovských knížek nosí domů a celkově nejeví zájem jakkoli spolupracovat se školou. Informace o programech primární prevence jsou vyvěšeny na webových stránkách každé školy v regionu Zlatohorsko a rodiče nenavštěvují tyto stránky nebo ze sociálních důvodů nevlastní počítač.

Tabulka č. 32 **Rodiče - možnosti seznámení s programy PP**

možnosti seznámení s programy PP	n_i	f_i %
z informačních letáků školy	25	16%
z webových stránek školy	36	23%
na třídních schůzkách	56	35%
vzkazem v žákovské knížce	25	16%
od metodika prevence	11	7%
od školního psychologa či výchovného poradce	7	4%
jiná možnost	0	0%
celkem	160	100%

Graf č. 25 **Rodiče - možnosti seznámení s programy PP**

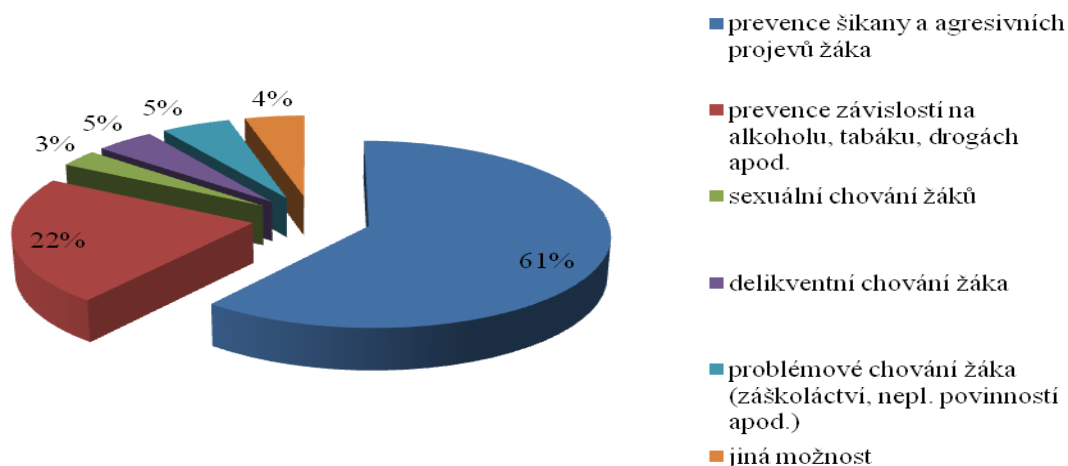


U této otázky mohli respondenti vybírat více možností, tudíž v kolonce absolutní četnost je celkový počet voleb. S programy primární prevence se může každý rodič seznámit různými způsoby. Nejčastěji tomu je na třídních schůzkách, kde učitelé sdělují informace o jednotlivých programech a také možnosti zapojení rodičů do těchto programů. Potěšitelné je, že rodičům není toto téma lhostejné a téměř čtvrtina rodičů si sama vyhledává informace k této problematice na internetových stránkách. Z grafu je patrné, že rodičům není zcela známa role metodika prevence, školního psychologa či výchovného poradce, kteří by mnoha rodičům mohli přinést cenné informace z této oblasti. Škola si však uvědomuje, že je spolupráce školy a rodičů v této oblasti důležitá a i přes výše uvedené možnosti nabízí různé besedy, semináře či workshopy k tématu primární prevence a tyto prostřednictvím vzkazu v žákovské knížce předává rodičům. Zde můžeme vycházet z otázky č. 29, kde 19 respondentů uvedlo, že se takových akcí účastní.

Tabulka č. 33 **Rodiče – názor na nejdůležitější programy PP**

nejdůležitější programy v oblasti PP	n_i	f_i %
prevence šikany a agresivních projevů žáka	82	61%
prevence závislosti na alkoholu, tabáku, drogách apod.	30	22%
sexuální chování žáků	4	3%
delikventní chování žáka	6	4%
problémové chování žáka (záškoláctví, nepl. povinností apod.)	7	5%
jiná možnost	6	4%
celkem	135	100%

Graf č. 26 **Rodiče – názor na nejdůležitější programy PP**



Rodiče jednoznačně potvrzují oprávněnou obavu o své děti a plně si uvědomují, že škola zdaleka není jen prostorem pro předávání vědomostí, ale také místem, kde může docházet k celé řadě konfliktních situací. (viz kapitola 3.4). Téměř dvě třetiny rodičů řadí mezi nejdůležitější program prevenci šikany a agresivních projevů žáka. Šikana a agresivní projevy žáka jsou negativním školním fenoménem, který se téměř vyskytuje na každé škole a je třeba mu věnovat zvláštní pozornost. Vnímají, že je třeba klást důraz na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů ve třídě formou preventivních programů. Druhým důležitým preventivním programem je pro rodiče prevence závislosti na alkoholu, tabáku, drog a jiných návykových látek. Za výraznou hrozbu v této oblasti je vysoká společenská tolerance k legálním drogám a nedostatečná ochrana dětí před alkoholem a kouřením. V kategorii jiná možnost respondenti uvedli, že všechny kategorie spolu souvisí, mají stejné kořeny a jsou tak stejně důležité. Ztotožňují se tak s odbornou literaturou (viz kapitola 1.2), kdy rizikové chování zahrnuje rozmanité formy chování, které ohrožují sociální nebo psychologické fungování jedince a má negativní dopady na jeho sociální okolí.

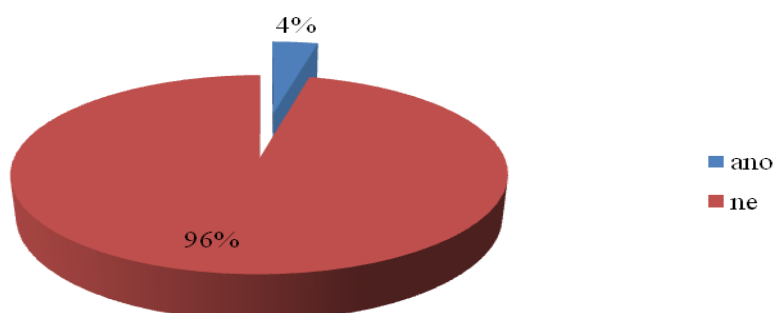
Průzkumná otázka č. 6 Jsou rodiče zapojeni do tvorby programů primární prevence?

V rámci této průzkumné otázky bylo cílem zjistit, jestli se rodiče zapojují do tvorby programů primární prevence a jakou formou a pokud se nezapojují, aby uvedli proč.

Tabulka č. 34 **Rodiče - zapojení rodičů do tvorby programů PP**

Zapojení rodičů do programů primární prevence	n_i	f_i %
ano	5	4%
ne	130	96%
celkem	135	100%

Graf č. 27 **Rodiče - zapojení rodičů do tvorby programů PP**



Do výchovně vzdělávacího procesu a tvorby programů primární prevence na školách je důležité zapojit rodiče. Zabezpečit zejména jejich informovanost o postojích školy k preventivní strategii a o možnostech jejich pomoci a intervence. Z grafu je však patrné, že se tato spolupráce nedaří a je třeba hledat nové formy a metody vedoucí k zapojení rodičů do této problematiky. Je třeba využít všech dostupných kampaní a výchovných aktivit k zapojení rodičů. Ta část rodičů, která se podílí na tvorbě preventivních programů, uvedla, že vede nějaký zájmový kroužek, organizuje sportovní turnaje nebo: „*spolupracuji se školou a sociálním odborem, kvůli problémům chování ve škole*“. Druhá neaktivní skupina by se dala rozdělit do čtyř kategorií. V první nejpočetnější se nachází ti, co se na tvorbě programů nepodílí z důvodu nedostatku času, pracovního vytížení nebo z osobních důvodů, např.: „*mám hodně osobních problémů, pečuji o nemocné rodiče a mám malé dítě*“. Druhá skupina jsou rodiče, kteří by očekávali nabídku školy k takové aktivitě a protože nebyli osloveni, tak se na tvorbě nepodílí, např.: „*chtěla bych se zapojit do tvorby programů, ale nevím, jestli by ze strany školy byl vůbec zájem*“, „*nikdo mi nic nenabídl, jak se můžu zapojit*“. Třetí skupinu rodičů tvoří ti, kteří si myslí, že tvorba programů patří výhradně do kompetencí školy a oni by se na ní ani neměli podílet, např.: „*vzhledem k tomu, že nemám odborné znalosti a nejsme proškoleni, na tvorbě by se výhradně měla podílet škola*“, „*já tomu nerozumím, tento problém náleží učitelům*“. Do čtvrté skupiny patří ti, co preferují domácí prevenci anebo doporučují razantnější přístup: „*preferujeme s manželem domácí prevenci, vychovávat k zodpovědnosti,*

sport, příroda, víra, otcovský dům je hlavní škola“, „nepodílím se protože, kdybych mohl dát žákovi pár facek, situace by byla vyřešena na místě a myslím, že by to mělo nějaký efekt“, „zavedla bych tělesné tresty“.

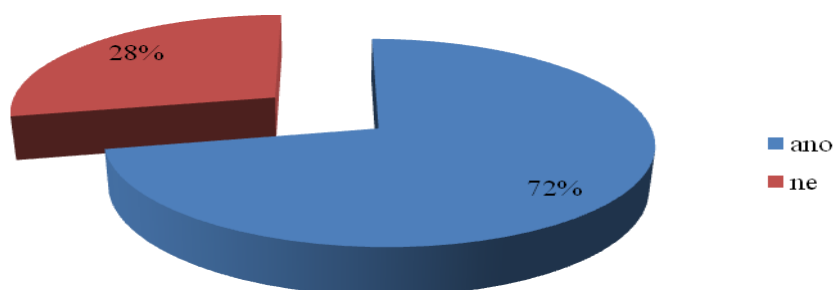
Průzkumná otázka č. 7 Jaká je celková spokojenost spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence?

V poslední průzkumné otázce zjišťujeme, jak jsou rodiče celkově spokojeni se spoluprací se školou v oblasti primární prevence a co by uvítali pro zlepšení této spolupráce.

Tabulka č. 35 **Rodiče - spokojenost se spoluprací se zástupci školy v oblasti PP**

spokojenost se školou a její spolupráce v oblasti PP	n_i	f_i %
ano	97	72%
ne	38	28%
celkem	135	100%

Graf č. 28 **Rodiče - spokojenost se spoluprací se zástupci školy v oblasti PP**



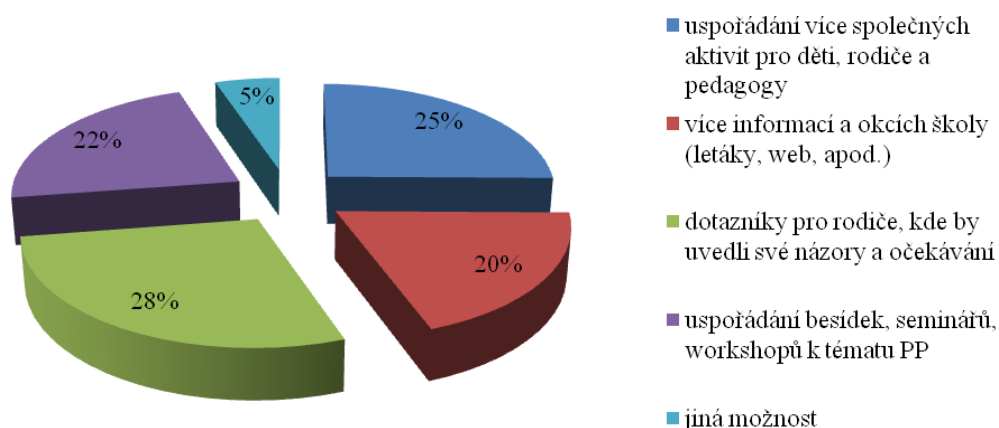
Z výsledků lze spatřit viditelný rozdíl mezi učiteli a rodiči ve vnímání vzájemné spolupráce v oblasti primární prevence. Většina rodičů je spokojena na vzájemnou spoluprací. Na otázku navazovala otevřená otázka pro ty, co nejsou spokojeni se spoluprací se školou v oblasti primární prevence, aby uvedli proč. Zde byly prezentovány různé příčiny, které ovlivňují vzájemnou spoluprací. V této otázce shrnuli své připomínky z jiných otázek a uvedli jako nejčastější příčinu velmi špatnou komunikaci ve vztahu škola x rodič, minimum informací ze strany školy, nebo že nebyli vůbec seznámeni s programem primární prevence. Další skupina rodičů uvádí jako důvod špatné spolupráce malý počet preventivních programů

a pasivitu školy v této oblasti, např: „*minimální zájem starších pedagogických pracovníků, pasivita školy a určitá apatie ze strany učitelů*“, „*prevence je nedostatečná zejména v oblasti šikanování a zesměšňování*“, „*chybí mi uspořádání besídek, seminářů, workshopů k tématu primární prevence*“. Další respondenti uvedli konkrétní příklady, co se jim na spolupráci nelíbí: „*Mám zkušenost, kdy spolužák vyhrožoval ostatním, bil je, nebylo dne, kdy by někomu ublížil. Třídní učitelka nemohla nic dělat, jen neopouštět třídu ani o přestávce, nakonec byl žák umístěn do léčebny a byl klid*“, „*o problémech se dozvídám až na třídních schůzkách a tam cítím beznaděj v řešení problémových dětí – škola s tím prý nemůže nic dělat*“. Závěrem lze uvést, že zapojování rodičů a škol a jejich vzájemná participace je ovlivňována řadou faktorů, včetně osobnostních charakteristik všech jeho aktérů. (viz kapitola 3.3). Základem dobrých vztahů a spolupráce spočívá v nalezení vhodných metod komunikace, oboustranném zájmu a ochoty naslouchat.

Tabulka č. 36 **Rodiče - návrhy pro zlepšení spolupráce v oblasti PP**

návrhy na zlepšení spolupráce	n_i	f_i %
uspořádání více společných aktivit pro děti, rodiče a pedagogy	34	25%
více informací a akcí školy (letáky, web, apod.)	26	19%
dotazníky pro rodiče, kde by uvedli své názory a očekávání	38	28%
uspořádání besídek, seminářů, workshopů k tématu PP	30	22%
jiná možnost	7	5%
celkem	135	100%

Graf č. 29 **Rodiče - návrhy pro zlepšení spolupráce v oblasti PP**



Rodiče by se chtěli více zapojit do problematiky primární prevence a očekávají určitý impuls nebo větší aktivitu ze strany školy. Rádi by jim sdělili své názory a očekávání, např. ve formě pravidelných dotazníků. Část rodičů by uvítala uspořádání většího počtu besídek, seminářů či workshopů pro rodiče zaměřených na primární prevenci. Určité množině rodičů toto téma není objasněné a uvítali by určitou rodičovskou podporu ve formě přednášek týkajících se běžných výchovných problémů. V zásadě lze říci, že rodičovské vzdělávání v této oblasti a jejich aktivní postupné zapojování je základem partnerství rodičů a škol, a tedy rodičovské role ve vztahu ke škole (viz kapitola 3.3). Rodiče jako přímí účastníci vzdělávacího procesu ve škole mohou být klíčem k navázání lepšího vztahu a spolupráce mezi oběma stranami.

4.6 Shrnutí empirické části

Tato část obsahuje stručné shrnutí jednotlivých průzkumných kategorií dle názoru pedagogů i rodičů a odpovědi na průzkumné otázky.

1. Jaká je frekvence spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence?

Frekvence spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence z pohledu pedagogů má určité deficity. Rodiče z různých důvodů nespolupracují v této oblasti a pokud dojde ke spolupráci, tak velmi často až tehdy, když dojde ke konfliktní situaci. Frekvence spolupráce s většinou rodičů je omezena pouze při setkáních na třídních schůzkách. Třídních schůzek se ovšem účastní převážně rodiče méně ohrožených žáků a stávají se situace, že učitelé ostatní rodiče ani neznají.

Pro rodiče je zejména důležitý úspěch dítěte ve škole v oblasti prospěchu, téma primární prevence je převážně většině rodičů méně známé. Shodují se s pedagogy, že častěji dochází ke spolupráci v řešení konfliktních situací, nežli předcházení těmto jevům. I zde převládá názor, že četnost komunikace v oblasti primární prevence probíhá většinou na třídních schůzkách. Téměř polovině rodičů však taková četnost dostačuje a spíše očekávají větší aktivitu školy. Je zde však také část rodičů, která by v rámci frekvence spolupráce v této oblasti uvítala více seminářů, besídek či workshopů pro rodiče, aby došlo k větší osvětě tohoto tématu a k sjednocení preventivních možností spolupráce.

Celkově má frekvence spolupráce v oblasti primární prevence určité deficity proti jiným oblastem. Obě strany (škola, rodič) mají ohledně komunikace jistá očekávání. Škola si

představuje větší aktivitu rodičů a četnost frekvence komunikace považuje za nedostatečnou. Přibližně polovina rodičů se naopak domnívá, že komunikace v této oblasti je dostatečná, část rodičů si myslí, že oblast prevence je úkolem školy a určitá část rodičů by uvítala větší osvětu v této oblasti.

2. Jaký je nejčastější způsob komunikace mezi rodinou a školou v oblasti primární prevence?

Zástupci školy i rodičů považují za nejčastější způsob komunikace v oblasti primární prevence komunikaci na třídních schůzkách. Pedagogové však k tomuto faktu uvádí, že třídních schůzek se zpravidla účastní rodiče méně ohrožených žáků. Ti rodiče, se kterými by potřebovali mluvit ohledně problémového chování, se třídních schůzek neúčastní a velmi často nereagují ani na žádné jiné platformy komunikace. Další formy komunikace jsou méně využívány a záleží především na individuálních potřebách a možnostech dané komunikační strany. Oba subjekty se shodně domnívají, že nejnižší forma komunikace probíhá na školních akcích. Ukazuje to na nedostatečné vtažení rodičů do programů školy a nemožnost s nimi rozvíjet další spolupráci v této oblasti.

3. Kdo podněcuje zpravidla komunikaci v oblasti primární prevence?

Převážná většina pedagogů se domnívá, že podnět ke komunikaci v oblasti primární prevence začíná u nich a považují informování rodičů za svoji povinnost. Rodiče jsou nesourodá skupina a je třeba je rozdělit do několika kategorií. Největší skupina rodičů si myslí, že směr komunikace je individuální a záleží na konkrétním příkladě, jestli bude aktivnější škola či rodiče. Část rodičů očekává, že informační tok povede ze strany školy k nim, aniž by však z jejich strany přišla zpětná vazba. Jedná se o rodiče, kteří jsou pro školu nespolehliví a se školou nespolupracují. Méně početnou skupinu tvoří rodiče, kteří se domnívají, že směr komunikace vychází převážně od nich. Jedná se o rodiče, kteří se snaží získávat informace z dění školy, vznášejí různé návrhy, vybízí školu k diskusi v této oblasti a snaží se být se školou stále v kontaktu.

4. Podílí se rodiče na preventivních akcích pořádané školou?

Na preventivních akcích školy se dle názoru pedagogů zapojují rodiče jen několika málo žáků, a to zpravidla rodiče bezproblémových žáků. Rodiče často neprojevují zájem, a pokud škola zorganizuje nějakou preventivní akci, zúčastňují se těchto akcí stále ti samí rodiče. Názory rodičů se neliší, 87% rodičů se preventivních akcí neúčastní. V této kategorii je opět třeba rodiče rozlišit. Velká většina rodičů uvedla, že se těchto akcí neúčastní z pracovní vytíženosti a nedostatku času a ani se nedomnívá, že by se měla podílet častěji. Další skupinu tvoří rodiče, kteří se školou nekomunikují a samozřejmě se vůbec nepodílí na žádných akcích. Dále jsou zde rodiče, kteří by se chtěli podílet na akcích, ale nikdo je nepožádal, aby se podíleli na těchto akcích, a část těchto rodičů nabízí přes dotazník zájem participovat v nějakém zájmovém kroužku. Poslední skupinu tvoří ti, kteří se domnívají, že preventivní akce by měla primárně pořádat škola, neboť rodiče nejsou na toto téma proškoleni. Tito rodiče preferují domácí prevenci, a to většinou zdravou výchovou a domácími povinnostmi tak, aby děti nemohly přemýšlet rizikově. Naopak ti rodiče, kteří se podílí na preventivních akcích školy, se převážně účastní školních výletů, sportovních her nebo participují v určitém zájmovém kroužku, a to v různé intenzitě, nejčastěji to je v cyklu 1 x za půl roku.

5. Mají rodiče přehled o jednotlivých programech primární prevence?

Všichni pedagogové vnímají důležitost seznámení rodičů s programy primární prevence a jejich přehled za velmi důležité. Vnímají, že seznámení rodičů s touto problematikou může dovést rodiče ke zlepšení vzájemné spolupráce a především k eliminaci rizikových projevů žáka. Chápou, že rodiče znají své děti nejlépe a svými znalostmi i názory mohou obohatit pedagogický sbor. Především je důležité sdělit si vzájemné očekávání a nebát se zapojit do jednotlivých programů. Může se také jednat o nadčasové problémy, neboť každé dítě se může dříve nebo později ocitnout v roli oběti, záškoláka či agresora.

Dvě třetiny rodičů uvedla, že jsou s programy primární prevence seznámeni a informace o jednotlivých programech nejčastěji získávají na třídních schůzkách od pedagogů. Všechny školy mají také přehledně zpracované webové stránky, kde téměř čtvrtina rodičů čerpá informace o jednotlivých programech primární prevence. Dalším významným zdrojem informací jsou vzkazy v žákovských knížkách. Naopak ve školách v regionu Zlatohorsko není často využívána role metodika prevence, školního psychologa či

výchovného poradce. Z jednotlivých programů primární prevence rodiče nejvýše v rámci důležitosti hodnotí programy zaměřené na šikanu a agresivní chování. Upozorňují, že se jedná o negativní školní fenomén, který se vyskytuje v různé intenzitě téměř na každé škole. Z dalších programů, které považují za důležité, je prevence závislosti na alkoholu, tabáku, drog a jiných návykových látek, čímž projevují velkou obavu nad nedostatečnou ochranou dětí před přístupem k těmto návykovým látkám. Někteří rodiče však uvedli, že nelze vymezit některé programy za důležitější, neboť všechny mají stejné kořeny a jsou tak stejně důležité. Určitou hrozbou může být třetina rodičů, která uvádí, že nemá přehled o programech primární prevence a vůbec s nimi nebyla seznámena. Jedná se zejména o rodiče ohrožených dětí, kteří nespolupracují se školou, neúčastní se třídních schůzek ani jiných školních aktivit.

6. Jsou rodiče zapojeni do tvorby programů primární prevence?

Názory pedagogů se shodují, že zapojení rodičů do tvorby preventivních programů je minimální. Školy většinou zajišťují preventivní programy přes agentury zabývající se primární prevencí. Ve školách ve Zlatých Horách a v Mikulovicích působí společnost Madio Zlín, která realizuje navazující preventivní programy od 1. až po 9. třídu. Pedagogové uvádí, že do tvorby preventivních programů jsou z řad rodičů zapojeni spíše jednotlivci, kteří vedou zájmový kroužek nebo organizují sportovní turnaje.

S názory pedagogů souhlasí i rodiče, většina jich není zapojena do tvorby programů primární prevence. Jedná se opravdu o jednotlivce, kteří vedou zájmový kroužek, organizují protidrogové semináře, sportovní turnaje či spolupracují se sociálním odborem a školou ohledně prevence rizikového chování. Rodiče ovšem uvádí různé názory na jejich neangažovanost. První kategorii tvoří rodiče, kteří se nemůžou podílet z důvodu nedostatku času a pracovní vytíženosti, druhou tvoří ti, co se domnívají, že by se rádi zapojili, ale škola je neoslovila, třetí skupinou jsou ti, co se domnívají, že jsou k tomu nekompetentní a programy by výhradně měla tvořit škola, a poslední kategorií rodičů jsou ti, co si myslí, že prevence by se měla zejména tvořit v rodinách, ve výchově dětí.

7. Jaká je celková spokojenost spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence z pohledu pedagogů i rodičů?

Většina pedagogů je se stavem spolupráce s rodiči v oblasti primární prevence nespokojena. Domnívají se, že rodiče se téměř nezapojují do této oblasti prevence, veškerou

odpovědnost přenechávají na učitelích a v některých případech jejich práci dokonce devastují. Dobrou spoluprací vnímají s OSRPŠ při jednotlivých školách, ovšem zde se jedná opět jen o pár rodičů, kteří se podílí na preventivních programech. Sami učitelé by zejména uvítali větší zájem rodičů o dění ve škole a zpětnou vazbu. Uvádí, že škola nemůže nahradit rodinné prostředí a vzájemná participace pomůže zmírnit projevy rizikového chování.

Naopak rodiče a jejich převážná většina je spokojena s celkovou spoluprací v oblasti primární prevence. Vnímají preventivní roli školy jako jeden z jejich základních úkolů vedle vzdělávání. Je zde patřičný rozdíl v úhlu pohledu na spokojenost v této oblasti. Domnívají se, že jejich zapojení ve škole je dostačující a není třeba nic měnit. Je zde však třetina rodičů, která o tuto problematiku jeví zájem a problém vidí na straně školy, zejména v její pasivitě v této oblasti. Chybí jim více přednášek nebo besídek na téma primární prevence. Často se o problémech dovídají až na třídních schůzkách a zmiňují, že problém je nejvíce v komunikaci škola x rodič. Pro zlepšení spolupráce by rodiče uvítali pravidelné dotazníky, kde by mohli uvést své názory a očekávání.

Z výsledků dotazníkového šetření je patrný rozdíl z úhlu pohledu jednotlivých stran. Většina pedagogů poukazuje na to, že nejsou spokojeni a naopak většina rodičů uvedla, že se spoluprací se školou v oblasti primární prevence je spokojená.

Na základě těchto údajů byly výsledky formou hypotéz u této průzkumné otázky ověřeny pomocí testu chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku, zda mezi dvěma pedagogickými jevy je závislost. Použití čtyřpolní tabulky je možné pouze v případech, kdy proměnné (jevy) mohou nabývat pouze dvou alternativních kvalit. U této kategorie testu se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením, se odlišují od teoretických četností. K tomu účelu byly vytvořeny tzv. statistické hypotézy, které jsou hypotetickými tvrzeními o vztazích mezi jevy vyjádřené ve statistických termínech. Statistická hypotéza se vždy ověřuje proti nějakému tvrzení, obvykle proti nulové hypotéze. Nulovou hypotézou se rozumí domněnka, že mezi zkoumanými pedagogickými jevy není vztah. Pokud se při analýze prokáže, že nulovou hypotézu lze odmítnout, přijímá se tzv. alternativní hypotéza.¹⁰⁵

Test dobré shody chí-kvadrát začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy.

H_0 - V celkové spokojenosti spolupráce v oblasti primární prevence z pohledu pedagogů a rodičů není statisticky významný rozdíl.

H_1 - V celkové spokojenosti spolupráce v oblasti primární prevence z pohledu pedagogů a rodičů je statisticky významný rozdíl.

¹⁰⁵ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. str. 69-71. ISBN 978-80-247-1369-4.

Tabulka č. 37 **Čtyřpolní tabulka -vztah spokojenosti v oblasti PP mezi rodiči a školou**

χ^2	spokojenost	nespokojenost	n
pedagogové	(a) 10	(b) 20	30
rodiče	(c) 97	(d) 38	135
n	107	58	165

legenda - χ^2 - testové kritérium chí-kvadrát, n- celková četnost

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \cdot (a + c) \cdot (b + d) \cdot (c + d)}$$

Výpočtem byla zjištěna hodnota testového kritéria chí-kvadrát $\chi^2 = 15,976$.

Čtyřpolní tabulka má 1 stupeň volnosti a vypočítaná hodnota χ^2 byla srovnána s kritickou hodnotou pro jeden stupeň volnosti a zvolenou hladinou významnosti (0,01).

Kritická hodnota činí v tomto případě $\chi^2_{0,011} = 6,635$.

Testové kritérium χ^2 je větší než kritická hodnota $15,976 > 6,635$.

Výsledek:

Nulovou hypotézu je možné odmítnout, v celkové spokojenosti spolupráce v oblasti primární prevence z pohledu pedagogů a rodičů je statisticky významný rozdíl. To znamená, že dané výsledky dotazníkového šetření v průzkumné otázce č. 7 nelze vysvětlovat na základě náhody.

4.7 Diskuse a závěr průzkumu

Empirická část diplomové práce vytváří určitou představu jednotlivých aktérů na vzájemnou spolupráci v oblasti primární prevence. Provedený průzkum formou dotazníku neumožňuje bezprostřední reakci a jejich zpětnou vazbu na otázky, které vznikly při vyhodnocení výsledků. Několik odpovědí v dotazníku bylo velmi zajímavých a generovaly další otázky, které by při využití jiné výzkumné metody (např. rozhovor) pomohly poodhalit hlubší problematiku daného problému. V rámci této diplomové práce a velkého množství respondentů by byla taková metoda velmi časově náročná a těžko realizovatelná.

Na základě vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření u pedagogů i rodičů žáků II. stupně základních škol v regionu Zlatohorsko lze uvést, že rodiče se jeví značně jako nesourodá skupina, kdy někdo se snaží komunikovat, jiný vyslovuje kritiku nebo neodpovídá

na podněty druhé strany anebo řeší konfliktní situaci až nastane a nesnaží se ji předcházet. Pouze 13 % rodičů se zapojuje do preventivních akcí pořádané školou. Tento zmíněný diskurs naznačuje, že se jedná o živý problém, který je pojmenován v odborné literatuře a upozorňuje na nedostatečné vtažení rodičů do dění školy (viz kapitola 3.3). Je třeba však oprávněně uvést, že každá strana (škola x rodič) má jiné očekávání a také určité limity, které jim brání se zapojit do aktivit primární prevence. Rodiče vnímají školu především jako vzdělávací instituci a primární prevence je posunuta do pozadí. Škola je však nejen místem výuky, ale také místem společenského života (viz kapitola 3.2), kdy jeho prostředí se stává jedním z nejnebezpečnějších. Nejběžnějším komunikačním místem jsou setkání na třídních schůzkách, kde se však dle pedagogů dostavují zpravidla rodiče méně ohrožených žáků. Tuto situaci velmi vnímají pedagogové, kteří považují seznámení rodičů s preventivními programy za velmi důležité. Nejen z toho důvodu, že rodiče tvoří jádro konfliktního vývoje, ale svými názory a očekáváním mohou obohatit pedagogický sbor. Rodiče by měli dostat příležitost při přípravě preventivních akcí a jako výpomoc při akcích mimo školu.¹⁰⁶ Většina rodičů (67 %), je s těmito programy seznámena a má v jednotlivých programech přehled. Informace čerpají především na třídních schůzkách, z webových stránek či z žakovských knížek svých dětí. Z jednotlivých programů primární prevence rodiče nejvýše v rámci důležitosti hodnotí programy zaměřené na šikanu a agresivní chování. Vnímají, že se jedná o negativní školní fenomén, který vyskytuje v různé intenzitě téměř na každé škole.¹⁰⁷ Na tvorbě jednotlivých programů se v regionu Zlatohorsko podílí pár jedinců, kteří vedou zájmový kroužek nebo organizují sportovní turnaje. Důvody proč se více rodičů nezapojuje do tvorby programů, jsou různorodé a ukazují na ne dokonalou komunikaci v této oblasti. Část rodičů by uvítala více informací ze strany školy, jiní se domnívají, že jsou nekompetentní a odmítají se podílet a někteří očekávají, že by je škola měla oslovit. Naproti tomu pedagogové uvádí, že většina rodičů se školou nijak nespolupracují.

Výše uvedené poznatky korespondují se závěrečným hodnocením celkové spolupráce v oblasti primární prevence, kdy zástupci školy (67 %) v této oblasti vidí velký deficit a očekávali by zejména od rodičů větší zájem o jejich děti a zpětnou vazbu. Většina rodičů (72 %) je naopak se spoluprací spokojena. Pro zlepšení spolupráce navrhuje více besídek k primární prevenci a dotazníky pro rodiče, kde by mohli uvést své názory a očekávání. Jedná

¹⁰⁶ TRNKOVÁ, K.. *Partnerství rodičů a škol: jeho podoby a podmínky* In RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. str. 54. ISBN 80-210-3598-6.

¹⁰⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 13. ISBN 80-7178-513-X.

se tedy o různé zjištění, které vychází ze vzájemné percepce a odlišného očekávání mezi jednotlivými subjekty (viz kapitola 3.3).

Průzkumné šetření ukázalo, že se jedná o živé téma a aktuální problematiku dění ve škole. Jako doporučení pro zkvalitnění vzájemné spolupráce lze uvést jednotlivé návrhy rodičů a pedagogů. K tomu je však třeba zintenzivnit komunikaci, která je základem fungujícího vztahu a páteří každé situace v dění ve škole a měla by být pro obě strany určitou metou, ke které by jak rodiče, tak škola, měli směřovat. Dalším možným řešením by mohla být osoba sociálního pedagoga, jako všestranně specializovaného odborníka pro oblast primární, sekundární i terciální prevence, který by výrazně přispěl k ozdravení prostředí školy, koordinaci a realizaci všech mimovýukových preventivních aktivit a především k eliminaci dalších rizikových projevů chování.¹⁰⁸

¹⁰⁸ ŘEHULKA, E. et al. *Prevence závislostí ve škole*. 1. vyd. Brno : MSD, 2008. str. 9. ISBN 978-80-7392-077-7

Závěr

Diplomová práce se vztahovala k problematice spolupráce v oblasti primární prevence na základních školách. Cílem této práce bylo analyzovat stav spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence rizikového chování u dětí staršího školního věku v regionu Zlatohorsko. Dílčími cíli bylo zjistit do jaké míry jsou spokojeni pedagogové a rodiče s komunikací ve vztahu rodina a škola, kdo je v tomto vztahu aktivnější, zda se rodiče podílí na preventivních akcích školy, zda mají přehled o jednotlivých programech primární prevence a zda jsou zapojeni do jejich tvorby. Na základě zjištěných informací, zpracované teoretické části a rozboru empirické části lze konstatovat, že stanovených cílů bylo plně dosaženo.

Obecně je primární prevence ve škole velmi důležité a naléhavé téma. Ve škole děti tráví velkou spoustu času, nejen že zde získávají vědomostní poznatky, ale prochází tzv. školní socializací, která je nejmasivněji působícím kulturním činitelem. Formování osobnosti dětí a mládeže může v tomto nechráněném prostředí snáze podlehnout negativním vlivům a závislostem. Proto jsou velmi důležité kroky rodiny směrem k efektivnímu předcházení rizikového chování, kdy rodiče se dovedou spolupodílet na utváření volného času dítěte. Být mu pozitivním vzorem, vést ho k samostatnosti, svobodě rozhodování a zodpovědnosti, postavené na správném utváření postojů dítěte. Rodinu je třeba na tyto kroky připravit a jako stěžejní se ukazuje aktivní spolupráce mezi rodinou a školou a vtažení rodičů do dění školy.

Přestože jsem v práci dospěl k závěru, že vzájemná spolupráce rodiny a školy má určité deficity, můžeme uvést, že primární prevence je aktuální téma, které oslovilo pedagogy i rodiče a zcela jistě jim není lhostejné. Každá ze stran má určité představy o ideálním stavu vzájemné spolupráce a lze konstatovat, že pokud budou naplněny jejich představy a dojde k oboustrannému přenosu komunikace, může být tato spolupráce ve vztahu k rizikovým projevům chování koncepční, ucelená, systematická a v neposlední řadě odborná a efektivní. Primární prevence rizikového chování se postupně začíná stávat pojmem, který má stále jasnější podobu a který by měl zdomácnět nejen ve školách, ale také v rodinách.

Souhrn

Diplomová práce se zabývá zjištěnými poznatky a okolnostmi vztahující se k primární prevenci rizikového chování u dětí staršího školního věku. Teoretická část vymezuje základní pojmy, seznamuje čtenáře s regionem Zlatohorsko, jeho jednotlivými základními školami a zahrnuje legislativní ukotvení primární prevence. Práce je exkursí do oblasti preventivních programů, zaměřuje se na problematiku spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence, přibližuje jejich vztahy, komunikaci a zmiňuje možnosti řešení rizikového chování. Empirická část je věnována interpretaci dat průzkumného šetření z oblasti vzájemné spolupráce rodiny a školy v primární prevenci regionu Zlatohorsko u dětí II. stupně základních škol. Identifikuje spolupráci primární prevence z pohledu pedagogů i rodičů, zjišťuje míru vzájemné spolupráce, aktivit a přehledu rodičů o preventivních programech primární prevence.

Summary

This thesis deals with findings and circumstances related to the primary prevention of risk behavior among school children. The theoretical part defines the basic concepts, introduces the region Zlatohorsko to the reader, the region's individual elementary schools and includes legislative basis for primary prevention. The thesis is an excursion into prevention programs, it focuses on the issues of co-operation between family and school in the area of primary prevention, describes their relationships, communication, and mentions the possible solutions to risk behavior. The empirical part focuses on interpreting the exploratory survey's data in the area of mutual co-operation between family and school in primary prevention in Zlatohorsko region with children at II. primary schools. It identifies the co-operation of primary prevention from the perspective of teachers and parents, detects the level of mutual co-operation, activities, and the parents' knowledge of the primary prevention programs.

Literatura:

- AUGER, Marie – Thérèse. *Elevés „difficiles“, profs en difficulté*. 1. vyd. Lyon : Edition Chronique Sociale, 2001. 129 s.. ISBN 80-7178-907-0.
- ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.
- ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. 3. vyd. Brno : Sursum, 1997. 156 s. ISBN 80-85799-03-0.
- ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 656 s. ISBN 80-7178-463-X.
- ČÍŽKOVÁ, J., a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 189 s. ISBN 80-244-0629-2.
- DOLEJŠ, M. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. vyd.1. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. ISBN 978-80-244-2642-6.
- DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ, M. *Učitel příprava na profesi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 128 s. ISBN 978-80-247-2863-6.
- GRECMANOVÁ, H. *Klima školy*. 1. vyd. Olomouc : Hanex, 2008. 209 s. ISBN 978-80-7409-010-3.
- GULLONE, E., & MOORE, S. (2000). *Adolescent risk-taking and the five-factor model of personality*. *Journal of Adolescence*, 23(4), pp.393-407.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1 vyd. Praha : Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- JEDLIČKA, R. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů mládeže*. Praha : Karolinum, 1998. 169 s. ISBN 80-7184-555-8.
- JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha : Themis, 2004. 480 s. ISBN 80-7312-038-0.
- JESSOR, R. & JESSOR, S. *Problem Behaviors and Psychosocial Development: A Longitudinal Study of Youth*. 1977. Academic Press, New York. 281 s. ISBN 978-0123847508.
- KLÍMA, P. *Základy etopedie*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 121 s.
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-807367-383-3.
- LAZAROVÁ, B. *Netradiční role učitele*. 1. vyd. Brno : Paido, 2005. 70 s. ISBN 80-7315-115-4.

MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*, 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského Praha s.r.o., 2007. 225 s. ISBN 978-80-86723-29-7.

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 6. vyd. Praha : Portál, 2013. 108 s. ISBN 978-80-262-0398-8.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

MIOVSKÝ, M. a kol. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2012. 100 s. ISBN 978-80-87258-74-3.

MIOVSKÝ, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2010. 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

MIOVSKÝ, M. a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. vyd. 1 Praha : TOGGA, 2012. 220 s. ISBN 978-80-87258-89-7.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., SOVINOVÁ, H. *Programy prevence závislostí a možnosti jejich hodnocení*. 1. vyd. Praha : Státní zdravotní ústav, 1998. 68 s. ISBN 80-7071-110-8.

PAVLAS MARTANOVÁ, V. a kol. *Standarty odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha : Klinika adiktologie. 2012. 183 s. ISBN 978-80-87258-0.

PEŠATOVÁ, I. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2007. 364 s. ISBN 978-80-7372-291-3.

POL, M., RABUŠICOVÁ, M. *Řízení a správa škol: Rady škol v mezinárodní perspektivě*. 1. vyd. Brno : Paido, 1996. 129 s. ISBN 80-85931-32-X.

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů*. 3. vyd. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s. 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha : Portál, 2002. 481 s. ISBN 80-7178-631-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha : Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. 176 s. ISBN 80-210-3598-6.

ŘEHULKA, E. et al. *Prevence závislostí ve škole*. 1. vyd. Brno : MSD, 2008. 105 s. ISBN 978-80-7392-077-7.

ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj residence v dětství a dospělosti*. Praha : Grada 2009. 102 s. ISBN 978-80247-2947-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001. 304 s. ISBN 80-246-0181-8.

VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 1991. 115 s. ISBN 80-7066-384-7.

VALIŠOVÁ, A. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha : Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

VOJTOVÁ, V. *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.

WHITLOCK, J., POWERS, J., ECKENRODE, J. *The virtual cutting edge: Adolescent Self-Injury and the Internet. Developmental Psychology*. 2007, 42 (3), 407-417. DOI: 10.1037/0012-1649.42.3.407.

TYŠER, J. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006. 104 s. ISBN 80-86654-17-6.

Elektronické zdroje:

MATEŘSKÁ A ZÁKLADNÍ ŠKOLA PÍSEČNÁ. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://www.zs-pisečna.cz>.

MIKROREGION ZLATOHOŘSKO. *Oficiální internetové stránky*. [online]. 2011 [cit. 2013-10-10]. Dostupné z <http://www.zlatohorsko.cz/>.

MŠMT: *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže*. [online]. 2010. vyd. [cit. 2013-09-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani> >.

MŠMT: *Metodické doporučení MŠMT pro práci s individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků*. [online]. 2013. vyd. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicke-doporuceni-msmt-pro-praci-s-individualnim>.

MŠMT: *Metodické doporučení MŠMT pro práci s individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků*. [online]. 2013. vyd. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicke-doporuceni-msmt-pro-praci-s-individualnim>.

NÁRODNÍ CENTRUM PRO RODINU: *Rodinná politika a faktory ovlivňující autonomní chování rodiny při naplňování jejich společensky nezastupitelných funkcí*. [online]. 2012 [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: http://rodiny.cz/f/file/Sbornik_senat_2012.pdf.

NÁRODNÍ CENTRUM PRO RODINU: *Jaké klima vytváří Rada Evropy pro dnešní rodinu?*. [online]. 2010. vyd. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: http://www.rodiny.cz/f/file/MO_PSP_010.pdf.

PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ: *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 -2018*. MŠMT [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-17]. Dostupné z:

http://www.bezpecnemesto.eu/Files/bezpecnaplzen/prevence/prevence_kriminality/strategie.pdf.

PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012*. MŠMT [online]. 2009 [cit. 2013-11-05]. Dostupné z:

http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie-prevence-rizikovych-projevu-chovani_msmt.pdf.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA MIKULOVICE. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://skola.mikulovice.cz/>.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA PŘI SANATORIU EDEL ZLATÉ HORY. [online]. 2013 [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://www.zssanatoriumedelzh.cz/>

ZÁKLADNÍ ŠKOLA ZLATÉ HORY. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://www.skolazh.cz>.

ZŠ A MŠ SUPÍKOVICE. [online]. 2013. vyd. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://skola-supikovice.info/wordpress/>.

ZASÍŤOVÁNÍ A SPOLUPRÁCE S INSTITUCEMI A NEVLÁDNÍMI ORGANIZACEMI: *Podpora učitele* [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.majinato.cz/25-zasitovani-a-spoluprace-s-institucemi-a-nevladnimi-organizacemi.php>.

Zákony a vyhlášky:

Zákon č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů v platném znění.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., O poskytování poradenských služeb ve školách a školských a poradenských zařízeních v platném znění.

Seznam zkratek:

MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPP	Minimální preventivní program
OSPOD	Oddělení sociálně právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
PP	Primární prevence

Seznam grafů:

Graf č. 1	Pedagogové - frekvence spolupráce rodiny a školy v daných oblastech... 48
Graf č. 2	Pedagogové - četnost vzájemné komunikace s rodiči v oblasti PP..... 49
Graf č. 3	Pedagogové - spokojenost s četností komunikace s rodiči v oblasti PP.... 50
Graf č. 4	Pedagogové - srovnání četnosti vzájemné komunikace v rámci PP..... 52
Graf č. 5	Pedagogové - podněcování vzájemné komunikace v oblasti PP 53
Graf č. 6	Pedagogové – názor na následnou aktivitu v oblasti PP..... 54
Graf č. 7	Pedagogové – názor na účast rodičů na akcích školy..... 55
Graf č. 8	Pedagogové – četnost účasti rodičů na aktivitách školy v oblasti PP..... 55
Graf č. 9	Pedagogové - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejraději účastní..... 56
Graf č. 10	Pedagogové – významnost seznámení rodičů s programy PP..... 57
Graf č. 11	Pedagogové - zapojení rodičů do tvorby programů PP..... 58
Graf č. 12	Pedagogové – celková spokojenost se spoluprací s rodiči v oblasti PP.... 59
Graf č. 13	Pedagogové – návrhy pro zlepšení spolupráce s rodiči v oblasti PP..... 60
Graf č. 14	Rodiče - frekvence spolupráce rodiny a školy v jednotlivých oblastech... 62
Graf č. 15	Rodiče - četnost vzájemné komunikace s učiteli v oblasti PP..... 64
Graf č. 16	Rodiče - spokojenost s četností komunikace s učiteli v oblasti PP..... 64
Graf č. 17	Rodiče - srovnání četnosti vzájemné komunikace v rámci PP..... 66
Graf č. 18	Rodiče - podněcování komunikace mezi školou a rodiči v oblasti PP.... 67
Graf č. 19	Rodiče – názor následnou aktivitu v oblasti PP..... 68
Graf č. 20	Rodiče – účast rodičů na akcích školy..... 69
Graf č. 21	Rodiče - četnost účasti rodičů na akcích školy v oblasti PP..... 70
Graf č. 22	Rodiče - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejraději účastní..... 71
Graf č. 23	Rodiče – názor, zda by se mohli rodiče podílet častěji na akcích PP..... 71
Graf č. 24	Rodiče – přehled rodičů se seznámením s programy PP..... 73
Graf č. 25	Rodiče - možnosti seznámení s programy PP..... 74
Graf č. 26	Rodiče - názor na nejdůležitější programy PP..... 75
Graf č. 27	Rodiče - zapojení rodičů do tvorby programů PP..... 76
Graf č. 28	Rodiče – spokojenost se spoluprací se zástupci školy v oblasti PP..... 77
Graf č. 29	Rodiče – návrhy pro zlepšení spolupráce se školou v oblasti PP..... 78

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1	Řešení rizikového chování žáka.....	38
Tabulka č. 2	Přehled pedagogů na jednotlivých ZŠ účastnících se průzkumu.....	46
Tabulka č. 3	Pedagogové - frekvence spolupráce rodiny a školy v daných oblastech...	47
Tabulka č. 4	Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 3.....	48
Tabulka č. 5	Pedagogové - četnost vzájemné komunikace s rodiči v oblasti PP.....	49
Tabulka č. 6	Pedagogové - spokojenost s četností komunikace s rodiči v oblasti PP....	50
Tabulka č. 7	Pedagogové -srovnání četnosti vzájemné komunikace v oblasti PP.....	51
Tabulka č. 8	Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 7.....	52
Tabulka č. 9	Pedagogové-podněcování komunikace mezi školou a rodiči v oblasti PP..	53
Tabulka č. 10	Pedagogové - následná aktivita v oblasti PP.....	54
Tabulka č. 11	Pedagogové - účast rodičů na akcích školy v rámci PP.....	54
Tabulka č. 12	Pedagogové - četnost účasti rodičů na aktivitách školy v oblasti PP.....	55
Tabulka č. 13	Pedagogové - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejčastěji účastní.....	56
Tabulka č. 14	Pedagogové - Významnost seznámení rodičů s programy PP.....	57
Tabulka č. 15	Pedagogové - zapojení rodičů do tvorby programů PP.....	58
Tabulka č. 16	Pedagogové - celková spokojenost se spoluprací s rodiči v oblasti PP....	59
Tabulka č. 17	Pedagogové - návrhy pro zlepšení spolupráce s rodiči v oblasti PP.....	60
Tabulka č. 18	Přehled rodičů zúčastněných průzkumného šetření.....	61
Tabulka č. 19	Rodiče - frekvence spolupráce rodiny a školy v jednotlivých oblastech...	62
Tabulka č. 20	Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 19.....	63
Tabulka č. 21	Rodiče - četnost vzájemné komunikace s učiteli v oblasti PP.....	63
Tabulka č. 22	Rodiče - spokojenost s četností komunikace s učiteli v oblasti PP.....	64
Tabulka č. 23	Rodiče - srovnání četnosti vzájemné komunikace v rámci PP.....	65
Tabulka č. 24	Srovnání hodnot aritmetického průměru a modusu z tabulky č. 23.....	66
Tabulka č. 25	Rodiče - podněcování komunikace mezi školou a rodiči v oblasti PP.....	67
Tabulka č. 26	Rodiče - následná aktivita v oblasti PP.....	68
Tabulka č. 27	Rodiče - účast rodičů na akcích školy v oblasti PP.....	69
Tabulka č. 28	Rodiče - četnost účasti rodičů na aktivitách školy v oblasti PP.....	69
Tabulka č. 29	Rodiče - akce v oblasti PP, kterých se rodiče nejčastěji účastní.....	70
Tabulka č. 30	Rodiče – názor, zda by se mohli rodiče podílet častěji an akcích PP.....	71
Tabulka č. 31	Rodiče – přehled rodičů se seznámením s programy PP.....	72

Tabulka č. 32 Rodiče - možnosti seznámení s programy PP.....	73
Tabulka č. 33 Rodiče – názor na nejdůležitější programy PP.....	74
Tabulka č. 34 Rodiče - zapojení rodičů do tvorby programů PP.....	76
Tabulka č. 35 Rodiče - spokojenost se spoluprací se zástupci školy v oblasti PP.....	77
Tabulka č. 36 Rodiče - návrhy pro zlepšení spolupráce v oblasti PP.....	78
Tabulka č. 37 Čtyřpolní tabulka -vztah spokojenosti v oblasti PP mezi rodiči a školou...84	

Seznam příloh:

Příloha č. 1 Dotazník pro pedagogy

Příloha č. 2 Dotazník pro rodiče

Příloha č. 1

Dotazník pro pedagogy:

Vážené/i učitelky/é,

dovolte, abych Vás oslovil a požádal o vyplnění níže uvedeného dotazníku. Jsem studentem Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a v rámci své diplomové práce na téma „Spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence rizikového chování u žáků staršího školního věku v mikroregionu Zlatohorsko“, provádím průzkum na základních školách ve Zlatých Horách, Mikulovicích a Supíkovcích. Obracím se na Vás tedy s prosbou zodpovězení následujících otázek.

U nabízených otázek zakroužkujte prosím jednu správnou odpověď, která nejlépe vystihuje Váš názor a u otázek č. 3 a 7 zakřížkujte číselnou hodnotu v uvedené škále. V otázce č. 16 můžete odpovědět více možnostmi. Dotazník je sestaven tak, abyste kromě výběrových odpovědí měli i prostor k vyjádření vlastního názoru. Děkuji Vám za spolupráci a ochotu vyplnit dotazník. Získaná data budou použita pouze pro účely této práce.

S pozdravem Libor Šťastný, Zlaté Hory

1) Jste?

- a) žena
- b) muž

2) Jak dlouho pracujete jako učitel?

- a) 0-5 let
- b) 6-10 let
- c) 11-15 let
- d) více

3) Ve které škole učíte?

- a) ve Zlatých horách
- b) v Mikulovicích
- c) v Supíkovcích

4) Prostřednictvím níže uvedené škály, ohodnot'te zakřížkováním číselné hodnoty, jaká je frekvence spolupráce rodiny a školy v daných oblastech. Hodnota „0“ znamená žádná spolupráce a hodnota „5“ znamená velmi intenzivní spolupráce.

a) oblast primární prevence	1	2	3	4	5
b) oblast prospěchu žáka	1	2	3	4	5
c) oblast řešení rizikového chování	1	2	3	4	5
d) jiný důvod, uveďte.....					

5) Jak často komunikujete s rodiči v rámci primární prevence rizikového chování?

- a) 1 x týdně
- b) 1 x měsíčně
- c) 1 x ½ roku
- d) jen během třídních schůzek
- e) jiná možnost, uveďte.....

6) Domníváte se, že četnost komunikace s rodiči v oblasti prevence rizikového chování je dostatečná?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu posoudit

7) Pokud jste v předchozí otázce uvedl/a „ne“, změnil/a byste něco?

8) Prostřednictvím níže uvedené škály, ohodnoťte zakřížkováním číselné hodnoty, četnost vzájemné komunikace mezi rodiči a školou na zdejší škole v rámci primární prevence rizikového chování. Hodnota „0“ znamená žádný kontakt a hodnota „5“ znamená velmi intenzivní způsob komunikace.

a) osobně	1	2	3	4	5
b) telefonicky	1	2	3	4	5
c) emailem	1	2	3	4	5
d) vzkazem v žákovské knížce	1	2	3	4	5
e) na třídních schůzkách	1	2	3	4	5
f) na školních akcích	1	2	3	4	5

9) Kdo podněcuje zpravidla komunikaci mezi školou a rodiči v oblasti primární prevence rizikového chování?

- a) škola
- b) spíše škola
- c) je to individuální, někdy škola, někdy rodiče
- d) spíše rodiče
- e) rodiče

10) Kdo je následně v komunikaci aktivnější?

- a) škola
- b) spíše škola
- c) je to individuální, někdy škola, někdy rodiče
- d) spíše rodiče
- e) rodiče

11) Podílí se rodiče na akcích organizovaných školou zaměřených na oblast primární prevence rizikového chování?

- a) ano, rodiče všech žáků
- b) ano, ale pouze rodiče bezproblémových žáků
- c) ano, ale pouze několika málo žáků
- d) nepodílí se
- e) nepořádáme akce, kde je možná účast a aktivita rodičů

12) Pokud jste odpověděli v předchozí otázce „ano“, jak často se podílíte?

- a) 1 x týdně
- b) 1 x měsíčně
- c) 1 x pololetně
- d) 1 x za školní rok
- e) jiná možnost, uveďte.....

13) Jakých akcí se rodiče v rámci primární prevence převážně účastní?

- a) školní výlety, adaptační kurzy apod.
- b) sportovní hry
- c) zájmové kroužky
- d) akce, (besedy, semináře, workshopy, apod.) – role posluchačů
- e) akce, (besedy, semináře, workshopy, apod.) – role spolu realizátorů
- f) jiná možnost, uveďte.....

14) Považujete za důležité, aby rodiče byli seznámeni s preventivními programy v oblasti primární prevence?

- a) ano
- b) ne

15) Pokud jste v předchozí otázce odpověděli „ano“, uveďte proč?

16) Jsou rodiče zapojeni do tvorby programů primární prevence?

- a) ano
- b) ne

17) Pokud jste v předchozí otázce uvedl/a „ne“, uveďte proč a pokud jste uvedl/a „ano“, uveďte, jak se rodiče podílí na tvorbě programů primární prevence?

18) Jste celkově spokojeni se spoluprací s rodiči v oblasti primární prevence?

- a) ano
- b) ne

19) Pokud jste v předchozí otázce odpověděli „ne“, uveďte proč?

20) Co byste uvítali pro zlepšení spolupráce s rodiči v oblasti prevence rizikového chování?

- a) větší aktivitu ze strany rodičů
- b) větší zájem rodičů o jejich děti a zpětnou vazbu
- c) větší účast na akcích pořádaných třídou, školou
- d) jiné, uveďte.....

Dotazník pro rodiče:

Vážení rodiče,

dovolte, abych Vás oslovil a požádal o vyplnění níže uvedeného dotazníku. Jsem studentem Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a v rámci své diplomové práce na téma „Spolupráce rodiny a školy v oblasti primární prevence rizikového chování u žáků staršího školního věku v mikroregionu Zlatohorsko“, provádím průzkum na základních školách ve Zlatých Horách, Mikulovicích a Supíkovcích. Obracím se na Vás tedy s prosbou zodpovězení následujících otázek. U nabízených otázek zakroužkujte prosím jednu správnou odpověď, která nejlépe vystihuje Váš názor a u otázek č. 3 a 7 zakřížkujte číselnou hodnotu v uvedené škále. U otázek č. 12 a č. 16 můžete odpovědět více možnostmi. Dotazník je sestaven tak, abyste kromě výběrových odpovědí měli i prostor k vyjádření vlastního názoru. Děkuji Vám za spolupráci a ochotu vyplnit dotazník. Získaná data budou použita pouze pro účely této práce.

S pozdravem Libor Šťastný, Zlaté Hory

1) Jste?

- a) žena
- b) muž

2) Jakou základní školu Vaše dítě navštěvuje?

- a) ve Zlatých Horách
- b) v Mikulovicích
- c) v Supíkovcích

3) Prostřednictvím níže uvedené škály, ohodnoťte zakřížkováním číselné hodnoty, jaká je frekvence spolupráce rodiny a školy v daných oblastech. Hodnota „0“ znamená žádná spolupráce a hodnota „5“ znamená velmi intenzivní spolupráce.

- a) oblast primární prevence
(předcházení rizikovému chování žáka)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
- b) oblast prospěchu žáka

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
- c) oblast řešení rizikového chování

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

(např. šikana, problémové chování, závislost na alkoholu, kouření, užív. náv. látek apod.)
- d) jiný důvod, uveďte.....

4) Jak často komunikujete s učiteli v rámci prevence rizikového chování? Primární prevencí se rozumí předcházení rizikovému chování žáka na základní škole.

- a) přibližně 1 x týdně
- b) přibližně 1 x měsíčně
- c) 1 x ½ roku
- d) Jen během třídních schůzek
- e) Jiná možnost, uveďte.....

5) Domníváte se, že četnost komunikace s učiteli v oblasti prevence rizikového chování je dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu posoudit

6) Pokud jste v předchozí otázce uvedl/a „ne“, změnil/a byste něco?

7) Prostřednictvím níže uvedené škály, ohodnoťte zakřížkováním číselné hodnoty, četnost vzájemné komunikace mezi rodiči a školou na zdejší škole v rámci primární prevence rizikového chování. Hodnota „0“ znamená žádný kontakt a hodnota „5“ znamená velmi intenzivní způsob komunikace.

a) osobně	1	2	3	4	5
b) telefonicky	1	2	3	4	5
c) emailem	1	2	3	4	5
d) vzkazem v žákovské knížce	1	2	3	4	5
e) na třídních schůzkách	1	2	3	4	5
f) na školních akcích	1	2	3	4	5

- 8) Kdo podněcuje zpravidla komunikaci mezi školou a rodiči v oblasti primární prevence rizikového chování?**
- a) škola
 - b) spíše škola
 - c) je to individuální, někdy škola, někdy rodiče
 - d) spíše rodiče
 - e) rodiče
- 9) Kdo je následně v komunikaci aktivnější?**
- a) škola
 - b) spíše škola
 - c) je to individuální, někdy škola, někdy rodiče
 - d) spíše rodiče
 - e) rodiče
- 10) Podílíte se osobně Vy nebo Váš partner na nějakých akcích zaměřené na prevenci rizikového chování pořádaných školou?**
- a) ano
 - b) ne
- 11) Pokud jste v předchozí otázce uvedl/a „ano“, jak často?**
- a) 1 x týdně
 - b) 1 x měsíčně
 - c) 1 x pololetně
 - d) 1 x za školní rok
 - e) jiná možnost, uveďte.....

12) Na jakých akcích v oblasti primární prevence rizikového chování se převážně podílíte? U této otázky můžete odpovědět více možnostmi.

- a) školní výlety, adaptační kurzy
- b) sportovní hry
- c) zájmové kroužky
- d) akce, (besedy, semináře, workshopy, apod.) – role posluchačů
- e) akce, (besedy, semináře, workshopy, apod.) – role spolurealizátorů
- f) jiná možnost, uveďte.....

13) Máte dojem, že byste se mohl/a podílet častěji?

- a) ano
- b) ne

14) Pokud jste uvedl/a v předchozí ot. „ano“, uveďte proč?

15) Byli jste seznámeni o jednotlivých programech primární prevence na základní škole?

- a) ano
- b) ne

16) Pokud jste v předchozí ot. uvedl/a „ano“, uveďte, odkud jste se dozvěděli o těchto programech? U této otázky můžete uvést více možnostmi.

- a) z informačních letáků školy
- b) z webových stránek školy
- c) na třídních schůzkách
- d) vzkazem v žákovské knížce
- e) od metodika prevence
- f) od školního psychologa či výchovného poradce
- g) jiný způsob, uveďte.....

- 17) Kterou oblast primární prevence považujete za nejdůležitější?**
- a) prevenci šikany a agresivních projevů chování žáka
 - b) prevenci závislosti na alkoholu, tabáku, drogách a jiných náv. látkách
 - c) sexuální chování žáků
 - d) delikventní chování žáků
 - e) problémové chování žáka (záškoláctví, neplnění povinností, nedokončení studia apod.)
 - f) jiné, uveďte.....
- 18) Zapojujete se ve škole do tvorby programů primární prevence?**
- a) ano
 - b) ne
- 19) Pokud jste v předchozí otázce uvedli „ne“, uveďte proč a pokud jste uvedli „ano“, uveďte jak?**
- 20) Jste celkově spokojeni se spoluprací se zástupci školy v oblasti primární prevence?**
- a) ano
 - b) ne
- 21) Pokud jste v předchozí otázce uvedli „ne“, uveďte proč?**
- 22) Co byste uvítali pro zlepšení spolupráce v oblasti prevence rizikového chování se zástupci školy?**
- a) uspořádání více společných aktivit pro děti, rodiče a pedagogy
 - b) více informací o akcích školy např. prostřednictvím informačních letáků či webových stránek školy apod.
 - c) pravidelné dotazníky pro rodiče, kde bychom mohli uvést své názory a očekávání
 - d) uspořádání besídek, seminářů, workshopů k tématu primární prevence rizikového chování
 - e) jiné, uveďte.....

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Libor Šťastný
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Spolupráce rodiny a školy v primární prevenci rizikového chování u dětí staršího školního věku v regionu Zlatohorsko
Název v angličtině:	Cooperation between family and school in the primary prevention of risk behavior among school children in the region Zlatohorsko
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá zjištěnými poznatky a okolnostmi vztahující se k primární prevenci rizikového chování u dětí staršího školního věku. Teoretická část vymezuje základní pojmy, seznamuje čtenáře s regionem Zlatohorsko a zahrnuje vybrané statistické údaje o jednotlivých školách. Práce obsahuje legislativní ukotvení primární prevence a popisuje jednotlivé faktory, které ovlivňují vzájemnou spolupráci rodiny a školy v oblasti primární prevence. Empirická část zjišťuje názory pedagogů a rodičů žáků II. stupně základní školy v regionu Zlatohorsko na vzájemnou spolupráci v oblasti primární prevence rizikového chování.
Klíčová slova:	děti, mládež, rodina, škola, primární prevence, rizikové chování, preventivní programy
Anotace v angličtině:	This thesis deals with findings and circumstances related to the primary prevention of risk behavior among school children. The theoretical part defines the basic concepts, introduces the region Zlatohorsko to the reader and includes selected statistical data about individual schools. The work includes the legislative definition of primary prevention and describes the factors that affect the mutual co-operation of family and school in the area of primary prevention. The empirical part investigates teachers and pupils' parents' opinions on mutual co-operation in the field of primary prevention of risk behavior.
Klíčová slova v angličtině:	children, youth, family, school, primary prevention, risk behavior, preventive programs
Přílohy vázané v práci:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dotazník pro pedagogy 2. Dotazník pro rodiče
Rozsah práce:	108 s.
Jazyk práce:	Český jazyk